

Revista Centrului de Cercetări Sociale,
Științe Politice și Administrative

SOCIETATE ȘI POLITICĂ

Revistă semestrială interuniversitară
Numărul 2, noiembrie 2009, semestrul II

„Vasile Goldiș” University Press
2009

SOCIETATE ȘI POLITICĂ

The Purpose and Objectives of the SOCIETY AND POLITICS Review Board

SOCIETY AND POLITICS is a half-yearly publication issued by the Center for Social Researches, as part of the Research Institute within the Western University "Vasile Goldis" of Arad – being the successor to the *STUDIA UNIVERSITATIS "VASILE GOLDIS" – SOCIAL AND HUMAN SCIENCES SERIES*, started in 1994.

The main topics of the review are focused on field of research in the area of sociology, political science, public administration, social and community psychology, public policies, European construction, political ethics and related specializations. The research results proposed for publication – whether theoretical or applied, make use of the specific methodology of multi-, inter- and transdisciplinary approaches, correlated to "top" knowledge in the field.

The review is intended not only for experts in the academic environment and in specialized research institutes, but also for staff in public institutions, high officials in public administration and young persons interested in these fields of research, in the prospect of formation for a future career (university students, master's and doctoral candidates).

The approval for publication is subject to an objective and impartial selection procedure, based on a rigorous assessment of each article. Thus, the scientific board encourages high-level scientific research, which may contribute to an increased thoroughness of theoretical and practical knowledge, to the development of the analytical, synthetic, comparative and creative capacity of potential readers, but also to the formation of convictions, abilities, and competences that the topics of the articles aim at.

The review is nationally recognized by the National Council for Scientific Research in Higher Education ever since 2007 and is registered in the CEEOL International Database (2009) in Germany.

Responsabilitatea privind conținutul materialelor publicate aparține în întregime autorilor /referenților științifici.

Revistă evaluată de Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior:
Categoria C, cod CNCSIS 834, indexată în Baza de Date Internaționale (BDI) CEEOL (www.ceeol.com) din Frankfurt, Germania.

ISSN: 1843-1348

Adresa/ Editorial Office:

„Vasile Goldis” University Press, revistă semestrială,
B-dul Revoluției, Nr. 94-96, 310025, Arad, România

E-mail: miovan@uvvg.ro

Web: www.uvvg.ro/socpol

Tel. / Fax: 0040-257-284899

Editorial Board:

Redactor – șef: Marțian Iovan, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Consiliul științific:

Aurel Ardelean, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
Mihai Aniței, Universitatea din București, România
Clemens Clockner, Universitatea din Wiesbaden, membru al Academiei Germane
Alexandre Dorna, Universitatea Caen, Franța
Anca Duțu, Universitatea Liberă Internațională din Chișinău, Moldova
Letiția Filimon, Universitatea din Oradea, România
Adrian Gorun, Universitatea „C. Brâncuși”, Târgu Jiu, România
Marius Grec, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
Harry Grossmann, Universitatea din Frankfurt-Hanau, Germania
Calciu Rodica Hanga, Universitatea din Lille, Franța
Nicolae Iuga, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
Vovkanych Ivan, Universitatea Ujgorod, Ucraina
Ilona Máthé, Universitatea Szent István Gödöllő, Ungaria
Patrizia Messina, Universitatea din Padova, Italia
Vincenzo Milanesi, Universitatea din Padova, Italia
Adrian Miroiu, SNSPA, București, România
Basarab Nicolescu, Universitatea Paris VI, Franța
Delia Podea, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
George Poede, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, România
Viorel Prelici, Universitatea din Timișoara, România
Roseann Runte, Universitatea Carleton, Ottawa, Canada
Emanuel Socaciu, Universitatea din București, România
Tanguy de Wilde d' Estmael, Universitatea Catolică din Louvain, Belgia
Lucia Maria Vaina, Universitatea din Boston, SUA
Răzvan Theodorescu, membru al Academiei Române, București, România
Cătălin Zamfir, membru corespondent al Academiei Române, București, România
Liviu Zăpârțan, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj, România

Birou de redacție:

Secretar general de redacție / Executive Editor: lect. univ. dr. Cristian Bețe

Editor: lect. univ. dr. Roman Regis

Responsabil de număr: lect. univ. dr. Sorin Bulboacă

Traduceri / Translations from Romanian were revised by: lector dr. Stăncuța Laza, lector dr. Narcisa Țirban, Emilia Rus

Tehnoredactor/ Made-up: prof. Daniela Dumitrescu

CUPRINS

ARDELEAN, A., <i>Funcțiile sistematice ale învățământului superior privat din România. Contribuția la formarea forței de muncă inițială și continuă</i>	
IOVAN, M., <i>Politica Uniunii Europene în domeniul consolidării spațiului de libertate, securitate și justiție</i>	
MUSTEA, A., <i>Identitate națională – identitate europeană. Factori favorizanți și piedici în formarea unei identități europene a românilor</i>	
TOMȘA, R., <i>Efecte psihologice de separare datorită muncii de migrațiune printre membrii familiei</i>	
MACARIE, S., <i>Abordarea sărăciei din perspectivă sociologică</i>	
MANDA, C., <i>Noi tendințe conceptuale în evoluția științei administrației în perioada modernă</i>	
CREȚ, D., <i>Considerații privind ocrotirea persoanei fizice majore în panoplia legislației românești</i>	
BĂRBĂNȚAN, Gh., <i>Problema navigabilității în regiunea porților de fier în timpurile moderne și implicațiile sale politice și economice</i>	
<i>Ghidul autorilor</i>	

CONTENTS

ARDELEAN, A., <i>The systematic functions of the Romanian private higher education. The contribution to the initial and continuous workforce formation</i>	
IOVAN, M., <i>The policy of the European Union in the field of consolidating freedom, security and justice</i>	
MUSTEA, A., <i>National identity – European identity. Contributing factors and barriers in the formation of the Romanians' European identity</i>	
TOMȘA, R., <i>Psychological effects of separation due to temporary labor migration among the members of the family</i>	
MACARIE, S., <i>Aspects of poverty from social perspective</i>	
MANDA, C., <i>The conceptual trends in the evolution of the science of administration in the modern times</i>	
CRETȚ, D., <i>Considerations regarding the protection of major human being in the panoply of the Romanian legislation</i>	
BĂRBĂNȚAN, Gh., <i>The problem regarding navigation in the Iron Gates region in modern times and its political and economical meanings</i>	
<i>Authors' guidelines</i>	

THE SYSTEMATIC FUNCTIONS OF THE ROMANIAN PRIVATE HIGHER EDUCATION. THE CONTRIBUTION TO THE INITIAL AND CONTINUOUS WORKFORCE FORMATION

Prof. univ. dr. Aurel ARDELEAN
Rectorul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad
Telefon: 0257 / 280335
E-mail: rectorat@uvvg.ro

Abstract. *The dissertation comprises significant general elements illustrating the evolution of the post-90s Romanian university in its transition to a democratic educational system within which the private academic education has a decisive role in the initial and continuous workforce formation. There are also elements of criticism of the educational system, demonstrating the insufficient applicability of theoretical knowledge through empirical programmes, but universities, in general, including private ones, seek to find the best solutions of adapting the university curricula to the needs of the community and organizations. The Romanian Private Higher Education has a special role in the evolution of society, and the statistical data employed point out to this contribution through the simple qualitative analysis of the regions of development and of the share of private universities – in areas with the most intense economic development where the most private higher education institutions appeared, and reversely. Consequently, the Romanian workforce is daily going through the phases of initial and continuous formation in order to adapt to the new European and global requirements for competitiveness and professional competence.*

Keywords: *education, higher, private, reform, Romania*

The general policies of universities. Reform and antireform

What is a university? There are permanent changes and re-adjustments of the Romanian education. But what is the general outlook on education? How is the University of the Future envisaged? What are the challenges that lead to the need and the direction of change and adaptation in education? These questions require answers comprising the matrix of educational policies in Romania.

In the lines below, I propose a multifaceted definition of the academic area as a place of the future.

Universities represent a space of the future formed in the present time, as a priori and a posteriori formulas, through which the development of the culture of knowledge and the pragmatics of society can be reached.

The university reform began after 1989, when the values of democracy constituted a challenge for the entire Romanian society, arousing curiosity rather than knowledge, will rather than possibility, effects which were directed towards the educational system and implicitly towards the need for reform in education and teaching. On the level of educational policies, solutions were sought to respond to the need for democratization of the university, strategies were established for facilitating innovation in the university, the philosophy of education, the structure of the educational system and the educational curriculum were restructured, strategies of initial and continuous workforce and teaching staff formation and improvement were brought into discussion, in which both the newly founded private universities and the public ones took part.

In conclusion, in the current phase, the realization of a structural ideal is imposed, allowing for the development of an efficient but not apparent knowledge society, through complex educational reforms which would leave all the phases in the educational system open, by emphasizing the collaboration of universities with civil communities, with the new formation values of the Romanian civilization, both in the institutional environment and in the individual, creative, innovative one.

The European policies on vocational education and training

Vocational education and training are decisive for the fulfillment of the strategic objective established by the member states, at the European Council of Lisbon, for making the European Union the most competitive and dynamic knowledge-based society and economy capable of a durable economic growth, with more and better jobs and with an increased social cohesion. These objectives can be achieved by connecting education to the European Higher Education Area, correlated to the European Research Area. The meetings of state leaders and governments, within the framework of the European Councils of Lisbon (2000), Stockholm (2001) and Barcelona (2002) confirmed the role and importance of education and formation and established priorities for actions focused on a European level. The conclusion of the Commission shows that the remarkable prospects regarding the systems of education and formation established by state leaders and governments in Lisbon are entirely justified. The achievement of the objectives established for education and formation will be crucial for the success of the entire strategy set out in Lisbon. The Commission recommends member states to provide the level of public investment required by

the European social model, to establish partnerships and stimulants for more numerous and more sustained investments made by companies and individuals, to concentrate financing on the areas where best quality results are most likely to be produced and to initiate reforms regarding the curricula, the quality and the recognition of studies/competences, with a view to maximizing their effectiveness in the European context.

If the formal bases of the reform of Lisbon were laid by adopting the declaration of Bologna (June 19th, 1999), resulting in the creation of the European Higher Education Area, based on intra- and inter-university cooperation and mobility, its connection to scientific research and to the assessment of progress recorded in order to establish new lines of action, were supervised periodically through biannual meetings of the ministries of education in the member states (*Prague – 2001, Berlin – 2003, Bergen – 2005, London – 2007, Leuven – 2009*). It is worth specifying that, together with the adoption of the Agenda of Lisbon, the bases for vocational education and lifelong learning were laid.

Generally speaking, the main priorities of the private universities in Romania for modernizing vocational education on a European level are aimed at:

- increasing the attractiveness and quality of vocational education
- developing and implementing common tools for vocational education (*ECVET*¹ development and testing, as a tool of credit transfer and accumulation, the development of cooperation for improving quality by using ENQA-VET²); developing common tools in which vocational education should play an important part (the European Qualifications Framework based on learning results that would ensure the relationship between vocational education and higher education, as well as the *EUROPASS*);
- sharing learning experiences through the exchange of good practices and mechanisms of dissemination of knowledge and expertise;
- actively involving social partners and all the actors involved in vocational education.

In conclusion, recent research in the field of orientation and changes in education and instruction, financed by several international bodies (the European Council EC 2003; the Organization for Economic Co-operation and Development OECD 2002, 2003), departs from the premise of permanent lifelong education of a human being. From this perspective, the role and functions must be discussed. Thus, the University must alter the educational paradigm: from transmitting specific knowledge to the formation of competences that would ensure the social and professional success of

¹ European Credit System for VET.

² European Network of Quality Assurance for VET.

young persons in an ever-changing society. Such competences refer to: communication, problem solving, critical thinking, managerial abilities, creativity, innovation, motivation, teamwork abilities and permanent openness to learning.

Universities do not create universal epistemologists, but shape specialized workforce for the global society

Structurally speaking, a *university is an institution having relations with the entire society, and is open to collaboration in intermediated or non-intermediated formulas in a global, tolerant and cosmopolitan world*³. As an organization, the university bears the mechanisms of institutional functioning, of its dimension, structure or purposes.

We ask ourselves the rhetorical question of whether, from an associative point view, we can compare the university to an ornament of porcelain or to a piece of clay. It is the major question of the 21st century education, to which an answer must be given. Consequently, whoever thinks that universities have the exclusive role of forming a well-defined intellectual minority, articulated by consistent and elitist competences, is mistaken. School may injure idealistic souls. But the social modeling, socialization and solidarity of the individuals may only be achieved, from the perspective of culture and civilization and in all fields of society (economic, political and cultural) by means of a continuous public or private education addressed to the masses. Mass education, the increase in the number of years of study and the need for lifelong learning are as many processes coming to the relational aid of society and the individual. In order for society to exist, it needs the intellectual media. In order for it to progress, society needs the intellectual elite. History has proven through sufficient examples that the leap and evolution of society occurs after long periods of stagnation, accumulation, and social and scientific revolutions appear in a pointlike manner, periodically, relatively rarely on the temporal scale. Therefore, the university has created and continues to create, usually, an intellectual media, and the elite are born in statistically insignificant percentages.

There are, of course, differentiations among universities, among the factors favouring or not the emergence of researchers and exceptional graduates, among outcomes and final products. Romania has no university in the world top 500 – it is reproached, in a somewhat justified, but fragmentary way.

³ See also Jacques Derrida, *Deconstrucția politicii (The Politics of Deconstruction)*, Editura Ideea Design & Print, Cluj-Napoca, 2005, pp. 5 and following.

It is the simplest way of justifying the failure of institution or of a social category by identifying one single culprit – in our case the academic environment – as if the 1st year student was a nursery graduate. Yet, and here I place serious question mark, the pre-university reform is only elaborated through obsolete educational policies. The future university students are not educated in a creative, pragmatic and competitive spirit, but in a reproductive, repetitive and theoretical one⁴. The university must shape complex personalities through intensive synthetic forms – in a few years of study, so that it could cover all that other institutions had not been able to up until that moment. A paradox is born – the 2009 student becomes a *doxa* of cognition, in small statistical percentages, but also of dropping out – observed in numerous reports⁵, of well-directed elitism or of formal mediocrity. According to the last Report of the European Commission, half of all 15 year-old Romanian children have reading and comprehension difficulties. According to the same document, from 2000 to 2006, the percentage of Romanians who cannot understand what they read (functional illiteracy) increased from 41.3% to 53.5%⁶. In conclusion, the biggest problem of Romanian education as a whole resides in the necessity for changing educational policies, the pre-university curricula and the teaching-learning-evaluation structure of each discipline. Only then can universities be stigmatized as the only culprits for the liberalization of the market, for the diploma trade, for the rate of school or academic failure. For example, the baccalaureate entirely lost its evaluative value, because of not adopting a viable system of educational assessment, because of the legislative inconsistency etc.

The image of private universities in the community

From a rhetorical perspective, any current university is a private one, in its essence, regardless of the financing sources attracted or of its relation to the public or private sector. The private character of universities indicates, after all, the ways in which they manage to shape, as a final, individual and personified part, the new human/graduate, the modern or post-modern thinking. “The construction of the psychological subject does not act from the inside to the

⁴ See also Andrei Marga, *University Reform Today*, Cluj University Press, Cluj-Napoca, 2003, pp.26 and following.

⁵ Romania is situated on the LAST PLACE in Europe in terms of young persons aged 15-24 participating in a form of education. Only 41.9% of these young persons participate in a form of education (as compared to 64.5% in Lithuania, 63.4% in Poland, 62.7% in Slovenia), according to the report of the Committee of Crisis for the Salvation of Romanian Education on 13 July 2008.

⁶ Ibid.

outside, as all forms of rationalism postulate, neither is it the result of environmental modelling. It is the product of social relation.”⁷ Centring teaching methods on the student – main actor of the educational act – and not on the teacher, describes the appearance of a genuine system of alternative and/or differentiated educational system which universities attempt to promote for the purpose of ennobling knowledge, of connecting to the European Higher Education Area and to the European Research Area.

In the analysis of the educational system in Romania, the changes that the university has undergone over the last 18 years are labeled as either “remarkable” and essential for the democratization of education and instruction in our country, or “inappropriate” and “unrealistic”, leading to a not-so-beneficial transformation of the Romanian university, and implicitly, of the Romanian society. Studies of impact on the educational assumed, more often than not, a macro-systemic approach, where the university and its problems are seldom found. Likewise, quantitative approaches were predominant for a good while. Moreover, the data on the state of education describe, in most cases: the number of public or private universities, groups of study and specializations, the number of students, teaching staff, the number of computers, accepted students, graduates etc. Yet, there is a question that does not find an answer among this type of investigations: what is the essence of transformations or changes of mentality on the level of an educational institution, on the level of the organizational culture, how do the university actors perceive the day-to-day mutations that occur within it? Qualitative demarches must also be carried out with regard to the system initial and continuous vocational education. These are based, in universities, on the following *strategic orientations*:

- the need for ensuring a coherent national framework, based on learning results;
- the focus on demand, rather than supply;
- an offer made in multiple and flexible learning contexts;
- educational routes and multiple forms of organization, in a open system allowing entries and exits based on the validation of prior acquisitions, and the certification of competences obtained in the prospect of facilitating lifelong learning;
- the firm sustenance and consistent application of principles of access and equity;
- the assurance of quality for academic education.

⁷ Marcel Crahay, *Psihologia educației (The Psychology of Education)*, Editura Trei, București, 2009, p. 460.

In this sense, it is worth mentioning the *contribution of private universities* to the initial and continual formation, according to the last estimation of the National Institute of Statistics:

Table No. 1

Groups of specializations	Students registered in the academic year 2006-2007	Graduates in the academic year 2005-2006
Total number of registered students	265,243	26,336
Full-time attendance education	116,119	16,799
Part-time attendance education + evening classes	49,266	7,262 + 37
Open distance education	99,858	2,238

An ascending trend in the number of students accepted in private universities is observed, as well as a great discrepancy between those who enter the private education system and those who manage to complete their studies, which points out to the presence of quality in the private education system. In spite of all this, there are critical elements addressed to the educational system as a whole, which show that there were too few cases when the initiative of fundamental changes came from the concrete environment, from the university or from the local community. There are, of course, exceptions. Some institutions have understood that not only scholarly achievements, but their very prestige within the community they belong to, depend on the way in which they respond to the concrete needs of society and on the extent to which they manage to provide optimal conditions to students and professors.

All in all, it should be taken into account that knowledge society and the connection of scientific research to higher education which the European Union explicitly promotes have, as a model or as an ideal, the overcoming of educational strategies in the U.S.A., where private organizations hold a share of over 64% of higher education, and “the distinction between public and private in the American higher education is, however, not as clearly delimited as in the case of other countries”⁸, circumstances in which, through bi-univocal relations, private universities, and not only public ones, receive funding for research from the state, a model Romania is trying to follow, at least formally, by means of the Pact for Education (2009).

⁸ Anthony Giddens, *Sociologie (Sociology)*, All Publishing, București, 2000, p. 444.

The place of universities in the community

“*A university is an institution of tertiary education*”, it is maintained, developing the idea of implementing a certain pragmatic, investigative and creative mental shape by constructing a genuine partnership between the university environment and the national, regional, or local community.

The motivation for undertaking a research on the organizational specificity of the university and on the way it relates to the social and cultural environment to which belongs, which influence it and which is influenced by the values and outcomes of the educational process, is situated at the confluence of theoretical and practical reasons. The lack of primarily theoretical preoccupations for circumscribing the elements contributing to the construction of an identity of the university, and, moreover, of practical ones for comparing the results of analyses of instructive/educational institutions to the results of international studies in the field, are the object of justified criticism on Romanian public universities, in the first place and, as an inevitable consequence, in the case of private ones which must adapt, by means of their curricula and of specific standards, to a pre-established nucleus designed by public universities. As a consequence, we must show that such values as diversity and the cultivation of specificity in education can provide schools with the necessary socio-psychopedagogical landmarks within institutional development strategies.

From an institutional viewpoint, understanding the university as an organization, its specificity, its vision and values configuring the university culture, the way in which the outer context and culture influence its performances, innovation and change in the university explicitly presuppose the analysis of the influences which they have on local communities. It is worth mentioning the preponderant development of private universities in areas that most contribute to the formation of Romania's GNP, which points out to the major contribution of private education to the initial and continuous workforce formation and to the institutional and educational adaptation of the specific academic environment:

Table no. 2

Locality	Private higher education institutions in the academic year 2006-2007	Faculties	Registered students	Permanent teaching staff
Total	48	197	265,243	4,119
Bucharest	18	80	173,114	1,062
Alba-Iulia	1	1	89	9
Alexandria	-	1	57	-
Arad	1	15	10,170	338
Bacau	1	3	2,535	43
Baia-Mare	1	6	1,548	-
Brasov	1	6	18,516	135
Braila	-	6	1,633	44
Cluj-Napoca	4	7	4,288	336
Constanta	1	8	12,203	125
Craiova	1	5	6,454	24
Deva	-	1	241	7
Galati	2	4	3,507	41
Iasi	5	15	6,479	309
Lugoj	1	2	916	22
Miercurea Ciuc	-	1	1,107	-
Oradea	3	4	3,693	107
Pitesti	1	3	2,479	67
Ramnicu Valcea		1	2,313	40
Satu Mare	-	2	288	-
Sebis	-	2	365	-
Sibiu	2	5	2,853	49
Targu Jiu	-	2	1,193	10
Targu Mures	1	5	2,678	59
Timisoara	4	15	7,165	203

Consequently, the necessity of analyzing the university's identity and its dependence on the community's needs can be emphasised by departing from the importance, premises and consequences of reform in education, and especially of the elements of novelty and the need for adapting Romanian schools to the challenges of the contemporary world. The consequences associated to the educational reform, namely the change and innovation phenomenon are relatively slow and have long-term implications, for both the appraisal of the efficiency of

academic institutions and within pedagogical researches of this type. A rough outline on what is currently being undertaken in terms of research regarding scholarly development and the efficiency of the university shows that there are rapid changes in these areas, yet not all are effective, but carry the premises of adaptation to theoretical, rather than practical requirements, to ideologically structured perspectives (even if current ideologies are different), rather than focused on applied research. If we take into account the research conducted abroad, which study the capacity of schools for adapting to change (Hopkins, Harris, and Jackson 1997, Townsend, Creemers and collaborators 1998; van der Berg, Vanderbenghe and Slegers, 1999), it is possible, metaphorically speaking, to compare the way in which scientific literature describes their analysis as being rather a procedure of applying a lens through which it is possible to notice, catch and analyse frames, clichés or images. By means of these it is subsequently possible to open “the black box” that is now the educational institution.

For researchers, the importance of analysing the identity of an institution resides not only in a theoretical exercise, it is not a mere instrument of a viable educational policy, but provides the basis for a concrete measure on an empirical level, where the “agents of change”, the practitioners, have the possibility to isolate the most effective actions which sustain change in the university, and to propose research-action.

The key concepts from which we departed revealed relations, structures and realities that seemed difficult to identify at first. After the study of specialized literature and a general investigation of the current practice in Romanian schools we might be tempted to declare ourselves rather pessimistic and to join those who consider the University, as an institution, a field in which there are too few chances of success in an empirical research, where the outcomes of the research can only influence the studied object after a sufficiently long time, during which other changes and challenges have changed the input of the problem. This is one point of view, reflecting, however, the concrete reality of research in the field. Yet, one must counterbalance this methodological limitation, by taking into consideration some research strategies based on action and co-opting the actors of the educational field to the current analysis of the university environment. From the viewpoint of specialization groups, private universities contribute to the initial and continuous formation of students, according to the decisions that the latter take by registering, observing their priority in orienting towards non-applied and non-engineering domains, which reflects a flawed professional orientations, originating in pre-university institutions. The last estimation of the National Institute of Statistics, specialization groups of students included in the private academic system was as follows:

Table no. 3

Specialization groups	Students registered in the academic year 2006-2007	Graduates in the academic year 2005-2006
Technical – Industry, Economic Engineering, Transports and Telecommunications, Architecture and Construction, Agriculture	11,131	663
Medical and pharmaceutical	4,655	408
Economic sciences	115,813	12,846
Law	58,255	5,810
Academic/pedagogical	73,425	6,247
Artistic	1,964	362

The context of the university, with its socio-psycho-pedagogical aspects, is the one determining a certain specificity, which can contribute to the increased efficiency of the university, to change and innovation in education. Unfortunately, this context is, most of the time, regarded as a mere background. Moreover, the variables describing it, and here we refer to the university culture, to the organizational climate, to the image of the university and its partnership with the community, are considered as insufficiently substantiated, perhaps also owing to the fact that they are perceived as more general concepts, hard to be made operational. Likewise, in Romania, the concept of specific “curriculum” – the share of 20-30% of optional subjects, left to the discretion of the university, seem to be a lesser analyzed and little understood reality on the university level.

But how can the real problems of the university be understood, if this university context/background is underestimated?

The internal or external context includes several aspects. The internal one is related to the university actors: students, professors, administrative staff, the way in which they relate and communicate, but also the characteristics of the university as a social, physical, but also psychological environment.

The external context refers, among other things, to the relation of the university to parents, the community to which it belongs, the civil society, possible partners: socio-cultural and economic institutions etc. Evidently, the context is very important, not only for the positioning of the university as a physical and social environment, but also from the perspective of connections that it develops.

A new element in relation to the new information technologies is the “virtual context” of a university. Initially understood as a key element for open,

distance education or learning, this virtual medium of the university is developed continually and can be found in the presentation of institutions' web pages, the internal design of informational networks, discussion forums launched by the University, specific educational software or the real or virtual connections developed with schools, students, professors from all over the world.

Extremely relevant is the way in which universities express and launch the central message, their own mission, but especially the way in which university actors identify themselves with the expression of the central message. In any attempt at investigating the identity created by a certain university, one must analyze, step by step, all elements pertaining to the 'deciphering of meanings' – an ethno-methodological analysis of all manifestations of the university.

Most of the times, the mission of the university is considered to be a thing of no importance, since so many educational purposes, often regarding knowledge or professional instruction, are established by the educational policy. It is often forgotten this very deciphering of the affective significance that a certain university, the University where a professor teaches, a student studies, a parent is involved, a sponsor participates – has for all of the above. What is it that unites them all? How can they feel closer to each other? What can the University do in order to stimulate participation and social activism?

Vocational education and cultural perspective of the development of Romanian society – contribution of private universities

“The child is entitled to receive education [...].He shall be given an education which will promote his general culture and enable him, on a basis of equal opportunity, to develop his abilities, his individual judgement, and his sense of moral and social responsibility, and to become a useful member of society.” (Declaration of the Rights of the Child, recognized in the Universal Declaration of Human Rights).

In the context of changes in the Romanian educational system, the latter has clear implications on the reform of schools and strategies that are necessary for changing the mentality of university actors. In an attempt to emphasise the way in which society influences schools to progress in a certain direction, Bernstein⁹ conducted an analysis through which the transition from mechanic society (centralized, rigid) to the organic one (decentralized, democratic+He shall be given an education which will promote his general culture and enable him, on

⁹ Bernstein, B. *Studies on the Sociology of Education*, E.D.P., București, 1978.

a basis of equal opportunity, to develop his abilities, his individual judgement, and his sense of moral and social responsibility, and to become a useful member of society) was achieved. The mechanic society has a tendency towards standardization, towards attributing roles, the laws are repressive and the society segmented. This society corresponds to a type of mechanic solidarity and a closed university, where discipline is imposed, actors are dominated by the lack of a will for change, the community is passive, as well, the boundaries are fixed, and the curriculum is dominated by the purity of categories (isolated subjects without any connections or inter-conditioning). From these derive, of course, the actors' behavioural patterns: roles are clearly delimited and established with great precision, aspirations are limited, professors offer solutions rather than raising issues etc. The organic society, based on an integrative perspective entailing the combination and social harmonization of individualized, specialized and inter-dependent roles, has a tendency to stimulating individual values, differences, and uniqueness. In this context, roles become acquired, laws are restrictive but adopted through consensus, and society is differentiated. The University which corresponds to this type of organization is the Open University - we might say open to novelty, to progress, restructuring, innovation etc., a model to which **private universities** adhered. The discipline is freely consented to, the logic of actors is characterized by activism, involvement, responsibility, the community is open and takes part in the activity of the instructive/educational institutions, the boundaries of the university are not fixed, and the organization is "transparent". This statement can be connected to the architecture of the academic area, with its style, but also with the freedom of access to the university.

If, in the case of closed universities, there was a purity of categories, in the open ones a "symbolic order", a diversity of categories and values, is instituted. Thus, a profound trans-disciplinarity emerges; the education is extensive and not intensive. The former type is based principally on the purity of categories, it creates a restrictive authority and serves elitist functions, whereas the extensive one values the mixture of categories, weakens the system of excessive authority, being rather focused on a democratization of the educational act.

There is, in this context of the "**open university**", a tendency of giving the student a greater possibility of action, a greater autonomy, a stimulus towards activism, participation, involvement. Emphasis is laid on the fact that we must learn to perceive the alterity in an optimal manner and, moreover, to understand that, albeit relatively similar, we are different from one another and this is an important thing. The recognition of similarity is important, but so is the recognition and acceptance of diversity, specific to a private education.

The need for university openness towards the community is increasingly felt, and not that of seclusion and thus a standardizing, levelling tendency for both students and professors, for schools as a whole. Education and the

University are what “unifies us, ensures the social binder”, but it is also important for them to unify with standardizing, because of the need for an educational area that is no longer that of the single university, but also that of the familial community, of local, departmental, nationwide and worldwide social unity¹⁰.

Accredited private universities approach higher education according the following directions:

- The elaboration of professional qualifications, of the curriculum on a national level and of the curriculum in local development;
- The assurance of academic quality and development, self-assessment and external evaluation process in higher education; the concentration of plans of action on applied teaching and learning processes;
- The connection between educational supply and the needs for social and economic development by creating a genuine partnership between the public and the private sector;
- European developments regarding qualifications in higher education and the assurance of appropriate conditions for the transition from school to workplace;
- The assurance of quality, in the prospect of lifelong learning.

The question which we wish to answer as follows refers to the way in which the university can respond to the traditional system of values, which society tends to keep, on the one hand, and to the changes determined by democratic principles, cultural diversity, and contemporary global transformations, on the other hand. Private universities have an ultimate role, in this respect, in Romania. There is an “*educational field*”, promoted by each university, which bestows a certain amount of power on the latter, a “*cultural field*” of confrontation, exchange, and production of cognitive, artistic and psychosocial values¹¹. It is worth mentioning the contributions of Romanian private universities to the formation of a new educational and, consequently, cultural field in Romania, by laying an emphasis on humanistic, ideological and judicial formation, after the 1990s. There is also an ideological dimension of scholarly culture¹², since the University, through its practices, may lead to the institution of a *symbolic violence*¹³. Thus, the formation of a specific *habitus* is

¹⁰ Ionescu, M., *Instrucție și educație. Paradigme, strategii, orientări, modele (Instruction and Education. Paradigms, Strategies, Orientations, Models)*, Cluj, Napoca, 2003.

¹¹ Neculau, A., (coord.), *Psihologie socială. Aspecte contemporane (Social Psychology. Contemporary Aspects)*, Ed. Polirom, Iași, 1996.

¹² Cucuș, C., *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale (Education. Cultural and intercultural dimensions)*, Editura Polirom, Iași, 2000.

¹³ Ibid.

attempted, of the dominant cultural arbitrary, regarded as ideal and determined, at every moment, by the dominant classes through the legitimacy of the pedagogical authority, through the opening offered to students and alumni by the private universities in Romania. By using the concept of “cultural field” proposed by Bourdieu¹⁴, we can analyze the prestige of an institution, the university in our case, as a field where cultural oppositions are manifested and, moreover, a specific, value- and idea-generating market appears. This field imposes an individual style and manner of connecting to reality. Schools can transmit these values, and those which are transmitted by Romanian private universities have been oriented towards competition and the formation of an authentic market economy.

The university culture is currently predominantly sociocentric, which is especially observable in the organization of schools, promoting status differences between students and teachers, materialized in the relational asymmetry between them, around which and in the spirit of which the university culture is built. These aspects can be observed in the field of values and norms of the university culture. The general and dominant values of the university are the following: confidence and respect for the student, respect for the truth, fairness, honesty, altruism, cooperation and competition, tolerance, equity, respect for the self and for others, exigency, exactingness, respect for the university, professional attachment, academic excellence, a critical, open and free spirit, creativity.

The values of a culture of private university organization development might be the following: orientation towards action, based on an appropriate structuring and hierarchy of purposes, objectives and priorities; orientation towards the “client”, particularly towards the actors of the pedagogical act: professors and students; the accentuation of action of collaboration among all the members of the organization; the cultivation of competition, based on the acknowledgement of professors’ and students’ academic success; the stimulation and support of self-improvement and self-development, through the formation of the university’s “self awareness”; the increase in the university’s and the professors’ responsibility for the quality of results; the promotion of a participative leadership; and, last but not least, the encouragement of involvement by parents and the local community as partners of the university.

Conclusions

By means of conclusion, all the arguments employed have been focussed on the special role and place held by higher education institutions, particularly by Romanian private universities, in the sense of development and initial and

¹⁴ Bourdieu, P., *Economia bunurilor simbolice (The Economy of Symbolic Goods)*, Editura Meridiane, București, 1986.

continual formation of workforce in Romania, of the present culture and civilization in our country.

Bibliography

1. Bernstein, B., *Studii de sociologie a educației*, E.D.P., București, 1978.
2. Bourdieu, P., *Economia bunurilor simbolice*, Editura Meridiane, București, 1986.
3. D. Hebdige, *Subculture: The Meaning of Style*, London, Routledge, 1991.
4. G. Grace, *School Leadership*, The Falmer Press, London, Washington D.C., 1995.
5. G. Hofstede, *Managementul structurilor multiculturale*, Editura Economică, București, 1996.
6. F.M. Newman, G.G. Wehlage, *Successful School Restructuring: A Report to the Public and Educators*, Madison, University of Wisconsin, Center on Organization and Restructuring of Schools, 1997.
7. C. Cucos, *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale*, Editura Polirom, Iași, 2000.
8. Anthony Giddens, *Sociologie*, Editura All, București, 2000.
9. M.A. Hogg, G.M. Vaughan, *Social Psychology*, London, Prentice Hall, 2002.
10. Ionescu, M., *Instrucție și educație. Paradigme, strategii, orientări, modele*, Cluj-Napoca, 2003.
11. Andrei Marga, *University Reform Today*, Cluj University Press, Cluj-Napoca, 20037.
12. Neculau, A. (coord.), *Psihologie socială. Aspecte contemporane*, Ed. Polirom, Iași, 1996.
13. Jacques Derrida, *Deconstrucția politicii*, Editura Ideea Design & Print, Cluj-Napoca, 2005.
14. Marcel Crahay, *Psihologia educației*, Editura Trei, București, 2009.

POLITICA UNIUNII EUROPENE ÎN DOMENIUL CONSOLIDĂRII SPAȚIULUI DE LIBERTATE, SECURITATE ȘI JUSTIȚIE

Prof. univ. dr. Marțian IOVAN

Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad

Telefon: 0257 / 284899

E-mail: miovan@uvvg.ro

Abstract. *The author of the study presents the mission and the objectives of the European Union policy in the field of developing the freedom, security and justice area – as possible future model worldwide. The gradual fulfillment of the objectives of this policy presupposes the employment of specific methods of European construction: the communitarian method and that of judicial and policial cooperation. These methods are intended for an efficient management of issues regarding asylum, immigration, the granting of visas, judicial cooperation in civil matters, and judicial cooperation in criminal and policial matters. The largest part of study analyzes the priorities and essential means in the field of judicial cooperation in criminal matters and in the field of policial cooperation, in the sense of preventing and combating grave forms of cross-border criminality. The institutional changes of the last years (the creation of Eurojust, Europol, of the European Prosecutor's Office etc.) and the functioning of newly emerged institutions emphasize an improvement in the effectiveness / efficiency of the services of the European Union's competent authorities and member states in completing the specific mission. Based on this, member states can initiate various forms of consolidated cooperation, which would guarantee the safety of citizens, the development of economic, social and political cohesion of the Union, as well as the coherence of functioning of institutions in charge of developing the freedom, security and justice area.*

Keywords: *European Union, freedom and security area, Eurojust.*

1. Obiectivul și direcțiile politicii în domeniul dezvoltării spațiului de libertate, securitate și justiție

Încă în *Tratatul de la Maastricht*, Art. 29, a fost instituit **obiectivul fundamental**, în sensul că Uniunea Europeană dezvoltă gradual toate condițiile menite să ofere cetățenilor săi un înalt nivel de siguranță într-un spațiu de libertate, securitate și justiție. Ori acest proces implică dezvoltarea de acțiuni

comune ale statelor membre în domeniile cooperării judiciare în materie penală și polițienească, în combaterea rasismului și xenofobiei. Ulterior, în celelalte Tratatate, inclusiv în *Tratatul de la Lisabona*, a fost aprofundat și nuanțat sistemul normativ în domeniu, astfel încât cooperarea judiciară în materie civilă și penală, ca și cooperarea polițienească în cadrul Uniunii, reprezintă astăzi obiectul unei politici comunitare distincte. Proiectarea și finalizarea acestora au reliefat, încă din deceniul trecut, o creștere a rolului Parlamentului și Consiliului Uniunii Europene odată cu nevoia de a se asigura o apropiere treptată a regulilor și procedurilor în materie penală a statelor membre.

Realizarea obiectivului principal al Uniunii Europene în domeniul politicii de cooperare în materie civilă și penală, de cooperare polițienească, se face prin **două metode specifice construcției europene**: metoda comunitară (afertă primului pilon) și metoda cooperării judiciare și polițienești – specifică pilonului al treilea al construcției europene. Metoda comunitară este valorificată în politicile publice ale statelor membre ale Uniunii Europene în domeniul azilului, imigrației, vizelor, cooperării judiciare în materie civilă iar a doua metodă este utilizată în sensul realizării obiectivelor politicii Uniunii în domeniul cooperării judiciare în materie penală și polițienească.

În ceea ce privește **azilul**, Parlamentul și Consiliul Uniunii Europene au adoptat măsuri referitoare la un **sistem european comun de azil**, care cuprinde¹⁵:

- Un regim unitar de azil în favoarea resortisanților țărilor terțe, valabil în toată Uniunea;
- Un regim unitar de protecție subsidiară pentru resortisanții țărilor terțe care, fără să obțină azil european, au nevoie de protecție internațională;
- Un sistem comun de protecție temporară a persoanelor strămutate în cazul unui aflux masiv;
- Proceduri comune de acordare și de retragere a regimului unitar de azil sau de protecție subsidiară;
- Parteneriatul și cooperarea cu țările terțe pentru gestionarea fluxului de persoane care solicită drept de azil, protecție subsidiară sau temporară.

În cazul în care într-unul sau în mai multe state membre se crează o situație de urgență generată de un aflux masiv de resortisanți din țări terțe (situație invocată recent de Guvernul Italiei, în vara anului 2008), Consiliul poate adopta măsuri provizorii în favoarea statelor membre în cauză – după ce a fost consultat Parlamentul European.

În ceea ce privește politica Uniunii în **domeniul imigrării**, aceasta are ca principale obiective gestionarea eficientă a fluxurilor de migrare, aplicarea unui

¹⁵ Conform *Tratatului de la Lisabona*, <http://bookshop.europa.eu>, Art. 62, (2), p. 61.

tratament echitabil resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere legală în statele membre, prevenirea imigrării ilegale, combaterea traficului de persoane. Realizarea efectivă a acestor obiective necesită, din partea Parlamentului și Consiliului Uniunii Europene, luarea unor măsuri în următoarele domenii ¹⁶:

- Condițiile de intrare și de ședere, precum și normele privind acordarea de către statele membre a vizelor și a permiselor de ședere pe termen lung, inclusiv în vederea reîntregirii familiei;
- Definiția drepturilor resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere legală pe teritoriul unui stat membru, inclusiv condițiile care reglementează libertatea de circulație și de ședere în celelalte țări membre;
- Imigrarea clandestină și șederea ilegală, inclusiv expulzarea și repatrierea persoanelor aflate în situație de ședere ilegală;
- Combaterea traficului de persoane, în special de femei și copii.

Punerea în aplicare a acestor dispoziții nu aduce atingere dreptului statelor membre de a stabili volumul admiterii pe teritoriul acestora a resortisanților unor țări terțe, în scopul de a compensa deficitul de forță de muncă.

Politicile Uniunii în domeniile de mai sus se derulează în conformitate cu **principiile solidarității și distribuirii echitabile a răspunderii** între statele membre, inclusiv pe plan financiar.

În domeniul politicii de cooperare judiciară în materie civilă, Uniunea dezvoltă o cooperare transfrontalieră întemeiată pe principiul **recunoașterii reciproce a deciziilor judiciare și extrajudiciare** care, treptat, ar putea conduce la apropierea actelor cu putere de lege și a normelor administrative ale statelor membre. În acest sens, Parlamentul și Consiliul Uniunii Europene au adoptat măsuri care urmăresc să asigure ¹⁷:

- Recunoașterea reciprocă între statele membre a deciziilor judiciare și extrajudiciare și executarea acestora;
- Comunicarea și notificarea transfrontalieră a actelor judiciare și extrajudiciare;
- Compatibilitatea normelor aplicabile în statele membre în materie de conflict de legi și de competență;
- Cooperarea în materie de obținere a probelor;
- Accesul efectiv la justiție;
- Eliminarea obstacolelor din calea bunei desfășurării a procedurilor civile, la nevoie prin favorizarea compatibilității normelor de procedură civilă aplicabile în statele membre;

¹⁶ Vezi *Tratatul de la Lisabona*, <http://bookshop.europa.eu>, Art. 63 a, (2), p. 61.

¹⁷ Vezi *Tratatul de la Lisabona*, <http://bookshop.europa.eu>, Capitolul 3, Art. 65, (2), p. 62.

- Dezvoltarea unor metode alternative de soluționare a litigiilor;
- Sprijinirea formării profesionale a magistraților și a personalului din justiție.

Cooperarea judiciară în materie civilă, proiectată inițial în *Tratatul de la Amsterdam*, realizarea practică a măsurilor stabilite în *Tratatul de la Lisabona* influențează nemijlocit viața cotidiană, siguranța cetățenilor Uniunii. Astfel, funcționarea pieței comune, fluxurile de populație dintr-o parte în alta a Uniunii pentru a se încadra în muncă, libera circulație a persoanelor, valurile de imigranți, desființarea – în mare parte, a serviciilor de la granițele statelor membre pot pune, atât persoanele fizice cât și pe cele juridice, în situații de conflicte juridice de natură civilă / penală cu persoane din alte state membre sau cu imigranți. De aici rezultă importanța politicilor Uniunii în aceste domenii, necesitatea de a iniția acțiuni comune, de a coopera, de a crea instituții regionale și locale menite să preîntâmpine și să rezolve astfel de conflicte; dar, în același timp, rezultă și nevoia imperioasă de a apropia, de a armoniza legislația pentru a se asigura, în mod treptat, spațiul de libertate, securitate și justiție dintr-o perspectivă unitară și coerentă.

2. Obiective, priorități și mijloace ale politicii în domeniul cooperării judiciare în materie penală

Politica Uniunii Europene în domeniul cooperării judiciare în materie penală are ca obiectiv fundamental asigurarea pentru cetățenii statelor membre a unui înalt nivel de siguranță într-un spațiu de libertate, de respect pentru drepturile omului. Prioritățile actuale ale acestei politici sunt: lupta împotriva criminalității la nivel european și pe plan internațional, armonizarea mijloacelor folosite în acest scop prin cooperare polițienească și judiciară, armonizarea legislațiilor penale ale statelor membre.

Acțiunea comună a statelor membre în ce privește cooperare judiciară în materie penală a fost instituită încă în *Tratatul de la Maastricht* (Conform Art. 31 paragr. 1), aceasta incluzând:

- Facilitarea și accelerarea cooperării între ministerele și autoritățile judecătorești din statele membre, inclusiv prin intermediul *Eurojust*, în ceea ce privește procedura și executarea deciziilor;
- Facilitarea extrădării între statele membre;
- Asigurarea compatibilității regulilor aplicabile în statele membre, în măsura în care acest lucru poate fi necesar pentru perfecționarea cooperării;
- Prevenirea conflictelor de competență între statele membre;

- Adoptarea în mod progresiv de măsuri ce stabilesc reguli minime privind elementele constitutive ale faptelor penale și sancțiunile aplicabile în domeniile crimei organizate, terorismului și traficului ilicit de droguri.

Ulterior, ca urmare a progreselor înregistrate în acțiunile statelor membre, s-au produs acumulări în domeniul armonizării dreptului penal – evoluție care continuă în direcția realizării dreptului penal european. Pe acest fond, *Tratatul de la Lisabona* statuează¹⁸: „Cooperarea judiciară în materie penală în cadrul Uniunii se întemeiază pe principiul recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești și a deciziilor judiciare și include apropierea actelor cu putere de lege și a normelor administrative ale statelor membre.” Parlamentul și Consiliul Uniunii Europene, în conformitate cu procedura legislativă ordinară, adoptă măsuri care au drept scop:

- Instituirea unor norme și proceduri care să asigure recunoașterea, în întreaga Uniune, a tuturor categoriilor de hotărâri judecătorești și decizii judiciare;
- Prevenirea și soluționarea conflictelor de competență între statele membre;
- Sprijinirea formării profesionale a magistraților și a personalului din justiție;
- Facilitarea cooperării dintre autoritățile judiciare sau echivalente ale statelor membre în materie de urmărire penală și executare a deciziilor.

Pentru a facilita recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești și a deciziilor judiciare, precum și cooperarea polițienească și judiciară în materie penală cu dimensiuni transfrontaliere, Parlamentul și Consiliul pot stabili norme (măsuri) minimale ce sunt adaptate diferențelor existente între tradițiile juridice și sistemele de drept ale statelor membre. Existența unor norme minimale nu împiedică statele membre să mențină sau să adopte un nivel mai ridicat de protecție a persoanelor. Pe de altă parte, Parlamentul și Consiliul Uniunii Europene pot adopta norme minime cu privire la definirea infracțiunilor și a sancțiunilor în domenii ale criminalității transfrontaliere de o gravitate deosebită pornind de la nevoia de a le combate pe o bază comună. Astfel de domenii ale criminalității sunt următoarele: terorismul, traficul de persoane și exploatarea sexuală a femeilor și copiilor, traficul ilicit de droguri, traficul ilicit de arme, spălarea banilor, corupția, contrafacerea mijloacelor de plată, criminalitatea informatică și criminalitatea organizată¹⁹. Totodată, Parlamentul și Consiliul pot stabili măsuri pentru a încuraja și sprijini acțiunile statelor membre în domeniul prevenirii criminalității.

¹⁸ Vezi *Tratatul de la Lisabona*, <http://bookshop.europa.eu>, Capitolul 4, Art. 69 A, (1).

¹⁹ Conform *Tratatului de la Lisabona*, <http://bookshop.europa.eu>, Art. 69 B, (1).

Pentru realizarea eficientă a obiectivelor și priorităților politicii Uniunii în domeniul cooperării judiciare în materie penală, Consiliul ia măsuri de promovare a cooperării, statuând în unanimitate pe baza inițiativelor statelor membre sau ale Comisiei. Astfel, Consiliul poate să adopte poziții comune care exprimă modul de abordare al Uniunii într-o problemă dată; să adopte directive (legi-cadru) în scopul apropiării legilor, regulamentelor, procedurilor penale ale statelor membre; să adopte convenții pe care să le recomande statelor membre pentru a le respecta în conformitate cu Constituția și Codul penal ale fiecăruia.

Cooperarea judiciară în materie penală poate fi structurată multilateral sau poate fi de tip integral. În prima formă, se întemeiază pe poziții comune, pe convenții ce reglementează cooperarea între statele membre ale Uniunii Europene. Cooperarea integrată are actori rezultați din demersuri speciale de instituționalizare, așa cum sunt Rețeaua Judiciară Europeană (RJE) și *Eurojust* – Unitatea europeană de cooperare judiciară. Eurojust²⁰ are misiunea de a susține și consolida coordonarea și cooperarea dintre autoritățile naționale de cercetare și urmărire penală în legătură cu formele grave de criminalitate care afectează două sau mai multe state membre sau care impun urmărirea penală pe baze comune, prin operațiuni întreprinse de autoritățile statelor membre și de Europol, prin informații furnizate de acestea²¹. Atribuțiile Eurojust, funcționarea și domeniile de acțiune sunt aprobate de Parlament și Consiliu. Printre atribuțiile Eurojust sunt incluse următoarele:

- Începerea de cercetări penale, precum și propunerea de începere a urmăririi penale efectuată de autoritățile naționale competente, în special cele referitoare la infracțiuni care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii;
- Coordonarea cercetărilor și a urmăririlor penale;
- Creșterea eficacității anchetelor și urmăririlor penale care interesează unul sau mai multe state membre;
- Consolidarea cooperării judiciare, inclusiv prin soluționarea conflictelor de competență și prin strânsa cooperare cu Rețeaua Judiciară Europeană²².

Consiliul Uniunii Europene încurajează cooperarea prin Eurojust, oferind posibilități acestuia de a contribui la o cât mai bună coordonare între autoritățile

²⁰ Eurojust a fost creat prin Decizia Consiliului Nr.2002 / 187 din 28 februarie 2002, ca organism al Uniunii Europene cu personalitate juridică. Această instituție este condusă de un colegiu alcătuit din reprezentanți ai tuturor statelor membre. Colegiul funcționează în conformitate cu regulile de procedură ale Eurojust, aprobate de Consiliu.

²¹ Vezi *Tratatul de la Lisabona*, <http://bookshop.europa.eu>, Art. 69 D, (1).

²² Vezi *Tratatul de la Lisabona*, <http://bookshop.europa.eu>, Art. 69 D, (1).

naționale ale statelor membre care sunt însărcinate cu urmărirea penală, facilitând implicarea Eurojust în anchetele privind cazurile de criminalitate transfrontalieră gravă, valorificând concluziile rezultate din analizele efectuate de Europol sau promovând cooperarea dintre Eurojust și Rețeaua Judiciară Europeană. Exercițarea atribuțiilor Eurojust nu aduce atingere responsabilității autorităților naționale de profil; actele oficiale de procedură judiciară sunt îndeplinite de autoritățile naționale competente. Este de menționat faptul că, în scopul îndeplinirii obiectivelor Eurojust, membrii naționali au acces la informațiile conținute în cazierului judiciar național sau în orice alt registru al statelor membre, corespunzător legislației naționale care reglementează accesul propriilor procurori, judecători sau ofițeri de poliție cu funcții echivalente. De asemenea, aceștia au accesul autorizat la baza de date a Eurojust, în scopul rezolvării cazurilor.

După ce *Tratatul de la Lisabona* va fi ratificat, Consiliul Uniunii Europene va putea institui un **Parchet European**, pornind de la Eurojust, în scopul de a fi sporită eficiența activității de combatere a infracțiunilor ce aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene²³. Competența Parchetului European este de a cerceta, a urmări și a trimite în judecată – după caz, în colaborare cu Europol, autorii și coautorii infracțiunilor care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii. De asemenea, Parchetul European exercită acțiunea publică, în legătură cu aceste infracțiuni, în fața instanțelor competente ale statelor membre. În acest fel, opinia publică europeană poate să aibă un nivel de așteptare ridicat în privința soluțiilor pe care autoritățile penale europene și naționale trebuie să le dea exploziei fără precedent a criminalității pe plan mondial, îndeosebi a formelor grave de criminalitate de tipul terorismului, crimei organizate, traficului ilicit de ființe umane, corupției și fraudelor de dimensiuni transfrontaliere, traficului de droguri, armament, muniții și exploziv, de materiale nucleare și radioactive, biologice și biochimice, traficului cu specii vegetale și animale aflate pe cale de dispariție, infracțiunilor din domeniul informaticii, traficului ilicit cu organe, hormoni și țesuturi umane, traficului cu opere de artă aparținând patrimoniului cultural național și mondial.²⁴

3. Dezvoltarea cooperării polițienești

În ce privește funcționarea poliției europene, Uniunea a instituit și dezvoltă în continuare **cooperarea polițienească** ce implică toate autoritățile

²³ Vezi *Tratatul de la Lisabona*, <http://bookshop.europa.eu>, Art. 69 E, (1).

²⁴ Vezi, în acest sens, pentru o documentare minuțioasă: Stanca, I., Neculcea, M., Stanca, T., „Coordonate penale ale dreptului comunitar și politicii penale ale statului român în procesul de integrare europeană”, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2006, Cap. V.

competente din statele membre, inclusiv serviciile de poliție, serviciile vamale și alte servicii specializate de aplicare a legii, în domeniile prevenirii, depistării și cercetării infracțiunilor.²⁵ Pentru a asigura sporirea eficienței cooperării polițienești, Parlamentul și Consiliul Uniunii Europene pot stabili măsuri referitoare la:

- Colectarea, stocarea, prelucrarea și analizarea informațiilor în domeniu, precum și schimbul de informații;
- Sprijinirea formării profesionale a personalului, precum și cooperarea privind schimbul de personal, echipamentele și cercetarea criminalistică;
- Tehnicile comune de investigare privind depistarea unor forme grave de criminalitate organizată.

Consiliul Uniunii Europene urmează să stabilească măsurile adecvate privind cooperarea operativă între autoritățile competente din statele membre. Prin urmare, cooperarea polițienească europeană include și componenta operațională, întemeindu-se pe principiul subsidiarității – ceea ce evidențiază că politica europeană în domeniul cooperării polițienești nu este pur supranațională, ci că ea îmbină obiectivele Uniunii privind securitatea cetățenilor și instituțiilor ei cu cele asumate de statele naționale membre, de state terțe, de organizații internaționale, de instituții și organisme abilitate, din plan regional și local, care au funcții în menținerea ordinii și securității publice.

În scopul ameliorării cooperării polițienești pe domenii ale criminalității organizate la nivel internațional, a fost creat *Europol* – Biroul european de poliție²⁶, având misiunea de a susține și consolida acțiunea autorităților polițienești și a altor servicii de aplicare a legii din statele membre, precum și cooperarea acestora pentru prevenirea și combaterea criminalității grave care afectează două sau mai multe state membre, a terorismului și a formelor de criminalitate ce aduc atingere unui interes comun ce face obiectul unei politici a Uniunii.²⁷ În fond, Europol este o agenție de informații aflată în serviciul polițiilor statelor membre, fără putere operațională suprastatală, deosebindu-se astfel de F.B.I.

Obiectivele principale ale Europol vizează ameliorarea eficacității serviciilor autorităților competente din statele membre și cooperarea în ceea ce privește prevenirea și lupta împotriva terorismului, traficului de stupefiante și a altor forme grave ale criminalității internaționale. Domeniile de acțiune sunt: traficului ilicit de stupefiante; traficul ilicit de materiale nucleare și radioactive;

²⁵ Vezi *Tratatul de la Lisabona*, <http://bookshop.europa.eu>, Cap. 5, Cooperarea polițienească, Art. 69 F.

²⁶ Europol a fost înființat printr-o Convenție publicată în J. Of. C L 99 din 9 octombrie 1996 având mandatul de a se ocupa de formele grave ale crimei internaționale.

²⁷ Vezi *Tratatul de la Lisabona*, <http://bookshop.europa.eu>, Art. 69 G, (1).

traficul cu ființe umane; filierele de imigrare clandestină - contrară reglementărilor Uniunii și ale statelor membre; spălarea banilor murdari; infracțiunile din sfera terorismului; criminalitatea informatică; escrocheriile și fraudele; contrafacerea și piratarea produselor; falsificarea monedelor și bancnotelor, a documentelor administrative și traficul de falsuri; traficul de vehicule furate în accepția de furt sau de deturnare; producerea de daune mediului înconjurător; comerțul ilegal cu arme, muniții, explozivi, cu animale amenințate cu dispariția sau cu bunuri culturale de patrimoniu.

În scopul realizării misiunii și obiectivelor sale, Europol exercită următoarele atribuții²⁸:

- Colectarea, stocarea, prelucrarea și analiza informațiilor, precum și schimbul de informații transmise în special de autoritățile statelor membre sau ale statelor terțe;
- Coordonarea, organizarea și realizarea de acțiuni de cercetare și operative, desfășurate împreună cu autoritățile competente ale statelor membre sau în cazul unor echipe comune de cercetare și, după caz, în colaborare cu Eurojust.

Europol nu funcționează ca structură suprastatală; toate acțiunile cu caracter operativ sunt inițiate și desfășurate în cooperare cu autoritățile statului / statelor membre al căror teritoriu este implicat numai cu acordul acestora. Aplicarea măsurilor coercitive este în sarcina exclusivă a autorităților naționale competente. Activitatea Europol este supusă controlului democratic de către Parlamentul European în asociere cu parlamentele naționale. Legea Europeană stabilește modalitățile de exercitare a controlului asupra activității Europol.

*
* *

Politicile publice ale Uniunii Europene în domeniul consolidării spațiului de libertate, securitate și justiție, s-au concretizat într-o dinamică legislativă și instituțională accelerată, mai ales după adoptarea *Tratatului de la Maastricht*, astfel că, în prezent, cadrul juridic și organizațional al Uniunii în domeniul cooperării judiciare penale și polițienești, atât în interior cât și în relațiile cu state și autorități terțe, pe de o parte, dar și capacitatea operațională, varietatea largă a metodelor, procedeele și tehnicilor de implementare – pe de altă parte, reprezintă unul dintre pilonii importanți ai construcției europene. Evident, procesul de perfecționare a cooperării continuă prin crearea de noi instrumente legale și de capacități operative. Astfel, prin dispoziții exprese cuprinse în

²⁸ Vezi *Tratatul de la Lisabona*, <http://bookshop.europa.eu>, Art. 69 G, (2).

Tratatul de la Amsterdam, ulterior în *Tratatul de la Nisa*, statele membre pot să-și propună să instituie între ele forme de **cooperare consolidată** în domenii avute în vedere de Tratatul Uniunii Europene. *Tratatul de la Lisabona* stabilește că, în cazul în care cel puțin două state membre doresc instituirea unei forme de cooperare consolidată pe baza unui proiect de directivă (lege-cadru), acestea urmează să informeze Parlamentul European, Consiliul și Comisia pentru a obține acordarea autorizării. Statele membre autorizate să practice o cooperare consolidată pot recurge la instituțiile, procedurile și mecanismele prevăzute în *Tratatul de la Maastricht* cu condiția ca această cooperare să contribuie la realizarea obiectivelor și intereselor Uniunii, să favorizeze procesul de integrare europeană, să respecte *acquis*-ul și cadrul instituțional unic al Uniunii, să nu aducă atingere pieței interne, nici coeziunii economice și sociale, să implice cel puțin două state, să nu genereze distorsionări ale concurenței, să fie deschisă tuturor statelor membre, să încurajeze participarea unui număr cât mai mare de state iar actele și deciziile luate sunt obligatorii numai pentru statele care participă la un program de cooperare consolidată. În fond, pot fi inițiate politici de cooperare întărită pe programe ce asigură creșterea coerenței Uniunii, dezvoltarea coeziunii politice, sociale și economice a acesteia.

În concluzie, politicile publice ale Uniunii Europene în domeniul dezvoltării spațiului de libertate, securitate și justiție, de ținere sub control a dinamicii criminalității de pe teritoriul său, materializată nu atât în proiecte cât mai ales în rezultate și bune practici, ar putea reprezenta în viitor un model pe plan mondial. Dar aceasta depinde, într-o mare măsură, de atitudinea și eforturile statelor membre de a iniția și implementa politici concrete, generale și sectoriale, naționale și locale, ale autorităților abilitate care acționează la nivelul regiunilor și județelor.

În acest scop, eforturile financiare și organizatorice ale autorităților competente locale ar trebui să convergă, în mod special în țările care au aderat recent la Uniunea Europeană, spre adaptarea cadrului instituțional la standardele în domeniu ale Uniunii, formarea de personal de profil cu o înaltă calificare și perfecționarea celui existent, dezvoltarea legăturilor instituționale și a comunicării în cadrul cooperării prin dotarea cu tehnică de ultimă generație, dezvoltarea cercetării științifice de profil asociată cu diseminarea rapidă a rezultatelor benefice, promovarea schimbului de experiență și a cunoașterii reciproce la nivel instituțional, crearea de rețele instituționale largi pentru sprijinirea implementării politicilor adoptate – inclusiv mediatizarea amplă pentru a câștiga suportul opiniei publice.

Bibliografie

1. Bondar, Florin (coordonator), *Politici publice și administrație publică*, Polirom, Iași, 2007.
2. Druésne, J., *Droit de l'Union Européene et politiques communautaires*, 6^e éd. mise à jour, PUF, Paris, 2001.
3. Fuerea, A., *Drept comunitar european. Partea generală*, Ed. All Beck, București, 2003.
4. Ghica, Luciana – Alexandra (coordonator), *Enciclopedia Uniunii Europene*, Ediția a III-a, Editura Meronia, București, 2007.
5. Manolache, Octavian, *Tratat de drept comunitar*, Ediția a V-a, Editura C. H. Beck, București, 2006.
6. Stanca, I., Neculcea, M., Stanca, T., *Coordonate penale ale dreptului comunitar și politici penale ale statului român în procesul de integrare europeană*, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2006.
7. *** *Constituția României*, adoptată prin referendum național 17-19 octombrie 2003, Editura Concordia, Arad, 2003.
8. *** *Legea 302 / 28 iunie 2004* privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, publicată în M.O. nr. 594 / 1 iulie 2004.
9. *** *Programul de guvernare 2005-2008*, [http:// www.guv.ro](http://www.guv.ro) .
10. *** *Strategia națională anticorupție*,
<http://www.sojust.ro/uploaded/strategia%20nationala%20anticoruptie%202005-2007.doc>
11. *** *Strategia de reformă a sistemului judiciar*,
<http://www.sojust.ro/uploaded/Strategia%20de%20reforma%20judiciara%202005-2007.doc>
12. *** *Strategia Națională Antidrog în perioada 2005-2012*, în M.O. nr. 112 /2005.

IDENTITATE NAȚIONALĂ – IDENTITATE EUROPEANĂ. FACTORI FAVORIZANȚI ȘI PIEDICI ÎN FORMAREA UNEI IDENTITĂȚI EUROPENE A ROMÂNILOR

Lect. univ. drd. Anca MUSTEA

Călin Teodor BABA

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad

Telefon: 0257/250609

E-mail: ancamustea@uvvg.ro

Asist. univ. dr. Oana NEGRU

Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj Napoca

Abstract. *Identity is a complex multilevel phenomenon, with contradictory elements, that lead in the end to a unique entity. The individual aspect of identity does not exclude the social identity, but constant changes and the great number of statuses and roles a person has in our society today might create confusion in the process of defining an identity.*

The idea of a European identity is highly debated by scientists from various fields of inquiry, each proposing pro and contrary arguments. In the end, the problem of a European identity is one of collective identity: the mere belonging to a group determines an individual to adopt group characteristics. Difficulties may arise when the representation of a group is not an adequate one, or it comes into conflict with other groups the person belongs to. The European identity of Romanians falls into the same pattern. Hence, an accurate representation of what means to be European is necessary, as well as a specification of advantages and responsibilities subsumed by this membership.

Keywords: *identity, national, European, contributing factors, barriers*

1. Introducere

După cel de-al Doilea Război Mondial a fost tot mai evidentă și necesară unirea eforturilor statelor europene pentru a rezista ca putere economică și politică pe plan mondial, în fața poziției Statelor Unite ale Americii, a URSS și în fața ascensiunii tot mai accentuate a țărilor asiatice. Pe de altă parte, pentru asigurarea păcii și a relațiilor pozitive între țările Europei era tot mai stringentă realizarea de tratate și stabilirea de relații comune.

Cu pași mici, uneori ezitanți, militanții realizării unei Europe unite au reușit după război să înainteze spre atingerea acestui țel, ajungând ca în decembrie 1991 să se adopte la Maastricht de către Consiliul European, format din șefi de stat și de guvern, Tratatul privind Uniunea Europeană, care a intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993. Ulterior, în etape, Uniunea Europeană s-a extins, ajungând la sfârșitul anului 2006 să includă 25 de membri. La 1 ianuarie 2007 a fost primită în Uniunea Europeană și România, odată cu Bulgaria.

În acest context ne punem problema formării unei identități europene a românilor: în ce măsură aceasta este necesară și posibilă, care sunt piedicile care stau în calea formării unei identități europene, în general, și în cazul românilor în particular, ce factori ar putea favoriza formarea identității europene a românilor și care ar fi consecințele acestui proces de identificare europeană.

Pentru a reuși să identificăm care sunt caracteristicile identității europene și dacă aceasta este posibilă, vom încerca mai întâi să definim ce este identitatea. În continuare vom prezenta contextul în care se pune problema existenței sau formării unei identități europene și disputele de la nivel teoretic care au apărut. În final vom analiza posibilitatea formării identității europene în cazul românilor, încercând să conturăm atât posibilele piedici, cât și factorii favorizanți ai acesteia.

2. Identitatea – concept complex și contradictoriu

Problema identității individuale sau colective apare tot mai frecvent și mai stringent în diferite medii: social, politic, filosofic, jurnalistic. După cum arată Marc (2005), aceste manifestări pot fi considerate simptome ale unei crize la nivelul identității. Transformările care au loc în societatea actuală, fluctuația permanentă de roluri și statusuri pe care le are un individ duc la confuzie și pun sub semnul întrebării identitatea individuală și de grup. Astfel că „problematika identității este în centrul mutațiilor psihosociale și culturale cu care se confruntă lumea actuală” (Marc, 2005, p. 2).

Identitatea este un concept cu multe fațete, complex, incluzând elemente contradictorii și, prin urmare, dificil de surprins printr-o simplă definiție. În

literatura de specialitate anglo-saxonă referirea se face mai degrabă la „Sine” (Kashima și colab., 2002; Stainton Rogers, 2003), surprinzând de cele mai multe ori doar aspectul subiectiv al identității: imaginea sau reprezentarea sinelui, percepția de sine, sentimentul de sine, stima de sine (Marc, 2005).

Consultând definițiile „identității” care se regăsesc într-un dicționar cum este „Le Petit Robert”, constatăm că aceasta reunește ideea de „unitate, unicitate, similitudine, permanență și recunoaștere (cea a subiectului care se recunoaște pe sine și cea a altuia)” (Marc, 2005, p. 2). Constatăm astfel că identitatea se definește prin trăsături contradictorii: se referă la individ, dar și la grup, este subiectivă, dar și obiectivă, este permanentă (consistentă în timp), dar și schimbătoare (Baggio, 2006; Marc, 2005). Prin urmare, putem spune că identitatea este un fenomen complex, incluzând numeroase dimensiuni contradictorii, fapt care face dificilă studierea sa dintr-o perspectivă unidirecțională și unidirecțională.

Deși dimensiunile identității sunt complexe și strâns legate unele de altele, în cadrul lucrării de față ne interesează în special problematica identității individuale și colective. Putem spune că „identitatea individuală face trimitere la ansamblul de experiențe și de cogniții legate de sine și se traduce printr-un sentiment de *unicitate* și *continuitate* al persoanei. Ea permite în același timp subiectului să se diferențieze de alții și să fie *singular*.” (Baggio, 2006, p. 116). Identitatea socială se referă la statuturile și rolurile pe care le are individul, dar și la apartenența sa la diferite grupuri (Baggio, 2006; Kashima și colab., 2002; Stainton Rogers, 2003; Marc, 2005). Această dimensiune a identității subliniază trăsăturile pe care o persoană le are în comun cu membrii unui anumit grup sau ai unei colectivități.

Teoria identității sociale se concentrează asupra sinelui social al oamenilor, care ia naștere prin apartenența unui individ la un anumit grup sau categorie socială: ocupațional, religios, de gen sau național. Conform acestei teorii, procesele psihice individuale ale unei persoane, inclusiv cele legate de identitate, sunt transformate și modelate de apartenența la un anumit grup (Stainton Rogers, 2003). Identificarea omului cu un anumit grup îl face să se definească prin caracteristicile grupului respectiv și să adopte comportamente conforme acestor caracteristici (Kashima și colab., 2002; Stainton Rogers, 2003).

După cum am arătat, pe de o parte putem vorbi de o identitate individuală, iar pe de altă parte avem de a face cu o identitate socială (Caporaso, 2005; Jacobs & Maier, 1998). Alți autori consideră că putem vorbi doar de o identitate individuală, dar care este inevitabil influențată de contextul istoric și cultural, incluzând aici valorile sociale, normele de comportament și simbolurile colective (Jacobs & Maier, 1998).

Indiferent din ce perspectivă încercăm să definim identitatea: universalistă, sociologică sau psiho-socială, există în toate aceste abordări

anumite elemente comune. Identitatea poate fi văzută ca o concepție despre sine, un sentiment despre cine suntem, cu rădăcini în contextul social. Aceasta este relativ stabilă, este o ancoră care ne ajută să ne înțelegem propria persoană și relațiile pe care le avem cu lumea.

Apartenența unui individ la mai multe grupuri poate să ducă la confuzie și conflicte în definirea propriei identități dacă principalele caracteristici care definesc grupurile respective sunt în contradicție, sau dacă reprezentarea unuia dintre grupuri nu este clară.

3. Conceptul de identitate europeană

3.1 Premisele formării identității europene

În continuare vom încerca să discutăm în ce măsură formarea unei identități europene este posibilă, care sunt caracteristicile pe care ar trebui să le adopte individul în identificarea sa cu comunitatea europeană și în ce măsură acest lucru este posibil în cazul românilor. Pentru a putea face acest lucru, este necesară însă precizarea contextului în care se pune problema formării unei identități europene.

În urma celui de-al Doilea Război Mondial situația economică și politică pe plan mondial s-a schimbat radical. Era tot mai evident faptul că țările europene urmau să piardă teren în fața Statelor Unite ale Americii, URSS, precum și a statelor asiatice și arabe, dacă nu își uneau forțele într-un efort comun. Evident că au existat atât susținători, cât și oponenți ai ideii de unire a statelor europene pentru a se menține ca o putere politică și economică pe plan mondial (Jacobs & Maier, 2006; Ivan, 2007; Păun, 2006).

Primul pas în realizarea unității statelor europene a constituit-o instituirea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO), idee îndrăzneată și genială a lui Jean Monnet și susținută de ministrul de externe al Franței la acea vreme, Robert Schuman. Acesta din urmă a dat o declarație la 9 mai 1950 prin care propunea înființarea CECO, inițiativă materializată la 18 aprilie 1951, când tratatul a fost semnat de cele șase state membre fondatoare: Belgia, Republica Federală Germania, Franța, Italia, Luxemburg și Țările de Jos (Ivan, 2007; Păun, 2006; portalul UE). Aceasta s-a extins ulterior integrând numeroase țări din fostul bloc sovietic, inclusiv România la 1 ianuarie 2007. Am putea spune despre Uniunea Europeană că este într-o permanentă evoluție, fiind deschisă să accepte membri care sunt pregătiți să respecte drepturile, dar și responsabilitățile care le implică această calitate (de membru UE) (Ivan, 2007; Păun, 2006; Jacobs & Maier, 1998).

Misiunea Uniunii Europene se centrează pe protejarea politică și economică a statelor membre, asigurarea păcii, competitivitatea la nivel mondial și reunificarea continentului european. Prin valorile pe care le promovează, Uniunea Europeană dorește să asigure membrilor săi un mediu sigur, în care să se respecte drepturile omului și democrația, să existe o mobilitate a forței de muncă și o libertate a întreprinderii, să se realizeze o distribuție echitabilă a bunurilor și resurselor, să se asigure un mediu protejat, să se respecte diversitatea și să se ajungă la o sinteză armonioasă a tradiției și a progresului (Ivan, 2007).

Până la momentul actual s-au atins realizări importante cum sunt: piața unică, politica monetară comună, politica agricolă comună, politica regională, politica competiției. Următorul pas care ar trebui să ducă la redistribuirea bunurilor și veniturilor, ridică problema legitimității acordării acestor valori membrilor care sunt mai săraci din realizările membrilor mai dezvoltati. Această legitimitate duce la problema identității și a democrației. În acest context se evidențiază diferența dintre identitatea națională și identitatea europeană (Caporaso, 2005).

3.2 Identitatea europeană între naționalism etnic și naționalism civic

Prima problemă care se pune atunci când vrem să studiem identitatea europeană este aceea de a defini ce este Europa, cum o delimităm, dacă putem să o încadrăm într-o definiție. Europa înseamnă mai mult decât suma statelor care o compun. Aceasta presupune un nivel de organizare care se diferențiază de motivele și acțiunile individuale ale statelor care o compun. De fapt, după cum se arată din perspectivă transdisciplinară, orice sistem este mai mult decât suma componentelor sale (Nicolescu, 1999, 2002; Caporaso, 2005). Europa este considerată a fi o entitate unificată și distinctă, care este capabilă să își exercite activitatea ca și răspuns la provocările și oportunitățile pe care le are pe plan mondial în fața Statelor Unite și a Orientului Mijlociu (Caporaso, 2005).

Unde începe și unde se termină Europa? Am putea spune că este un mister (Caporaso, 2005). Din punct de vedere politic, cultural și economic putem considera că Europa este un fenomen multinivelar. Astfel, statele care intră în componența Europei pot fi abordate din perspectiva regiunilor în care sunt divizate politico-administrativ și economic. La rândul lor aceste state intră în componența unei organizări superioare, care are în frunte instituții precum Uniunea Europeană, NATO (North Atlantic Treaty Organisation), OCSE (Organisation for Cooperation and Security in Europe).

Este destul de dificil să definești Europa din orice punct de vedere ai încerca: geografic, cultural sau istoric. Morin (1987, după Jacobs & Maier, 2006) afirmă că nu se poate identifica nici un principiu fondator al Europei. Pe de o parte originile grecești și romane sunt periferice, iar pe de altă parte, creștinismul

este originar din Asia și va fi dezvoltat pe deplin în zona europeană. După părerea lui Morin, Europa este o noțiune foarte vagă și cu frontiere nesigure. În eseul său „Gândind Europa”, el susține că identitatea complexă a Europei poate fi formulată doar luând în considerare toate nesiguranțele, ambiguitățile și contradicțiile. Unitatea Europei poate fi concepută doar ca fiind multiplă și complexă, adunând laolaltă numeroase contradicții cum ar fi: lege și forță, democrație și opresiune, spiritualitate și materialism, rațiune și mit (Jacobs & Maier, 2006).

În aceste condiții se pune întrebarea: putem vorbi despre o identitate europeană? Caporaso (2005) susține că nu putem răspunde la această întrebare prin simpla descriere a Europei și a elementelor sale constitutive. A ști care sunt membri UE nu ne spune nimic despre existența unei identități europene. Statutul de membru al unei organizații, consideră autorul american, nu îți conferă o identitate solidă, cum este cea națională.

Deși este ceva stabil, identitatea poate fi reprezentată, de fapt, ca un complex de identități interrelaționate. Un om este în același timp și european și român, iar în funcție de context și de rolul asumat la un moment dat, una dintre aceste identități va fi evidențiată mai bine. Acest lucru este susținut de studiile de psihologie socială și experimentală. Identitățile pe care le posedăm, strâns asociate cu rolurile pe care le îndeșim în societate, pot intra în competiție atunci când cerințe distincte, dar situate la același nivel în structura trebuințelor se cer satisfăcute, implicând loialitate față de idei diferite (Jacobs & Maier, 1998; Klein și colab., 2003).

Momentan, în context european, problema stringentă a identității europene se pune în legătură cu legitimarea redistribuirii bunurilor, eventuala amenințare a noului val de naționalism, consolidarea Uniunii Europene ca o putere politică și economică pe plan mondial. Prin urmare, una dintre problemele care se pun este legată de legitimarea redistribuirii bunurilor, și mai precis de a primi un anumit ajutor. Pe bună dreptate, statele mai bogate din UE își pun întrebarea: pe baza căror drepturi unele state mai sărace primesc din resursele celor mai bogate? Deci, problema legitimității duce la problema identității și a democrației. În acest context se evidențiază diferența dintre identitatea națională și identitatea europeană, care este una civică. O democrație necesită o structură politică de conducere, care să fie condusă de popor. Dar în cadrul UE nu avem un singur popor – Tratatul de la Maastricht recunoaște că UE este formată din mai multe națiuni diferite. Scopul ar fi nu de a crea un popor unic, ci de a coordona și urmări scopurile comune tuturor acestor națiuni. Nu putem vorbi de un naționalism european, cum vorbim de un naționalism Francez, German sau Italian: nu există o bază primordială sau etnică pentru un naționalism european. Alternativa o regăsim în naționalismul civic sau patriotism constituțional cum a fost numit de unii autori, în opoziție cu naționalismul etnic (Caporaso, 2005; Jacobs & Maier, 1998).

Diferența dintre cele două tipuri de naționalism constă în obiectele diferite care definesc identitatea individului în fiecare caz. Naționalismul civic pune accentul pe instituțiile, practicile și politicile democratice. În loc să se pună accentul pe oameni ca și entitate organică, cum se face în cazul naționalismului etnic, naționalismul civic se concentrează asupra instituțiilor distincte și asupra rezolvării problemelor într-o manieră colectivă și controlată în mod democratic. Pentru a putea ajunge la astfel de realizări, după cum recunosc Habermas și Cabrera, este nevoie de un angajament comun și de încredere. Chiar și acele zone ale lumii care sunt bine integrate din punct de vedere economic necesită un fundament constituit pe încredere, angajamente comune față de proprietatea privată și contracte (Caporaso, 2005; Jacobs & Maier, 1998).

Dacă aplicăm modelul naționalismului civic situației Uniunii Europene, ne întrebăm cu ce instituții și practici se identifică Europa? În primul rând europenii se identifică cu guvernarea democratică a țărilor lor. Se cere ca statele membre ale UE să fie democrații liberale. Nici o dictatură nu va fi acceptată ca și membru al UE. Portugalia (sub Salazar) și Spania (sub Franco) au fost acceptate ca membri ai UE doar după ce nu au mai fost conduse de un regim dictatorial. La fel s-a întâmplat și cu țările din fostul bloc comunist, cum este România (Caporaso, 2005).

Naționalismul etnic este cel care oferă, pe de o parte, beneficii politice și economice și pe de altă parte asigură imortalitatea și continuitatea colectivă și teritorială. Naționalismul și ideea de națiune sunt elemente indispensabile unei lumi interdependente și unei culturi a comunicării de masă. Cultura universală este incapabilă de a oferi calități cum sunt cele de credință colectivă, demnitate și speranță, pe care indivizii le caută în naționalism. Prin urmare, naționalismul și globalizarea nu se exclud reciproc, ci răspund unor nevoi diferite ale indivizilor. După părerea lui Mary Kaldor (2004) naționalismul este un proces politic, o afirmare și reafirmare subiectivă. Naționalismul va persista numai în măsura în care indivizii, mișcările și grupurile aleg să fie naționaliste. Acesta nu va dispărea neapărat într-o eră a globalizării.

3.3 Identitatea europeană – unitate în diversitate

Revenind la întrebarea dacă poate exista o identitate europeană, care excede granițele naționale, concomitent cu o identitate națională, unii autori ajung la concluzia că pentru ideea de identitate memoria este esențială. Deoarece nu există o memorie globală este greu să vorbim de o identitate globală. Problema identității europene se leagă de absența unei memorii a culturii europene sau de persistența unei memorii negative, cum este cea a războaielor mondiale sau a Holocaustului (Caporaso, 2005; Jacobs & Maier, 1998).

Pe de altă parte, dacă privim problema identității europene din perspectiva naționalismului civic menționat anterior, europenii se identifică cu instituțiile europene colective, practicile și drepturile care vin de la Bruxelles, capitala Europei. Unele dintre aceste instituții sunt similare cu cele naționale, de exemplu Consiliul European compus din șefi de state sau Consiliul de Miniștri. Nu ar trebui să fie foarte dificil pentru europeni să se identifice cu aceste instituții, pe de o parte pentru că sunt compuse și conduse de persoane familiare, iar pe de altă parte pentru că sunt similare cu unele instituții naționale. Într-o altă ordine de idei, Consiliul European este constituit din membri aleși direct de către electoratul statelor componente, deci s-ar putea spune că reprezintă instituția cea mai democratică a Uniunii Europene. Și după cum am arătat mai sus, ideea de democrație este reprezentativă pentru identitatea europeană (Caporaso, 2005; Jacobs & Maier, 1998).

Și în cele din urmă, nu pot fi trecute cu vederea realizările economice ale UE. Uniunea Europeană este preocupată în primul rând de aspectele economice. Realizările de la acest nivel, amintite anterior, sunt remarcabile: piața unică, politica monetară comună, politica agricolă comună, politica regională, politica competiției. La acestea se adaugă dreptul de mobilitate, posibilitatea de a lucra în afara granițelor statului propriu, accesul liber la servicii, accesul la facilități oferite persoanelor fără loc de muncă sau cu dizabilități (Caporaso, 2005; Jacobs & Maier, 1998; Ivan, 2007).

Pentru a descoperi și înțelege identitatea Europei nu ajunge să privim înapoi spre ceea ce s-a întâmplat, ci este important să analizăm proiectele europene din secolul al XXI-lea. În prezent există trei proiecte care se află într-o situație conflictuală, dar și de complementaritate. În primul rând, Europa se dorește a fi din nou un important factor de putere în lume, atât la nivel economic, cât și la nivel politic și militar. Pe de altă parte, Europa se dorește a avea o contribuție socială cu accent pe drepturile omului și democrație. Iar în al treilea rând, ambele proiecte anterioare încearcă să apere statele naționale existente sau chiar să le întărească, idee care se regăsește mai ales în programele noilor partide de dreapta. Toate aceste proiecte ținesc, de fapt, la întărirea politică, economică și socială a Uniunii Europene.

În 1993 Shotter arăta că termenul de identitate a devenit extrem de important: „cuvântul de ordine” al timpului. Aceasta este percepută ca fiind dinamică, dar având anumite elemente esențiale de stabilitate. Altfel spus, nu putem vorbi de o identitate complet formată sau în întregime stabilă. Pe de altă parte, identitatea este o structura simbolică integrată, care are o dimensiune temporală (trecut, prezent și viitor) și a cărei valoare se regăsește în faptul că îi oferă individului competențe importante, cum ar fi continuitatea sau consistența.

Identitatea, ca și construct mental, implică la nivel individual auto-identificarea și categorizarea. Altfel spus, individul ca și actor social se poate redefini pe sine, dar această identificare va avea loc întotdeauna în cadrul

categoriilor oferite/ impuse de un anumit context sau de anumite forțe de putere. De asemenea, după cum arată Klein și colab. (2003), într-un studiu realizat pe un eșantion de persoane din Grecia, oamenii se pot defini diferit în funcție de contextul social. Modul în care indivizii se definesc pe sine la un moment dat, adică într-un anumit context social, este negociat în funcție de contextul de interacțiune cu alte persoane (care pot fi membri ai grupului de referință la momentul respectiv sau nu).

În procesul de construire a noii Europe s-a pus problema depășirii parțiale a identității naționale în favoarea formării unei identități europene. Pentru a putea ajunge la acest obiectiv este important să se înțeleagă, în primul rând, cum s-a format și s-a consolidat identitatea națională. Un element cheie în acest proces este trecutul istoric comun al membrilor unui stat național și existența unei memorii comune (Jacobs & Maier, 2006; Jucan, 2006). Mai mult chiar, această istorie națională comună este proiectată și în viitor.

Pe de altă parte, statele-națiune au produs o nouă formă de comunitate cu o identitate colectivă. Rezultatul acestui proces este ideea unui „noi” prin care indivizii se identifică cu grupul național din care fac parte, grup care are caracteristici în mare parte simbolice. Aceste caracteristici simbolice sunt susținute și consolidate de o multitudine de practici zilnice, cum ar fi: starea vremii, jurnalele naționale și multe altele (Billing, 1995 după Jacobs & Maier, 2006).

Pentru constituirea unei astfel de comunități naționale este nevoie ca într-o oarecare măsură să se suprimă diferențele interindividuale și intergrupale. Acestea nu vor fi în întregime eliminate, dar crearea identității comune este posibilă doar dacă aceste diferențe sunt relativizate și subordonate noii comunități. Altfel spus, deoarece există ideea de „noi”, diferențele dintre membri sunt relativizate și reduse, iar cele față de „străini” sunt accentuate, ajungându-se la o interiorizare a granițelor.

Ajungând să vorbim de o identitate europeană ne întrebăm în ce măsură aceasta presupune crearea unei identități cu totul noi sau împrumută simboluri și idei ale statelor-națiune? Un alt aspect care este de interes pentru crearea identității europene se referă la măsura în care accentul se pune pe instituirea unui co-lingvism sau pe idealizarea identității demografice europene.

Două concepte au fost vehiculate în ceea ce privește statutul de individ membru al noii comunități europene: cel de identitate europeană și cel de cetățenie europeană. Cetățenia europeană reprezintă mai mult decât extinderea teritorială – ea implică drepturi, dar și responsabilități. În ultima perioadă, în context politic, accentul a trecut de la discursul asupra naționalității la discursul asupra drepturilor omului. Drepturile omului nu mai sunt legate de identitatea națională sau culturală. Cetățenia a căpătat un caracter postnațional, după cum arată Soysal (1994 după Jacobs & Maier, 2006): „cetățenia postnațională conferă

fiecărei persoane dreptul și datoria de a lua parte la structurile de autoritate și la viața publică a polisului, indiferent de legăturile istorice și culturale pe care le-a avut cu acea comunitate”. În contextul actual identitatea culturală și națională nu mai are aceeași importanță pentru cetățenie.

La fel de important ca și conceptul de cetățenie, care se pare că poate să transcendă identitatea națională, este cel de identitate europeană. Crearea unei Europe integrate necesită formarea unei identități europene. În ce măsură aceasta se completează sau este în opoziție cu identitatea națională sau alte forme de identitate este o problemă crucială pentru promotorii Uniunii Europene. Există o conștiință europeană comună și este aceasta posibilă?

Nevoia formării unei conștiințe europene comune pentru cetățenii statelor membre a dus la dezvoltarea unei extinse campanii de imagine și relații publice, precum și la introducerea unei mari varietăți de euro-simboluri. Momente cheie în formarea identității europene au fost: realizarea pieței unice, încheierea Tratatului de la Maastricht, introducerea monedei unice, etc. (Jacobs & Maier, 2006; Ivan, 2007; portalul UE).

Efectele strategiilor de promovare a unei imagini europene se regăsesc, pe de o parte, în numărul mare de studenți care beneficiază de schimburile Erasmus, în numărul mare de persoane care își dezvoltă o carieră academică într-o altă țară decât cea de apartenență sau numărul mare de cercetători implicați în proiecte internaționale în diferite centre de cercetare din Europa. Pe de altă parte, un post la una dintre instituțiile Uniunii Europene a devenit o poziție tot mai apreciată în ultima perioadă. De asemenea, a crescut atenția acordată, îndeosebi de către tineri, ONG-urilor care fac lobby pentru Uniunea Europeană. Și în ultimul rând, dar într-o măsură la fel de importantă, efectele benefice ale acestor acțiuni concertate de formare a unei identități europene se regăsesc în mobilitatea muncitorilor în întreaga Comunitate Europeană, care a devenit o opțiune posibilă pentru tinerii cetățeni ai UE.

Consolidarea unei identități europene se poate constata și din atitudinea cetățenilor unor țări precum Franța, Germania, Marea Britanie, Belgia, Danemarca etc., față de persoane din afara Uniunii Europene, în special din țările cu populație de culoare. S-a constatat că există o atitudine mai pozitivă față de „străinii” din Uniunea Europeană, comparativ cu „străinii” din afara acesteia (Jacobs & Maier, 2006).

În prezent, identitatea europeană pare să fie un hibrid rezultat din eforturile construirii unei identități în conformitate cu proiectele UE de consolidare a puterii sale politico-economice pe plan mondial, de asumare a unui rol social în ceea ce privește apărarea drepturilor omului și a democrației, precum și cel de apărare a identităților naționale a statelor membre ale uniunii, într-o mai mică măsură.

4. Identitatea europeană la români

Pentru o bună integrare a României în Uniunea Europeană este importantă formarea și consolidarea unei identități europene a românilor. Pe de o parte, formarea unei astfel de identități va face ca România și românii să fie mai ușor acceptați de către ceilalți membri ai comunității, reducând prejudiciile și imaginea negativă a țării noastre pe plan european, accentuată de incidentele din Italia din 2007. Pe de altă parte, asumarea unei identități europene va duce la asumarea atât a drepturilor, cât și a responsabilităților de cetățean european, adică la o implicare directă în consolidarea Uniunii Europene. Nu în ultimul rând, formarea identității europene a românilor va ajuta la înțelegerea faptului că identitatea de român și cea de european nu sunt exclusive, ci complementare.

Din păcate atingerea acestui scop este împiedicată de mai mulți factori. Pe de o parte există o imagine reduționistă, la care subscriu o mare parte din români, a Uniunii Europene și a rolului pe care aceasta îl poate îndeplini pentru România. Conform unei astfel de imagini, Europa este cea care trebuie să ia în grijă defavorizata victimă, România, și să compenseze prin ajutoarele sale nefericirea de care a avut parte de-a lungul istoriei și mai ales în perioada comunistă.

Pe altă parte, după cum arată Adrian Marino (2005), pentru români Europa a avut întotdeauna imaginea „străinătății”, fie că a fost aceea a unei străinătăți îmbelșugate și de neatins, fie aceea a intereselor ascunse, a spionajului, sau lumea imperialistă care „vine peste noi”. Oricum, din această perspectivă, în care Europa face parte din out-group, reprezintă pe „ceilalți” este greu să îți formezi o identitate europeană. Nu ai cum să fii și „noi” și „ceilalți”.

Într-o altă ordine de idei, uneori se înțelege, în mod greșit, că a avea o identitate Europeană înseamnă a-ți anula sau cel puțin diminua identitatea de român. După cum arată numeroase studii, un individ poate avea mai multe identități care devin evidente, accentuate, în funcție de context, astfel încât identitatea de european nu o anulează pe cea de român (Jacobs & Maier, 1998; Klein și colab., 2003). Menținându-ne în același registru, unii autori arată că pentru a ne forma o identitate colectivă este necesară o memorie comună, o istorie comună, iar Europa nu are o istorie comună, deoarece trecutul grec și roman, rădăcinile creștine, sunt toate elemente periferice. Deci este inutil să mai vorbim de o identitate europeană, prin urmare și de identitatea europeană a românilor (Morin, 1987 după Jacobs & Maier, 2006). La această problemă putem răspunde cu ideile avansate de alți autori conform cărora identitatea europeană are o altă natură decât identitatea națională (Jacobs & Maier, 2006) și dacă aceasta din urmă se bazează pe crearea unei conștiințe colective a oamenilor care au o istorie comună în trecut, identitatea europeană este mai degrabă una civică și

se construiește în jurul instituțiilor reprezentative: Consiliul European, Parlamentul European, Comisia Europeană.

În cele din urmă, o piedică importantă în formarea unei identități europene a românilor o constituie lipsa înțelegerii rolului pe care îl are Uniunea Europeană, importanța pe care o are aceasta pentru România și pentru fiecare român, la fel ca și pentru orice cetățean al său. Implicite, aici intră imaginea pe care și-o formează oamenii despre ce înseamnă să fii european. Dacă această imagine este distorsionată sau greșit înțeleasă acest lucru va duce la dificultăți în formarea unei identități europene.

Dacă ar fi să enumerăm în cele ce urmează câteva aspecte care ar facilita promovarea unei identități europene ar trebui să începem, fără ezitare, cu contribuțiile românești interbelice la susținerea ideii de unire a statelor europene. Aceste idei au fost promovate, printre alții și de Virgil Madgearu (Costea, 2006), care a fost cel care a gândit și a dus la înființarea Blocului Statelor Agrare în 1930. El a anticipat încă din această perioadă importanța protejării economice a statelor europene prin crearea unor politici comune și într-ajutorarea dintre statele industriale vest-europene și cele agrare central și est-europene. Un rol important în promovarea ideii de unitate europeană l-a avut, pe de altă parte, și Nicolae Titulescu, care nu a conceput niciodată Europa fără România și care a subliniat în întreaga sa muncă politică și diplomatică, nevoia de a încheia contracte de colaborare internaționale pe mai multe planuri (Barna, 2006).

Înțelegerea faptului că identitatea europeană și identitatea națională nu se exclud reciproc ar fi un alt pas important în consolidarea și construirea identității europene a românilor. După cum se menționează și în tratatul de la Maastricht, Uniunea Europeană respectă diversitatea culturală, lingvistică și religioasă, recunoaște naționalitățile diferite ale statelor membre și respectă diversitatea acestora. Prin urmare, calitatea de europeni nu amenință cu nimic calitatea de a fi români. Mai mult, identitatea de european se sprijină pe cu totul alte principii și se conturează în jurul instituțiilor și conceptelor care îi sunt reprezentative, cum este cel de democrație.

În plus, Uniunea Europeană este un parteneriat economic și politic între cele 27 de state membre, care se sprijină pe principii legate de interese comune și egalitate între acestea și are ca și scop principal protejarea lor pe mai multe planuri: economic, politic, social și cultural. În afara granițelor UE, România are puține șanse de a se descurca singură, pe când în calitate de membru cu drepturi egale cu ale celorlalți membri nu numai că este protejată, dar este și ajutată în dezvoltarea sa în calitate de partener mai sărac. Mobilitatea muncitorilor, pe de o parte, și a studenților și oamenilor de știință, pe de altă parte, poate facilita de asemenea dezvoltarea unei identități europene a românilor.

Concluzii

Identitatea este un fenomen complex și multinivelar, cu elemente contradictorii, dar care duc la formarea unei unități în unicitatea sa. Aspectul individual al identității nu îl exclude pe cel colectiv, dar în măsura în care rolurile și statuturile unui individ în societatea actuală sunt tot mai numeroase și fluctuante, acesta se poate confrunta cu o confuzie în procesul de definire a identității.

După cum am arătat mai sus, ideea de identitate europeană este una puternic dezbătută de cercetătorii din diferite domenii de activitate: de la filosofi și istorici la psihologi sociali. Problema formării unei identități europene este, de fapt, problema formării oricărei identități colective. Simpla apartenență la grup îl determină pe individ să adopte caracteristicile pe care crede că le are acel grup. Dificultatea apare atunci când imaginea grupului nu este acurată sau când acesta vine în contradicție cu caracteristicile altor grupuri din care face parte aceeași persoană.

Aceleași aspecte facilitatoare și dificultăți se întâlnesc și în formarea unei identități europene a românilor. Formarea unei imagini clare și corecte despre ce înseamnă să fii român european este o primă condiție esențială în formarea identității europene. O informare adecvată și promovarea unei campanii favorabile UE pot ajuta mult, dar în același timp, românii ar trebui ajutați să identifice care sunt contribuțiile pe care ei le pot aduce Uniunii Europene, care este moștenirea pe care ei o pot aduce acestei comunități caracterizată prin unitate în diversitate.

Bibliografie

1. Baggio, S. (2006). *Psychologie sociale*. Bruxelles: De Boeck.
2. Barna, R.C. (2006). Nicolae Titulescu. Diplomat și cetățean european, în N. Păun (coord.) *Actualitatea mesajului fondatorilor Uniunii Europene*. Cluj Napoca: Editura EFES.
3. Caporaso, J.A. (2005). The possibilities of a European identity. *Brown Journal of World Affairs*, vol. 12, pp. 65-75.
4. Costea, S. (2006). Actualitatea mesajului lui Virgil Madgearu, precursor român al integrării europene, în N. Păun (coord.) *Actualitatea mesajului fondatorilor Uniunii Europene*. Cluj Napoca: Editura EFES.
5. Ivan, A.L. (2007). *Statele Unite ale Europei. Uniunea Europeană între intergvrnamentalism și supranaționalism*. Iași: Editura Institutului European,
6. Jacobs, D.; Maier, R. (1998). European identity: construct, fact and fiction, in Gastelaars, M. & de Ruijter, A. (eds.) *A United Europe. The Quest for a Multifaceted Identity*. Maastricht: Shaker.

7. Jucan, M. (2006). Intelectualii Europei interbelice și mitul fondator al unității europene, în N. Păun (coord.) *Actualitatea mesajului fondatorilor Uniunii Europene*, Cluj Napoca: Editura EFES.
8. Kaldor, M. (2004). Nationalism and globalisation. *Nations and nationalism*, vol. 10, nr. 1/2, pp. 161-177.
9. Kaskima, Y.; Foddy, M.; Platow, M. (2002). *Self and Identity (Personal, social and symbolic)*. London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
10. Klein, O.; Licata, L.; Azzi, A.E.; Durala, I. (2003). „How European am I?\": prejudice expression and the presentation of social identity. *Self and Identity*, vol. 2, pp. 251-264.
11. Marc, E. (2005). *Psychologie de l'identite. Soi et le groupe*. Paris: Dunod.
12. Marino, A. (2005). *Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale*. Iași: Editura Polirom.
13. Nicolescu, B. (1999). *Transdisciplinaritatea. Manifest*. Iași: Polirom.
14. Nicolescu, B. (2002). *Noi, particula și lumea*. Iași: Polirom.
15. Păun, N. (coord.) (2006). *Actualitatea mesajului fondatorilor Uniunii Europene*. Cluj Napoca: Editura EFES.
16. Preston, P.W. (2005). Reading the ongoing changes: European identity. *Political Quarterly*, vol. 76, pp. 497-504.
17. Soderbaum, F.; Stalgren, P.; van Langenhove, L. (2005). The EU as a global actor and the dynamics of interregionalism: a comparative analysis. *European Integration*, vol. 27, nr. 3, pp. 365-380.
18. Stainton Rogers, W. (2003). *Social psychology (experiental and critical approaches)*. Philadelphia: Open University Press.

PSYCHOLOGICAL EFFECTS OF SEPARATION THROUGH TEMPORARY LABOR MIGRATION UPON THE MEMBERS OF THE FAMILY

Asist.univ.drd. Raluca TOMȘA
Universitatea din București
Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației
Telefon: 031 / 4253436

Abstract. *The paper presents the psychological consequences of temporary labor migration on the individual family members as well as on the family as a whole. The main focus is on the person's right to choose temporary economic migration and on making an informed decision, taking into account all the factors involved. We underline the need for psychological counseling for migrants and also for their families.*

Keywords: *temporary labor migration, psychological effect, family, separation*

International migration, especially economic migration has increased significantly during the last decade. Labor market discrepancies between demand and offer, as well as payment differences are at the core of many global migratory movements. Economic migration can be authorized or unauthorized, temporary or long term. Authorized migration actually represents legal (contract-based) migration, whereas unauthorized migration is based on the existences of „black-market” contracts. In fact, this latest type exposes potential immigrants (women and teen-agers especially) to many risks. They can easily become victims of illicit person traders. These immigrants, according to their own confession, are confronted with abuse and exploitation, which poses the question of their protection. More often than not, immigrants are not aware of their rights, since they are not acquainted with the new country, culture and language (World Health Organization, 2003).

The study of this phenomenon developed in an attempt to understand and find solutions for the social problems brought about by the presence of a high number of immigrants. Many possible explanations had in view the immigrants' insufficient psychological resources, adjustment difficulties for them or their families or a feeling of being discriminated by the natives.

Various forms of migration, from refugees, to forced migration have been the object of researchers' study. These researchers have been previously involved in the study of uprooting trauma, posttraumatic symptoms of natural

disaster or civilians forced into leaving their country as a result of military conflicts. Interesting studies have been conducted regarding the return migration process, due to the economic and political changes in the developing countries. As a rule, these studies have concentrated on the so-called „for good” migration and then follow-up consequences of this decision both socially and individually. Until recently, temporary economic migration has not been studied, starting from the assumption that it is a temporary process, one with no lasting influence on the individual’s personality.

As an object for research, the emigrant’s family has been traditionally studied from three major perspectives: the decision to migrate and its implications for the other family members, the process of family reunion when it happened, and the use of money from abroad. However, during the last decade, there has been an increased interest in the way in which one parent’s temporary migration may influence the couple relationship, redefines parental roles and influences children’s development.

Psychological factors that determine the migration decision

The psychological factors that determine the migration decision, regardless of the immigrant’s sex, are related to the stress caused by the everyday needs of their families, by the desire to try something new, in the case of the small communities, by the pressure of the success models of other immigrants, especially at the individual level (Baboi, 2006).

For women especially, but also for men that undergo a family crisis another psychological motivation may also exist. For some women, leaving abroad is not just a strategy for improving their income, but also one of solving a conflict within the couple. In such cases, the child is not only deprived of maternal affection, but is also exposed to the risk of being abused by the father whose improper behavior has led to mother’s departure. Under such circumstances, there is a risk that the temporary departure abroad becomes an abandonment of the family and children at home (FSR, 2008). This way of „solving” a couple’s problem is closely linked with the women’s economic dependence on their couple partners. However, it should be stressed that the situations in which mothers abandon their children is extremely reduced. Such situations occurred especially between 1998 and 2005, in that period many parents did not take the risk of coming back owing to economic as well as legal reasons. Thus, the separation between those working abroad and their families involved long period of times.

The effects of migration on the emigrant's family

There are three types of effects: consequences on emigrants and their families, costs and benefits for the native country and costs and benefits for the destination country. Our concern is here with the first category of consequences.

There are both positive and negative effects on emigrants and their families. Among the positive effects, there is the improving of the living standards, due to an increase of income for those families in which at least one member works abroad. On the other hand, „the experience acquired has a benefic influence on the way people approach building up a business of their own” (FSR, 2006, p. 53). Thus, working abroad is a necessary strategy for satisfying basic needs, but it also provides the necessary training to contract one's own business. Some changes at the mentality level also occur: „the emigrants themselves consider that, as a result of their migration experience, they acquire a more dynamic and modern way of thinking (...), they value work, friends and politics to a greater extent” (idem, p.62). There is definitely an increase of income and an improvement of living standards for the families as a result of one of its members working abroad. New life models are adopted, long lasting goods are acquired, and new houses are built. Money is mainly oriented towards improving the living conditions and standards and only a small number of emigrants invest in their own business.

The consequences on family relationships are difficult to evaluate. Most of the times, they are considered to be negative. A restructuring of family relationships takes place, depending on the person that leaves abroad (mother, father or both). Although empirical evidence show no proof that working abroad facilitates communication within the couple, Romanian emigrants tend to consider the experience as benefic for family relationships. This is especially true in the context in which „the economic situation of a family is the determining factor for the way they relate to each other. Since poverty is the main source of conflict within a family, money that comes from abroad may reduce the potentials for the conflict” (Idem, p.70).

Separation creates vulnerabilities for those that remain at home, dependent on the workers abroad. They are affected by the social and emotional consequences of separation. In some interviews conducted in Indonesia, many women confessed about the difficulties encountered, from solitude and isolation to financial difficulties (Hugo, 2002). Other mentioned effects are: a greater number of psychological disturbances with women and children, the abandonment of old people, breaking-up the family union and a rising number of divorces.

Another segment of population affected by labor migration (especially when it becomes permanent) is that of parents and grandparents. The sudden

aging of Romanian villages will have as consequences their extinction. Migration from rural to urban areas or migration abroad leads to a rise in the age of the people living in rural areas. This situation is somewhat generalized in developing countries, especially in those countries that feed the migration flux. A study conducted in three rural communities in Indonesia shows that the financial support of emigrants is a major factor for helping the old people, together with the support of relatives at home. According to researchers' conclusions, families with a higher social status are able to make a better use of the financial support from abroad. Families with many members working in other countries cannot be of any help for the old people in their community (Kreager, 2006).

The effect of migration on women

During the last decade, the number of women that migrate alone has constantly risen. This phenomenon can be explained by a greater demand of labor force in domestic fields such as: caretaker, housekeeper, baby-sitter and sometimes entertainment industry. Having these kind of jobs, women are more exposed because, in the absence of legal contracts, they cannot be protected or their working hours monitored (sometimes they even live with the family they work for). Owing to the great number of abuses, South-East countries, exporting female labor force on a large scale, decided to take steps for additional protection of women. Some countries have established a minimum age limit for performing domestic jobs: 30 years old in India, 22 in Indonesia and 35 in Pakistan (United Nations, 2002). The impact of migration on women can be both positive and negative, depending on the social, economic, and cultural context in which the departure took place. For instance, Sri-Lanka women, very active economically, and therefore apparently independent, are very poorly paid and enjoy little appreciation. The financial gains are counterbalanced, in the case of women, by negative effects, such as abuse and exploitation (Ukwatta, 2003).

Apart from the financial benefits, economic migration has also its drawbacks, such as: poor working conditions, lower wages, violence, prolonged working program, verbal, physical and even sexual abuse. It seems that all this is possible due to the lack of education, emigrants are not aware of their rights and therefore they become vulnerable to their employers' abuse.

In the south-eastern patriarchal cultures, women' status seems to improve as they assume more roles and responsibilities, at the same time the male members of the family retaining their roles (ESCAP, 2001). Even women who were subjected to abuse and exploitation consider the experience of being an emigrant benefic, as they gained more control of their lives (Hugo, 2002).

Many studies that have generated protests on the part of feminist organizations, consider that women migration has a negative effect on family

unity and endangers the children's welfare. It seems that men are not able to completely assume the temporary unique parental role no matter how much they try. In a short term, the child can manage without a mother, but the consequences cannot be completely evaluated in the long run. With the increase of the number of divorces, there has been a rise in the number of family members' problems and negative effects on the health of the children correlate with the absence of the mother (Asis, 2003).

From a psychological perspective, the role of the mother in a child's life is fundamental, and her prolonged absence, especially in the first years, can damage the child's development. On the other hand, it also true that the labor market needs a rising number of women for work in agriculture and domestic and medical services. Women have a right to work, support their children and family and become financially independent.

Psychological effects on workers' abroad

The psychological well-being of temporary workers abroad is influenced by the fact that their benefits are often reduced even within a legal framework. In the case of illegal workers, such benefits are almost inexistent. There are countries in the western Asia where temporary migrants with a legal contract are not allowed to change their job, bring their family or even leave the country without written approval from the employer (United Nations, 2002).

Thai temporary workers, with an illegal status in Japan have little access to medical and legal assistance and are frequently subject to abuse and exploitation by their employers. A vast majority of workers have great difficulty in being accepted by the Japanese society (Chantavanich and Supang, 2003).

Selten, Cantor-Graae și Kahn (2007) tried to establish a relation between migration and an increase in schizophrenia. According to this research, there is a rising tendency of schizophrenic incidents among the first and second generations of emigrants and a tendency for maniacal incidents among African emigrants in Great Britain. The same rising number of schizophrenic incidents appears in Holland with Moroccan workers. The researchers mention a number of factors that may be the cause for these psychotic incidents: social difficulties, racial discrimination, family dysfunctions, unemployment and poor living conditions.

Griffin & Soskolne (2003) interviewed 221 Thai men living in Israel with a temporary contract in agriculture in order to identify the stress factors acting on the workers. Thus, a significantly high score on the scale of psychological stress was achieved by men that had difficulties with putting up with the experience, those who missed home, also by men with traditional views or those with accommodation problems. As for those with alcohol problems, the

same scores were registered both for those with this sort of addiction and for those who did not drink alcohol at all. Sometimes, the association between missing one's native home and psychological stress is diminished by the effect of good relationships with co-workers. As a rule, ethnic and cultural minorities do not benefit of the same type of mental care services as the majority groups. Emigrants with mental disorders are treated with alternative methods or not treated at all. Their access to medical services is reduced even in countries when they are universal (e.g., Canada) getting assistance for mental problems is a complex social process that requires cultural interpretations of the symptoms, coping strategies, but also the attitude and intercultural training of the professionals in the field. Some researchers suggest that emigrants present lower rates of chronic diseases than the average population owing to the fact that migration favors those healthier, acting like a selection law. The decision to migrate, but especially the adjustment mechanisms point to a certain type of strength. Being in a foreign country, where there is a psychological pressure caused by the adjustment efforts, makes the category of emigrants the most vulnerable to mental disorders. Kirmayer, Weinfeld, Burgos, Galbaud du Fort, et al. (2007) considers that refugees and persons forced to migrate exhibit psychological disorders owing to the traumatic events they experienced before and during the migration experience.

The effects of temporary migration on children left at home

The migration process affects families and communities and, therefore, it affects the children that are part of it. Parents' decision to migrate leads to a situation in which children migrate together with their parents and have to adapt to the new environment, or they remain at home while one or both parents leave abroad. There is also the situation in which teenagers migrate independently without either of their parents' company.

Frank (2005) considers that the improvement in mother's living conditions and pre and post-maternal caretaking measures had as a result an improvement in the health of the newly born child.

Battistella & Conaco (1998) think that migration does not necessarily bring about negative effects for the children's development, especially when the mother stays at home. The degree of involvement of the extended family may also influence the consequence of temporary migration on the children. Relatives that remain to take care of the children, fathers especially are in need of support through counseling and education.

Smith, Ladone & Johnson (2004) interviewed 48 subjects that had been separated from their parents and reunited afterwards. The study points out that a repeated migration process can have a negative effect on the parent-children relationship and can badly influence the child's self-esteem and behavior.

According to the researchers, in some cases time did not heal the broken relationship parent-child. Among the factors that have a negative influence on the relationship are: a greater separation period, new members in the family, new parents within the couple and other children.

The number of children affected by migration globally is not known. In the Republic of Moldavia one out of five children has a parent working abroad (UNICEF, 2006). According to the UNICEF, there are seven million children in this situation in Philippines, Indonesia and Thailand (Bryant, 2005).

The situation of abandoned children has maybe the worst effect on emigrant families. Jones, Sharpe & Segren (2004) point out that the probability for children to develop emotional problems is doubled in the case of parents working abroad. There are dramatic situations in which children are entrusted to persons not fit for the job and parents consider that economic support sent from abroad can replace parental love. A category of children with a high risk of suffering seven negative consequences are the children whose parents are divorced or separated and the mother decides to work abroad (FSR, 2008).

According to a study conducted by UNICEF in the Republic of Moldavia, the telephone and sending packages are the main ways of communication between children and parents working abroad. Although they benefit from financial support from abroad, these children are most vulnerable to become drug addicted, to abandon school, engage in premature sexual relations and antisocial acts (UNICEF, 2006, p. 4).

The children are more affected immediately after their parents' departure, especially if this happens for the first time. When interviewed, children speak about their feelings of loneliness, sadness, insecurity accompanied by a lack of emotional control. Many of the interviewed children mentioned that the relationships with their parents remain cold even when their parents return home. (UNICEF, 2006, p. 5)

Many children encounter difficulties in finding trustworthy persons in which to confide and share their feelings with, because of discrepancies in age and communication. A lot of these children are not prepared to live their lives independently and manage their own resources.

Kandel & Kao (2001) interviewed 7600 children in Mexico and reached to the conclusion that economic migration affects these children in two ways. First, it is the money they get from their parents abroad, which helps improve their living standards and therefore continue their studies. Economic migration has also negative effects on children, such as family stress and a tendency to adopt bad models of conduct. The alternative of economic migration may also become a success model for them. They have access to information and social networks that facilitates their working abroad as well rather than study in their native country. Thus, the high emigration rate to USA is associated with a lower

aspiration level for university studies. On the other hand, a positive correlation between migration to the USA and the grades obtained at school has been noted. Therefore, even if migration to the USA brings economic benefits for a good education, at the same time it reduces the children's motivation for high level studies.

The research conducted by UNICEF in the Republic of Moldavia shows that the children's performance at school is lower without the parents' supervision. There are, however, children who take great efforts at school, in an endeavor to please their parents working abroad.

A study conducted by the Soros Foundation in Romania shows that there is a greater risk for the children left at home „to take up bad habits, engage in harmful actions or be abused by adults” (FSR, 2008, p. 13).

It has also been noted that a close relationship between the children and their grandparents may reduce depressive symptoms with children in families with a step-mother or father. Ruiz and Silverstein (2007) point out that grandparents may represent a compensatory resource for children missing a parent. Thus, a close relationship between teenagers and their parents may reduce depressive symptoms with children. However, apart from the psychological benefits of intergenerational communication, grandparents are not always fit for the role. The great disparities in age and mentality can influence the type of care that grandparents can provide to their grandchildren.

In Romania, most of the children with one or both parents working abroad are left in the care of mother or extended family. The children who are really at risk, are those whose parents are divorced, or those whose mother is working abroad, in this case the risk of abandon is present in case the mother decides to re-marry and start a new life. The negative effects on children whose parents work abroad are the same as in the case of children in divorced families or with one of the parents dead. Therefore, the children need additional psycho-pedagogical assistance.

Conclusions

The programs for temporary work abroad should include means for reducing the possible negative effects on children left at home. The concern should be about the social and psychological impact, about the unfit persons the children are entrusted to, about the responsibilities forced upon them, about their tendencies to abandon school.

In the first year after their parent's departure, the children often receive little financial support from their parents abroad. Their parents either have difficulties in finding a job, or have debts to pay. According to a study conducted by UNICEF (2006), 25% of the children left at home in Moldavia, were in this situation.

Obviously, the solutions should not mean restrictions on parents' working abroad or putting the blame on them for the decisions, they take. The solutions should rather include the strengthening of public services and networks at the community level with the purpose of taking over the burden carried by these children. After all, then is proof, that given the appropriate context, children with parents working abroad can enjoy the same development as the children with both parents at home (Bryant, 2005).

References

1. Baboi, A. (2007), Impactul migrației asupra pieței muncii, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, www.iccv.ro.
2. Battistella, G., Conaco, C.G., (1998), The Impact of Labor Migration on the Children Left Behind: A Study of Elementary School Children in the Philippines, *Journal of Social Issues in Southeast Asia*, Vol. 13, 1998.
3. Bryant J., (2005), Children of International Migrants in Indonesia, Thailand and the Philippines. Innocenti Working Paper 2005-05, UNICEF Innocenti Research Centre, Florence.
4. Chantavanich, S. (2003), A study of unskilled Thai migrant workers in Japan”, paper presented at the Ad Hoc Expert Group Meeting on Migration and Development, 27-29 August 2003 (Bangkok, United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific).
5. ESCAP, (2001), Social Aspects of International Labour Migration in the ESCAP Region (United Nations Publication, Sales No. E.01.II.F.31).
6. Frank, R., (2005), International Migration and Infant Health in Mexico *Journal of Immigrant Health* <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=802838481&Fmt=6&clientId>.
7. FSR (2006), Locuirea temporară în străinătate. Migrația economică a românilor 1990 – 2005, Fundația Soros România.
8. FSR (2008), Efectele migrației: copiii rămași acasă. Riscuri și soluții, F.S.R.
9. Griffin J., Soskolne V., (2003), Psychological distress among Thai migrant workers in Israel, *Social Science & Medicine*. Oxford: Sep 2003. Vol. 57, Iss. 5, p. 769-774 .
10. Hugo, G. (2002). “Effects of international migration on the family in Indonesia”, *Asian and Pacific Migration Journal*, 11(1): 13-46.
11. Jones, A., Sharpe, J., and Segren, M., (2004). Children’s Experiences of Separation from Parents as a Consequence of Migration. *Caribbean Journal of Social Work*, 3, pp.89-109.
12. Kandel, W.; Kao, G., (2001), The Impact of Temporary Labor Migration on Mexican Children's Educational Aspirations and Performance, *International Migration Review*, Vol. 35, No. 4, pp. 1205-1231.

13. Kirmayer L., Weinfeld, M., Burgos, G., Galbaud du Fort, G., et al., (2007), Use of Health Care Services for Psychological Distress by Immigrants in an Urban Multicultural Milieu, *Canadian Journal of Psychiatry*. May 2007. Vol. 52, Iss. 5, p. 295-304 (10 pp.)
14. Kreager, P., (2006), Migration, social structure and old-age support networks: a comparison of three Indonesian communities *Ageing and Society*. Cambridge:Jan. Vol. 26, Part 1 p. 37-60 (24 pp.).
15. Ruiz, S., Silverstein, M., (2007), Relationships with Grandparents and the Emotional Well-Being of Late Adolescent and Young Adult Grandchildren, *The Journal of Social Issues*. New York: 2007. Vol. 63, Iss. 4, p. 793).
16. Selten J.P., Cantor-Graae E., Kahn R. S., (2007), Migration and schizophrenia, <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=1215664951&Fmt=2&clientId=65082&RQT=309&VName=PQD>.
17. Smith A., Lalonde R. N., Johnson S., Serial Migration and Its Implications for the Parent–Child Relationship: A Retrospective Analysis of the Experiences of the Children of Caribbean Immigrants <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15099178>.
18. UNICEF, (2006), The Situation of Children Left Behind by Migrating Parents, Chişinău, <http://www.gfmd-fmmd.org/en/document-library-en/42>.
19. Unicef Innocenti Research Centre, (2007), Making children visible at the Brussels global forum on migration, <http://www.gfmd-fmmd.org/>
20. United Nations (2002). *International Migration Report 2002* (United Nations Publication, Sales No. E.03.XIII.4).
21. United Nations Economic and Social Council, (2004), Emerging demographic dynamics: international migration and population ageing.
22. Ukwatta, Swarnalatha (2003). “Improvement in socio-economic status and internal migration of females in Sri Lanka”, paper presented at the Ad Hoc Expert Group Meeting on Migration and Development, 27-29 August 2003 (Bangkok, United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific).
23. World Health Organization (2003). *International Migration, Health and Human Rights*. Health and Human Rights Publication Series, Issue No. 4 (Geneva, World Health Organization).

ABORDAREA SĂRĂCIEI DIN PERSPECTIVĂ SOCIOLOGICĂ

Lect. univ. dr. Simona MACARIE
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad
Telefon: 0745 / 005698
E-mail: macarie_simona@yahoo.com

Abstract. *This article wants to present the main aspects of the poverty in our country, the relation between the poorness and the circumstances in which this appear. It is interesting to study the relations between the poverty and the main socials needs of the peoples and how can this relations influence the evolutions of our society. I have written about the causes, which bring poorness in Romanian society, and how can we suit on this conditions.*

Keywords: *poverty, socials needs, society, types of poorness, population, disparity, socials policy, residential*

Definirea sărăciei trebuie făcută din două perspective: a *consumatorului* - din această perspectivă sărăcia este definită ca neputința de a satisface acele nevoi considerate minime și din perspectiva *funcționării sociale normale*. În acest caz, sărăcia presupune inexistența acelor mijloace care asigură subiectului o participare completă la viața socială, o îndeplinire completă a tuturor rolurilor care îi revin, o participare la activitățile formative minime care îi oferă șanse suficiente pentru a se dezvolta prin efort propriu. România poate fi caracterizată ca fiind o țară cu sărăcie relativă de masă. Cea mai mare parte a populației trăiește în sărăcie. Abordarea la nivel comunitar a sărăciei devine o componentă crucială a strategiei naționale de combatere a sărăciei, pentru că:

- o mulțime de surse ale sărăciei se află la nivel comunitar;
- diversificarea resurselor de combatere a sărăciei este o necesitate imperioasă (cere o rezolvare imediată). Comunitatea dispune de unele resurse care ar putea fi mobilizate în vederea prevenirii și reducerii semnificative a impactului sărăciei.

- descentralizarea generează noi posibilități; astfel, mai multe resurse și responsabilități vor fi transferate la nivel local, iar posibilitățile de dezvoltare a

programele de combatere a sărăciei la nivel local cresc rapid. (C. Zamfir, *Programe de combatere a sărăciei la nivel comunitar*, p. 285.

Tipuri de sărăcie comunitară în România:

A. *Comunități rurale sărace*. În categoria comunităților rurale sărace intră:

a) comunitățile rurale izolate geografic care sunt lipsite de mijloace adecvate de comunicare. Această izolare îi împiedică pe membrii comunității să se integreze în sistemul de piață, să dezvolte activități economice profitabile, să găsească locuri de muncă în afara comunității;

b) localitățile cu producție agricolă scăzută (începând cu anul 1990 a avut loc fragmentarea terenului agricol, astfel că, din aceste bucăți mici de pământ, este imposibil a se construi ferme moderne);

c) localitățile cu **populație îmbătrânită**, apărute datorită emigrării masive a tinerilor către orașe și a lipsei posibilităților economice și sociale.

B. *Comunități urbane sărace*. În această categorie intră orașele a căror industrie a suferit un declin sever în ultimii ani (zonele monoindustriale) și zonele urbane fără condiții adecvate de locuire: orașe cu blocuri sărăcicioase, lipsite de condițiile minime necesare; zonele cu construcții ilegale; zonele urbane locuite de romi; orașele a căror posibilă dezvoltare este împiedicată de criminalitate. (C. Zamfir, *Programe de combatere a sărăciei la nivel comunitar*, p. 286-287)

De regulă, sărăcia este definită operațional prin lipsa veniturilor actuale. O asemenea definiție prin simpla lipsă de resurse actuale, reprezintă însă o gravă simplificare. În primul rând sărăcia nu este asociată strict cu veniturile actuale. Sunt multe situații în care, între anumite limite, variația sărăciei nu este în funcție strictă de venituri: sunt situații în care deficitul de venituri actuale este compensat de acumulările de bunuri din trecut și de configurația nevoilor mai scăzute, sau dimpotrivă, venituri mai ridicate sunt asociate cu sărăcia. În al doilea rând, sărăcia nu reprezintă doar lipsa veniturilor. Ea este mult mai mult decât atât și relativ altceva. Lipsa veniturilor este cauza sărăciei, un declanșator al sărăciei, nu o caracteristică a ei. Sub o anumită limită a acestora, se instalează sărăcia. Ea este o stare umană și socială. Mai degrabă, conceptul de sărăcie se referă la modul de viață sărac – neacoperirea nevoilor fundamentale și, în consecință, o funcționare umană sub un anumit standard – la care se adaugă și efectele complexe ale stării de sărăcie. Din acest punct de vedere, sărăcia este asociată cu orientări umane și atitudini specifice : demoralizare, lipsă de speranță, lipsă de capacități, lipsă de voință și de efort de a ieși din situația de dificultate, resemnare, adaptare la un mod de viață sărac. Studiile sugerează faptul că sărăcia generează un mod de viață specific, caracterizat nu numai prin lipsă, dar și printr-un set de strategii de viață și atitudini, cele mai multe dintre ele fiind factori ai perpetuării sărăciei; altele au impact distructiv asupra vieții personale și familiale, colective. Aceste efecte fac parte integrantă din ceea ce este desemnat ca sărăcie. De exemplu : consumul populației sărace poate fi caracterizat prin

lipsa de resurse – un consum sărac, dar și prin unele distorsiuni care pot deveni ele însele o sursă suplimentară de sărăcie. Specialiștii au pus în evidență o cultură a sărăciei caracterizată tocmai prin acest „mod de viață sărac”.

Din acest punct de vedere, sărăcia este frecvent caracterizată printr-o situație de marginalizare socială, putând merge până la **excludere socială**.

Săracul nu este pur și simplu persoana lipsită momentan de resurse, ci și cea care este cronic lipsită de resurse, care nu are capacitatea de a remedia situația sa. În consecință, el este lipsit de speranță, este paralizat în efortul de îmbunătățire a situației. Săracul asistat de colectivitate devine un dependent de ajutor. Nu întâmplător termenul de „sărac” este **stigmatizat social**. A te exprima ca sărac nu înseamnă a remarca doar faptul că în prezent ești lipsit de resursele necesare, ci a te încadra într-o clasă socială relativ permanentă, asociată cu multe caracteristici negative. Din acest motiv tentația de autodefinire ca sărac se poate presupune că este micșorată de conotațiile sociale negative ale acesteia. Sărăcia este deci un **complex social-psihologic-cultural**; este un mod de viață individual, familial și social. O asemenea definiție mai largă a stării de sărăcie oferă o perspectivă mult mai eficientă de a acționa asupra sărăciei. Cele mai multe dintre efectele stării cronice de sărăcie reprezintă un mix de lipsuri, strategii de adaptare la situația severă și cronică de lipsă, dar și reacțiile la o asemenea situație. Unele mijloace de adaptare la situația de sărăcie se pot dovedi a fi factori ai menținerii în sărăcie. Ele fac parte din structura capcanei sărăciei : o dată căzut în sărăcie, un set de mecanisme în această stare sunt declanșate. Aceste mecanisme nu pot fi înțelese în condițiile în care sărăcia este considerată doar o simplă lipsă de resurse. Efortul de utilizare la maximum a resurselor disponibile generează spirala ieșirii din sărăcie : utilizarea resurselor → creșterea standardului de viață → creșterea capacităților → creșterea oportunităților → creșterea aspirațiilor → creșterea mobilizării.

Dacă considerăm sărăcia din această perspectivă mai largă, în calitatea ei de stare social-culturală și psihologică, ar trebui să distingem între *situația de nevoie*, mai mult sau mai puțin temporară, de *situația de sărăcie*, care reprezintă o situație de nevoie permanentizată, asociată cu caracteristici sociale și psihologice specifice. Este clar că această distincție este destul de fragilă, încadrarea pe care colectivitatea o va face ea însăși fiind probabil oscilantă.

Starea actuală a colectivității românești poate fi caracterizată mai degrabă printr-o stare de nevoie colectivă, de largi proporții, explicată prin declinul economiei. Populația este în majoritatea ei, lipsită de resursele necesare unui trai decent minimal, este *sărăcită*, dar cu greu poate fi considerată a fi săracă. Dacă din punctul de vedere al resurselor disponibile, dimensiunile sărăciei sunt substanțiale, din punctul de vedere al situației sociale și psihologice de sărăcie, frecvența acesteia este probabil semnificativ mai redusă. În acest context se poate vorbi de o stare extinsă de sărăcie, dar cu mai puțini săraci.

Profilul sărăciei variază clar în raport cu perspectivele individuale și colective. Lipsa de perspectivă de depășire a situației de nevoie conferă acesteia un caracter cronicizat și, o dată cu acesta, se pot instala asociatele socialpsihologice ale sărăciei. Sărăcia de scurtă durată se caracterizează doar prin lipsuri actuale. **Sărăcia de scurtă durată** se caracterizează doar prin lipsuri actuale. Ea nu este caracterizată de efectele sărăciei pe termen lung : deformări de orientare personală, deteriorare de capacități de viață, demoralizare etc. *Este o stare temporară de nevoie*, iar nu o sărăcie propriu-zisă. Lipsa de resurse, dar cu perspectiva individuală și/sau colectivă de ieșire din sărăcie are de asemenea mai degrabă *caracteristicile stării de nevoie (necesitate)*, și mai puțin de sărăcie propriu-zisă. Speranța oferă o altă abordare a problemelor vieții. Este evitată demoralizarea, resemnarea, acțiunea este stimulată. Lipsa de perspectivă este de natură a croniciza sărăcia, de fapt, de a transforma starea de lipsă, fie ea și acută, într-o stare fixată de sărăcie. Explicația stă în faptul că lipsa de perspectivă generează atitudini de demoralizare, abandon, scăderea aspirațiilor, căutări de soluții fie inoperante, fie deviante, caracteristici tipice sărăciei.

Sărăcia cronică trebuie distinsă deci de sărăcia provizorie (temporară-tranzitorie), de starea temporară de nevoie. Distincția este foarte importantă și din punct de vedere pragmatic. A sprijini pe cei în nevoie temporară este cu totul altceva decât a sprijini pe cei în sărăcie cronică. În acest caz este nevoie să se trateze nu numai cauzele lipsei, dar și efectele degradante ale stării de sărăcie. Pentru a stabili dacă într-o anumită societate și într-o anumită perioadă există sărăcie, și pentru identificarea persoanelor aflate într-o asemenea situație, este foarte necesară măsurarea bunăstării și stabilirea criteriilor potrivit cărora indivizii pot fi considerați săraci. Acestea sunt de fapt **cerințele în măsurarea și analiza sărăciei**, iar pentru asta există abordări alternative. Abordarea conceptual asigură cadrul teoretic pentru înțelegerea problemelor practice în evaluarea sărăciei.

Diversele metode utilizate în practică pentru măsurarea sărăciei pornesc de la definirea acesteia, majoritatea stabilind un prag al sărăciei sub care persoanele sau familiile sunt considerate sărace. Dezbaterile asupra modurilor de măsurare a sărăciei s-au bazat pe trei concepte definite de Hagenaars și De Vos, astfel :

Sărăcia absolută → situația în care ”veniturile sunt mai mici decât un minim absolut stabilit într-o manieră obiectivă”; **Sărăcia relativă** → „venituri mai mici comparativ cu alții”; **Sărăcia subiectivă** → „venituri mai mici decât cele considerate ca necesare pentru acoperirea propriilor nevoi”. Orice măsurare a sărăciei în termeni de resurse disponibile implică delimitarea celor două concepte de sărăcie : **sărăcia relativă și sărăcia absolută**.

În fapt, cele două concepte reprezintă mai degrabă limite ale unui continuum, și cu toate că se referă la două nivele distincte ale sărăciei, pare destul de greu să se determine o graniță clară între ele. Pentru a desemna aceste două

nivele ale sărăciei se folosesc termenii de minimum de subzistență și minimum de trai decent (minim social). Minimum de subzistență are în vedere condițiile reproducerii simple a vieții : supraviețuirea. Acest minim definește ceea ce se cheamă de regulă sărăcie absolută. Aceasta implică condiții elementare de viață insuficiente, și aproape integral lipsa de resurse pentru a participa la viața socială. Sărăcia absolută înseamnă marginalizare și excludere socială și se ajunge în acest stadiu pornind de la cauza principală a timpurilor noastre, „cea a imposibilității persoanelor sau grupurilor de persoane de a fi autonome și utile anturajului lor, prin muncă – în particular”. Situația economică și inexistența locurilor de muncă, reprezintă principalele cauze ale precarității și marginalizării, iar aceste situații conduc în ultimă instanță la marea sărăcie și la excluderea totală din viața economică, socială, culturală și politică. Comitetul Economic și Social al Comunității Europene a decis să definească „marea sărăcie” prin trei tipuri de curențe cu efect sinergic : absența locuinței, absența resurselor financiare și absența protecției sociale.

În acest sens, „sărăcia absolută vizează cumulativ privarea de bunuri vitale ca : hrană, locuință, îmbrăcăminte, îngrijire medicală, educație”. Minimum social se referă la condițiile minimale ce asigură funcționarea socială minimală a persoanei. Fără acest minim, persoana este exclusă din viața societății căreia îi aparține, chiar dacă supraviețuiește biologic, ea nu poate participa la acele activități ce definesc viața unei colectivități date. Cu alte cuvinte, viața socială definește o viață decentă, în limitele parametrilor săi. Minimum social se referă deci la resursele necesare asigurării unui minim decent de viață. Cei ce sunt plasați sub acest minim sunt asociați cu sărăcia relativă. Această sărăcie chiar dacă nu este atât de severă ca cea absolută, este resimțită ca lipsă de bani. Este relativă în sensul că se diferențiază în raport cu standardele social-culturale ale unei societăți și cu complexul de nevoi specific vieții în contextul social-economic dat. Într-o țară prosperă, minimum social poate fi substanțial mai ridicat decât cel de subzistență.

Abordarea relativă a sărăciei pare să fie rezultatul unui dublu proces social ce a avut loc în sec. XX, în mod special în țările occidentale, și anume dezvoltarea spectaculoasă a producției și cu aceasta a ofertei de bunuri, precum și demonetizarea modului de viață. În societatea actuală, datorită mobilității sociale ridicate și a eliminării barierelor sociale, există tendința de generalizare a standardului de viață. Prin aceasta săracii au devenit și mai săraci. Aceștia nu se mai raportează la standardele mai scăzute ale grupului din care fac parte, ci se raportează tot mai mult la standardele devenite normă în colectivitate și chiar la standardul elitelor.

Sărăcia relativă ilustrează disparitățile dintre populația cu puține resurse și restul piramidei sociale. Conceptul relativ reprezintă un mod de a corela sărăcia cu inegalitatea și inechitatea, care ridică probleme mult mai ample și mai

importante. **Inegalitatea** are două laturi : o componentă care este acceptabilă și justificabilă din punct de vedere social și o alta, incluzând elemente inacceptabile și nejustificabile, care este în mod evident inechitatea. Măsurarea inechității este dificil de realizat, deoarece este imposibil de măsurat și evaluat toate componentele sale sociale. Un mod uzual de depistare a acestei dificultăți este măsurarea inechității prin intermediul inegalității în venituri și cheltuieli chiar dacă inegalitatea nu este o măsură suficient de corectă pentru inechitate. O definiție a sărăciei ce se referă la obiceiurile (tradițiile) unei țări, pornește de la ideea că media sau venitul mediu (sau cheltuielile de consum), este indicatorul economic corespunzător stilului de viață dominant. Această viziune este utilă în corectarea încercărilor de a concepe și măsura sărăcia numai în termeni absoluți, deoarece implică faptul că pragul sărăciei tinde să crească în cazul îmbunătățirii condițiilor de viață. Pentru societățile caracterizate prin condiții de viață dificile, în mod explicabil sărăcia absolută tinde să se suprapună cu cea relativă. Pentru societatea cu un nivel ceva mai ridicat al resurselor economice, sărăcia absolută caracterizând un segment redus al populației, tinde să fie identificată cu sărăcia relativă, diferențiată printr-un standard minimal sensibil mai ridicat decât cel al sărăciei absolute. Alegerea cadrului de referință nu este o chestiune legată doar de nivelul colectiv de aspirații, deși și acesta are un rol important. Într-o societate cu resurse economice ridicate se produc standarde sociale mai ridicate. Se zice, din acest punct de vedere, că sărăcia americanului este foarte diferită de sărăcia indianului. Ea este legată totodată și de complexul de nevoi modelat într-un context social.

Conceptul de „nevoi esențiale” depășește nevoile „pur fizice”, incluzând nevoi „convenționale”, ambele corelate cu normele economice, sociale, morale și religioase ale fiecărei țări. În consecință, definiția sărăciei este specifică fiecărei țări. Sunt multe dificultăți în evaluarea necesităților minime. De exemplu, este dificil de evaluat necesarul de calorii și substanțe nutritive în funcție de vârstă, sex și tip de activitate. Necesarul minim de îmbrăcăminte și locuință depinde de circumstanțele locale. Cerințele minime privind combustibilul și iluminatul depind de tipul de locuință și de climă. Greu de stabilit sunt și standardele în materie de educație și servicii medicale. În concluzie, se poate spune că minimul necesar pentru subzistență este dinamic și specific tipului de societate, iar conceptul de „sărăcie absolută” este în esență normativ, deoarece se referă la o anumită scală de valori asociate modului de viață, iar acesta îi conferă o anumită relativitate.

Este esențială distingerea dintre sărăcia produsă de nivelul global al economiei unei colectivități (**sărăcia structurală**) și sărăcia produsă de mecanismele de distribuție a bogăției în cadrul colectivității (**sărăcia distribuțională**). Nivelul economic al unei colectivități la un moment dat indică nivelul standardului general de viață, pe care economia îl poate susține. O economie prosperă, oferă un nivel ridicat de resurse și deci șansa unei sărăcii

reduse ca proporție și amploare. O economie subdezvoltată oferă resurse scăzute și deci este responsabilă de o proporție și amploare mare a sărăciei.

Sărăcia distribuțională se referă la sărăcia care provine din mecanismele de distribuție și redistribuție a bogăției produse. Unele segmente ale populației pot obține prin procesul de distribuție primară (mecanismele pieței) o proporție mai redusă a bogăției de produse (salarii mici, foarfeci ale prețurilor care dezavantajează producătorii din anumite sectoare); sistemul de redistribuție poate realiza un transfer social redus sau poate avantaja/dezavantaja unele grupuri care necesită protecție socială. Transferul social trebuie tratat prin cele două componente ale sale: impozitarea și transferul social propriu-zis.

Impozitarea poate avantaja/dezavantaja unele grupuri. Ea poate fi mai progresivă (cei bogați contribuie mai mult), sau mai regresivă (cei săraci contribuie relativ mai mult devenind și mai săraci). **Sărăcia distribuțională** este determinată atât de mecanismele distribuției primare, cât și de cele ale redistribuției. Distribuția primară (distribuția preimpozitare și pre-transfer) este un factor important al amplorii segmentului de sărăcie într-o colectivitate. Redistribuția (transferul social) are, de regulă, ca obiectiv, corectarea dezechilibrelor rezultate din distribuția primară. Sărăcia asociată nivelului de dezvoltare a economiei poate fi contracarată doar prin dezvoltare economică. Sărăcia distribuțională poate fi combătută prin reconsiderarea mecanismelor distribuției primare (în mod special mecanismele negocierii colective, politica salariului minim), dar în mod deosebit prin mecanismele redistribuției (transferului social). În acest context este esențial a considera separat sărăcia pre-transfer/pre-impozitare și sărăcia post-transfer/post-impozitare.

În analizele sărăciei se pornește adesea de la presupuziția implicită conform căreia configurația nevoilor unei persoane sau familii este, într-o colectivitate, un invariant. Ceea ce variază sunt doar veniturile. Presupuziția este falsă; există mai multe surse ale variației nevoilor :

1. **Faza ciclului de viață** - fiecare fază a vieții conține nevoile sale specifice – familia cu copii are propriile nevoi, derivate din nevoile specifice ale copilului (în mod special cele de socializare), studenții au alte nevoi decât adulții deja integrați în sistemul economic; familia de tineri se confruntă cu nevoia de a-și construi rapid gospodăria (casă, mobilă, bunuri de folosință îndelungată); vârstnicii au nevoi mai ales de îngrijire medicală. Sărăcia este deci mereu relativă la configurația specifică a nevoilor fazei ciclului vieții. Suportul social trebuie să fie specific pentru acesta.
2. **Acumulările existente** - nevoile actuale sunt diferite în raport cu acumulările trecute. Familia care are o locuință nu mai are nevoi de a o cumpăra sau de a plăti chirie. Nevoile de consum curent trebuie diferențiate de nevoile de investiție în bunuri de folosință îndelungată.

3. **Configurația nevoilor variază și în funcție de mediu** - sărăcia într-un mediu de viață tradițional, cu infrastructura rezonabilă și un complex de nevoi limitat este diferită de sărăcia dintr-un mediu de viață modern, caracterizat printr-o mulțime de nevoi care nu pot fi satisfăcute decât utilizând resurse financiare. În această ultimă situație sărăcia devine gravă. Este cazul diferențelor dintre sat și oraș. Supraviețuirea într-un oraș impune nevoi minimale ce nu sunt valabile neapărat și într-o mică comunitate sătească: transport zilnic, apă, canalizare, termoficare, chirie/rată pentru cumpărarea unei locuințe. În general, viața într-o societate modernă implică un nivel mai mare al nevoilor, chiar al celor elementare. Utilizarea aceluiași prag de sărăcie la sat și la oraș presupune că există același set de nevoi, atât obiective (cheltuieli de întreținere a casei, de transport), cât și social determinate (nivel de aspirații). Or, datele sugerează faptul că există diferențe substanțiale între cele două medii. În aceste condiții, aceleași resurse financiare au semnificații foarte diferite asupra stării de sărăcie.

Cunoașterea factorilor care produc și susțin sărăcia este foarte importantă pentru a întreprinde măsuri cât mai eficiente de prevenire și combatere a acestui fenomen care ia o amploare tot mai mare. Potrivit literaturii de specialitate principalii factori generatori de sărăcie se pot grupa în mai multe categorii, și anume: Factori structurali generali, Factori globali conjuncturali, Factori derivați, Factori de politică socială, Factori determinanți.

1. Factori generali. Într-o societate în care veniturile sunt obținute prin efort personal și cel mai adesea prin activități de tip salarial, factorii producători de sărăcie sunt cei care, din diferite motive, fac dificilă sau chiar imposibilă menținerea unui nivel de trai decent, ca urmare a existenței *dezechilibrelor economice* la nivel sectorial și de ramură; *dezechilibrelor de performanță* între ramurile economiei: în sectoarele performante, veniturile pot fi ridicate; în cele neperformante veniturile pot să scadă spre nivele care produc sărăcia; *dezechilibrelor pieței* pot genera ele însele polarizări mari de venituri. *Capacității încă limitate a economiei de a oferi locuri de muncă* și posibilități de activități generatoare de venit. Lipsa structurală a locurilor de muncă poate apare în contexte diferite: competiție pe piața mondială, recesiune economică, subdezvoltare, proces de restructurare a sistemului economic. *Slăbiciunea sistemului de distribuție și redistribuire a veniturilor.* Distribuția veniturilor poate fi înalt polarizată datorită mai multor factori. În primul rând inegalități accentuate în sistemul salarial: muncă foarte prost plătită, neprotejată de o legislație adecvată și de un sistem de negociere colectivă care să apere toate drepturile angajaților. *Creșterea producției unor bunuri și servicii prin efort propriu (pentru autoconsum).* Unele bunuri necesare sunt produse și prin efort propriu: agricultura de subzistență, mici reparații și amenajări etc. în mod special la nivele scăzute de resurse, această capacitate devine esențială. Ea reprezintă

totodată o resursă de câștiguri suplimentare prin activități pe cont propriu și, la limită, se poate transforma în activitatea economică principală de producere a veniturilor, devenind o activitate orientată spre piață. *Incapacității de muncă a anumitor indivizi* datorată : handicapului, bolii cronice, vârstei (copil, vârstnic), lipsa unei calificări adecvate; incapacitate temporară de muncă datorată necesității de îngrijire a copiilor – mame singure.

2. **Factori globali conjuncturali.** *Capacitatea economiei de a produce suficient de eficient* încât efortul personal să producă cel puțin *veniturile minime necesare*. Economii care nu au o astfel de capacitate sunt economii structural sărace și complementar vom avea o sărăcie structurală a colectivității. *Capacitatea diferitelor configurații economice sectoriale/locale de a produce venituri satisfăcătoare* : sărăcia agricultorilor, sărăcia meșteșugarilor tradiționali; sărăcia în anumite zone. *Existența unor condiții instituționale și tehnice* (deficit de legislație, de instituționalizare, deficit de capital) care facilitează sau blochează activități pe cont propriu producătoare de venit. *Discriminarea pe diferite temeuri*: etnice, religioase.

3. **Factori derivați – cultura și sistemul social al sărăciei.** *Tulburări de comportament (dependență de alcool, droguri), stil de viață neadaptat exigențelor pieței muncii* – lipsa de motivație, alienare față de efort etc. *Adaptarea la situația de sărăcie* : lipsa de încredere în forțele proprii, în dezvoltarea propriilor abilități; *Nivel de aspirații scăzute* – factor important al menținerii stării de sărăcie îl reprezintă nivelul scăzut al aspirațiilor. Acesta este o cauză a receptivității scăzute la inovație, lipsa de mobilitate a efortului personal, lipsa de interes pentru dezvoltarea personală. Se produce o limitare a activității și a acumulării în limitele unor resurse modeste de viață. *Deficit de capital uman* – lipsa de educație și calificare; investiție scăzută în formarea copiilor. *Situații personale care reduc șansele*: persoanele eliberate din închisoare etc. *Lipsa de oportunități pentru tineri* - educație, lipsa locurilor de muncă, locuri de muncă disponibile cu nivel scăzut de calificare. *Dezechilibre între aspirații și posibilități* – duc la moduri criminale de producere de venituri, care cresc vulnerabilitatea personală. *Manifestarea culturii sărăciei* : orientarea prezenteistă, consum distorsionat și contraproductiv, lipsa capacităților tehnice și de disciplină a muncii, dependența de suportul social, descurajarea, demoralizarea. *Deficiențe de socializare* : lipsă de educație, de profesionalizare, de capacitate de muncă, de cultură a relațiilor interpersonale. *Mediu social incitant la comportamente și stiluri de viață contraproductive.* *Acumulări de lipsuri* care scad șansele unei soluționări cu forțe proprii a problemelor. *Stil de consum neadecvat resurselor* : modul de utilizare a lor este un factor important de sărăcie : pentru cei cu puține resurse, lipsa unor priorități care să echilibreze modul de viață, utilizarea lor contraproductivă – alcoolismul în special – constituie o sursă a sărăciei. *Deficit de capacități sociale* – lipsa capacităților

colective de soluționare a problemelor comune, lipsa de încredere reciprocă, competiția de tip junglă, în care toți pierd, exploatarea reciprocă.

4. **Factori de politică socială.** *Deficit de securitate/protecție socială.* Un nivel prea scăzut al transferurilor sociale, dar și utilizarea lor slab eficientă sau fără priorități clare și adecvate este o sursă importantă a sărăciei. *Crizele sistemului de securitate socială.* Căderea sau modificarea drastică a sistemului de securitate socială lasă situații de sărăcie necompensate. Sistemul de pensii este un caz foarte important de vulnerabilitate la sărăcia unui important segment de populație. Socialismul a descurajat acumularea economică personală, oferind în schimb un sistem complex de pensii. Căderea sistemului de pensii ar avea drept consecință ca un segment mare de vârstnici să cadă în sărăcie. *Incapacitatea colectivității de a proteja membrii săi de deposedare criminală a propriilor resurse :* vârstnici care rămân fără locuințe datorită înșelătoriei, hoția, exploatarea criminală a economiei subterane, corupția. *Incapacitatea sistemului de protecție socială de a proteja împotriva efectelor diferitelor calamități naturale.*

5. **Factori determinanți :** *venitul ; șomajul ; nivelul de instruire și educație ; mărimea gospodăriei ; numărul de copii aflați în întreținere în gospodărie.* Aceasta este o listă, probabil incompletă, a factorilor care generează și mențin sărăcia. Ea sugerează însă cu claritate că direcțiile de acțiune care sunt avute în vedere trebuie să nu se reducă în nici un fel la suportul social al persoanelor aflate în sărăcie, ci trebuie să conțină posibilități de acțiune asupra factorilor generatori. Compensarea lipsei de resurse (ajutorul material al celor aflați în sărăcie) fără a acționa asupra cauzelor și factorilor care generează acest flagel, perpetuează lipsa și nevoia de compensare a ei. Mai mult, creează o situație de dependență în sensul că ea reprezintă o soluție la problemă, dar nu o rezolvă, ci o perpetuează într-o mare măsură. O asemenea abordare care vizează efectele și nu cauzele nu este sustenabilă din mai multe motive: angrenează o cantitate mare de resurse sociale și deci este înalt vulnerabilă la fluctuațiile acestor resurse; afectează negativ efortul de dezvoltare socială, orientând efortul societății spre supraviețuire și menținere, cu puține resurse disponibile pentru dezvoltare; de suportul social direct beneficiază doar o parte din colectivitate (săracii), în timp ce de rezultatele dezvoltării beneficiază toți membrii colectivității. Factorii producători de sărăcie, rămânând intacti, colectivitatea va tinde mereu să considere că plătește pe mulți care nu merită. Se creează un cerc vicios. O politică socială orientată masiv spre suport social focalizat al celor în dificultate tinde să polarizeze colectivitatea: o majoritate care trăiește sub stresul continuu al responsabilităților și al efortului – recompensele fiind funcție de efort – și o minoritate săracă susținută necondiționat, care este mai presus de responsabilitatea și obligațiile efortului pentru propria bunăstare; mai mult, orice încercare de presiune riscă să fie privită ca „blamare a victimei”. Introducerea suportului social ca un drept social riscă să introducă un nou tip de discriminare :

unele beneficii sunt obținute prin efort, altele prin drept; majoritatea populației se bucură doar de datorii, minoritatea de drepturi.

Bibliografie

1. Buțiu, Ana-Călina, *Satul românesc în spațiul social al sărăciei*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006.
2. Ionescu, Ion, *Sociologia dezvoltării comunitare*, Ed. Institutul European, Iași, 2004.
3. Lucuț, Grigore, *Calitatea vieții și indicatorii sociali*, Ed. Lumina Lex, București, 2000.
4. Maniac, Eugen, *Șomajul*, Ed. Călăuza, Deva, 1998.
5. Neamțu George, coordonator „*Tratat de asistență socială*”, Editura Polirom, Iași, 2003.
6. Neamțu George, Stan Dumitru, *Asistența socială, studii și aplicații*, Ed. Polirom, Iași, 2005.
7. Neculau, Adrian, *Aspecte psihosociale ale sărăciei*, Ed. Polirom, Iași, 1999.
8. Sandu, Dumitru, *Dezvoltare și sărăcie în satele României. Sociologie românească*, vol. 4, Ed. Polirom, Iași, 1999.
9. Zamfir, C., *Programe de combatere a sărăciei la nivel comunitar*, în E. Zamfir, *Strategii anti-sărăcie și dezvoltare comunitară*, Ed. Expert, București, 2000.
10. Zamfir, E., *Dezvoltarea comunitară – sursă a bunăstării colective*, în E. Zamfir, *Strategii anti-sărăcie și dezvoltare comunitară*, Ed. Expert, București, 2000.

NOI TENDINȚE CONCEPTUALE ÎN EVOLUȚIA ȘTIINȚEI ADMINISTRAȚIEI ÎN PERIOADA MODERNĂ

Conf. Cezar Corneliu MANDA

**Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Facultatea de
Administrație Publică, București**

Telefon: 0723 / 149539

E-mail: cezar@clr.ro

Abstract. *In the context of our country's accession to EU structures, tasks and missions of the national public administration can not be adequately fulfilled to the citizen's interest without scientific, modern, specific administrative actions. Effective and performant follow-up and execution of the EU commands by the "administration man" can be facilitated by the achievement of the principles, methods, techniques and instruments provided by the administrative science through new conceptual trends by an interdisciplinary approach.*

Keywords: *administrative phenomenon, science of the administration, administrative fact, conceptual trends, interdisciplinarity*

1. Introducere

În actualul context socio-politic, economic și administrativ al României, determinat, cu precădere, de aderarea țării noastre la structurile Uniunii Europene începând cu data de 1 ianuarie 2007, este mai mult decât evident că sarcinile și misiunile ce revin administrației publice naționale, nu pot fi îndeplinite corespunzător, în bune condiții, conform orizontului de așteptare al cetățeanului, decât prin recurgerea la mijloacele științifice, moderne, specifice acțiunii administrative.

Aceste sarcini dobândesc, treptat, un grad sporit de complexitate, concomitent multiplicării lor, pe măsura dezvoltării și integrării societății în spațiul comunitar, în acord cu noile *valori și exigențe europene*.

Însăși filosofia funcționării administrației europene ca mecanism ce leagă structurile administrative proprii ale instituțiilor comunitare de cele ale statelor membre ale Uniunii Europene, dincolo de conservarea specificităților acestora din urmă, unanim respectate, are drept fundament ideea de *eficacitate* sau

eficiență administrativă în aplicarea dreptului european.

Aceste concepte sunt materializate prin urmărirea și realizarea cu celeritate a comandamentelor europene, folosind un *minimum de resurse* și obținând un *maximum de rezultate*.

Unui asemenea imperativ, un autentic *leit-motiv* al organizării și funcționării administrațiilor naționale integrate spațiului european, corelat organic cu nevoia de *raționalizare, simplificare și adaptabilitate* a structurilor administrative, nu-i poate răspunde decât *știința administrației*, prin *principiile, metodele, tehnicile și instrumentele* concrete de ordin științific, pe care aceasta le furnizează administratorului, a *omului de administrație*, pe coordonatele misiunii sale esențiale de *satisfacere a interesului general, public*.

Dezvoltarea social-economică și politică a oricărei țări este fundamentată, printre alte elemente principale ale vieții sociale, pe administrație, și, în mod deosebit pe administrația publică.

Și asta pentru că de buna organizare și funcționare a acesteia, de perfecționarea sa permanentă, depinde ridicarea calitativă a administrației publice, fapt ce reprezintă una din condițiile progresului social.

Dar, după cum bine se cunoaște, o perfecționare constantă a administrației publice nu se poate realiza numai constatându-se unele probleme ale realității curente din administrația publică ci, în primul rând, se fundamentează pe rezultatele unor cercetări științifice întreprinse asupra *fenomenului administrativ* și care are în vedere cunoașterea aprofundată a administrației publice, astfel încât pe baza cunoștințelor dobândite să se poată formula propuneri de organizare rațională și funcționare eficientă a administrației publice.

2. Concepții tradiționale

Numai fundamentată științific administrația publică va putea să facă față solicitărilor multiple și complexe ale societății contemporane și, în acest context, a principalului său component și beneficiar, cetățeanul.

În acest cadru, în doctrină, s-a afirmat că unele activități ale administrației publice sunt cercetate de diferite științe sociale. Dar, aceste științe sociale nu examinează activitatea administrației publice – a statului și a colectivităților locale – în integralitatea sa, ci doar secvențial.

Ca atare, s-a impus cu necesitate știința administrației, adică acea știință socială care cercetează atât structura cât și activitatea autorităților administrației publice și a administrației publice în totalitate, folosind, în acest sens, contribuția tuturor științelor sociale care au ca obiect de cercetare administrația publică.

Din acest punct de vedere, dincolo de caracterul său interdisciplinar ori de autonomia sa în raport de alte discipline științifice, dincolo de obiectul său

specific de cercetare sau de principiile sale speciale, ce au menirea de a o individualiza în peisajul științelor sociale, considerăm că o succintă incursiune în evoluția științei administrației, mai cu seamă din perspectiva noilor sale tendințe conceptuale este deopotrivă una elocventă, dar și utilă, reliefând, astăzi, poate mai bine ca oricând, nevoia de a fundamenta științific, cu caracter permanent, actul de administrație.

În acest context, se impune a menționa că apariția științei administrației este strâns legată de dezvoltarea amplă a activității administrative în societatea contemporană, la nivel public și privat.

Explicația acestui fenomen administrativ o constituie, desigur, împreună cu alți doi factori, cei economici și politici, amploarea și complexitatea nevoilor sociale din această perioadă (Herseni, 1982: 536), în cadrul procesului lor de realizare în mod organizat, rațional și eficient, ca resursă principală și permanentă a progresului social.

Problemele științei administrației au suscitat un interes crescând din punct de vedere practic și teoretic, mai ales, o dată cu nașterea statelor moderne în Europa și respectiv, cu aclimatizarea sa specifică în SUA și, mai recent, prin abordarea acestor problematici în multe alte țări în dezvoltare. Se poate spune că asistăm la o veritabilă mondializare a științei administrației, atât ca întindere, cât și ca influență (Chevallier, 1994:53).

Se vorbește, în acest context, de o „eră administrativă” și, alături de o revoluție științifică și tehnică, chiar de o „revoluție administrativă” care diferențiază, astfel, societățile moderne de societățile tradiționale (Bandet et al. 1966: 80).

Ca atare, administrația și, în mod special, administrația publică, trebuie să răspundă unor asemenea exigențe majore prin organizarea științifică și perfecționarea continuă a activității și structurii sale, precum și prin folosirea tuturor resurselor alocate în mod eficient pentru a putea obține rezultate maxime cu eforturi minime (Oroveanu, 1994:5).

Într-adevăr, pentru îndeplinirea sarcinilor sale, autoritățile administrației publice realizează, pe de o parte, acte juridice, care nu înseamnă numai acte administrative, ci și acte de drept civil, de dreptul muncii etc. folosind, alături de acestea, și alte activități și mijloace nejuridice sau informații provenite din diferite alte științe privind conducerea, *indispensabile desfășurării activității sale* și satisfacerii multiplelor nevoi și trebuințe ale cetățenilor.

Pe de altă parte, își organizează în mod rațional munca pentru a asigura activității administrative eficiența necesară înlăturării tendințelor de formalism și birocratism (Vântu et al. 1971:29).

În acest sens, încă de la începuturile dreptului administrativ (idem), s-a formulat concepția potrivit căreia știința administrației „se apropie și chiar se integrează, fără a-și pierde specificul, într-o sferă mai largă a fenomenologiei administrative”, susținându-se răspicat necesitatea de a se face o deosebire mai

clară între „știința administrației” și „*dreptul administrativ*”.

În evoluția sa, de asemenea, știința administrației a cunoscut diverse aprecieri, de pildă că este o știință socială ori o știință politică sau chiar o știință economică, o introducere la știința dreptului administrativ, o știință tehnică sau o ramură a conducerii.

În același timp, s-au formulat și alte concepții, potrivit cărora știința administrației este o știință a principiilor raționale (*autori francezi*) (Dissescu, 1891:222), o știință tehnică (Taylor, 1911), o știință politică și tehnică (Bielsa, 1929:5), o știință a organizării administrației (Cooreman- președintele primului Congres internațional de științe administrative de la Bruxelles, din 1910), o filosofie a dreptului administrativ (Colmeiro, 1850).

Mai mult chiar, în doctrina franceză, s-a pus întrebarea dacă „*administrația poate fi obiect al științei*”, cunoscându-se că este, cel mai adesea, considerată drept „*arta de a administra*” (Chevallier, 1994:loc).

S-a vorbit, de asemenea, de extinderea generalizărilor și a definirii principiilor de activitate ale autorităților administrative la nivelul oricărei activități umane (Starosciak 1967:12) în cadrul unei noi științe, denumită știința activității eficiente sau praxiologie, care studiază structura generală a acțiunilor umane și a condițiilor eficacității lor (Kotarbinski, 1976:21).

3. Abordări conceptuale moderne

Cât privește abordările moderne, se cuvine a reține că anii șaiszeci ai secolului al XX-lea au marcat, în mod spectaculos, dezvoltarea studiilor privind știința administrativă. Această dezvoltare este însoțită de puternice tensiuni. Intitulată „știința administrativă”, aceasta are în vedere cercetări care privesc obiecte variate și întreprinse din perspective diferite.

Trei concepții esențiale coexistă în acest cadru:

A. O concepție juridică al cărei scop esențial este de a reuși o mai bună cunoaștere a structurii și funcționării administrației publice, din perspectiva reglementărilor.

Această concepție are ca obiect al științei administrative, studiul administrației publice, considerată ca o instituție specifică, de neasemănat cu nici o altă organizare, așa cum o văd cei mai mulți juriști, care caută să depășească perspectiva restrâns juridică și contencioasă ce a caracterizat mult timp studiile administrative în țările europene.

Suținătorii acestei concepții, teoretic, disting „știința administrativă” de „dreptul administrativ”; prima este o disciplină „pozitivă” care vrea să arate că administrația este ceea ce este (sein), pe când cea de-a doua este o disciplină „normativă”, bazată pe metodele logicii formale și ale raționalismului deductiv (sollen), în fapt, însă, ei rămân tributari schemelor dreptului administrativ

(Chevallier, 1994:44).

Obiectul științei administrației, în această concepție, este construit pe baza criteriilor de tip juridic, adică știința administrației nu se interesează decât de administrația publică, pentru că aceasta dispune de un statut specific și este supusă unui regim exorbitant față de dreptul comun.

Distincția dintre administrație și politică se fundamentează pe texte, de exemplu în Franța, prin Constituție, potrivit art. 20, „*guvernul dispune de administrație*”, iar în România, conform art. 102 alin. 1 din Constituție, se stabilește că „*Guvernul... exercită conducerea generală a administrației publice*”.

Obiectul științei administrației este definit prin analogie cu cel al dreptului administrativ, temele de studiu sunt, în mare, aceleași care formează în mod obișnuit substanța manualelor de drept administrativ (structurile, activitatea, controlul) ca și metodele care sunt și ele marcate de amprenta dreptului.

Reprezentative pentru această concepție juridică sunt primele manuale publicate la începutul anilor șaptezeci în Franța, de Charles Debbasch, *Science administrative, Administration Publique*, Précis, Dalloz, 1971 și de Rolland Drago, *Les Cours de droit*, 1971-1972, care nu face decât să prelungească calea deschisă de Tratatul de știința administrativă, apărut în 1966.

În România au existat autori care, la începutul deceniului șapte al secolului al XX-lea, considerau că cercetarea fenomenului administrativ se poate realiza prin extinderea ariei de cercetare a științei dreptului administrative (Drăganu, 1964:45-49).

B. O concepție managerială, orientată către cercetare și tehnicile de gestiune cele mai eficiente, care înțelege să depășească clivajul public-privat.

Termenul de management conturează ansamblul activităților de organizare și de conducere în scopul adoptării deciziilor de opțiune în proiectarea și reglarea proceselor microeconomice (Oroveanu, 1994:63) și presupune o rațiune strategică în vederea atingerii obiectivelor stabilite (Chevallier, 1994:47).

În opinia lui Ion Dijmărescu, managementul este un proces conștient de coordonare a acțiunilor individuale și de grup pentru realizarea obiectivelor diferitelor organizații, într-un mod în care să fie favorabil pentru o mare parte a societății (Dijmărescu, 1996:7).

În fapt, spune Carl Heyel, *managementul reprezintă o disciplină distinctă și determinată, care conduce la rezolvarea unor obiective prestabilite, utilizând în modul cel mai eficient potențialul uman și material* (Heyel, 1963:148).

Produsele finite ale managementului sunt *deciziile*; adoptarea acestora fiind determinată de culegerea și de prelucrarea de informații, de identificarea soluțiilor pentru atingerea scopului și de punerea lor în practică.

Prin extinderea, acestui termen din sfera privată s-a ajuns la un management adoptat la un alt tip de gestiune, la un management public, care privește din perspectiva eficacității (Massenet, 1975).

Eficacitatea, în cazul administrației se apreciază în raport cu nivelul de realizare a obiectivelor fixate de aleși și nu întotdeauna în funcție de rentabilitatea financiară. În practică, managementul public are în vedere îmbunătățirea calității acțiunii, prin activități noi de gestiune, prin atenuarea anumitor rigidități de organizare și o mai mare suplețe a sistemelor de comunicare cu exteriorul.

Managementul public, la sfârșitul anilor șaptezeci, a luat o nouă dimensiune, o dată cu aplicațiile sale la politicile publice (idem)

În acest sens, multe curente importante de analiză politică (de exemplu, *Policy analysis*) se atașează managementului pentru a se căuta îmbunătățirea fie a condițiilor de luare a deciziilor, fie a eficacității sociale pentru munca în colectiv.

Se depășește, astfel, cadrul restrâns inițial numai la organizare, aplicat la originea demersului managerial și, din acest moment, se trece la analiza cadrului global de acțiune politico-administrativă.

În acest sens, în literatura de specialitate (Nicolescu et al. 1999: 65) se afirmă existența a patru școli de conducere: științifică, administrativă, a relațiilor umane și contingency. Studiile din domeniul managementului se pot grupa, în funcție de natura concepțiilor și metodelor utilizate cu precădere, în patru curente principale: clasic sau tradițional, behavioristă sau comportistă, cantitativă și sistemică (idem).

Managementul, a generat și statutul de „manager” care are în vedere *persoana ce pregătește, inițiază și supraveghează principale acțiuni ale organizației. El are competențe decizionale și responsabilități în activitatea de coordonare a unor grupuri de diferite mărimi, respectiv de la echipe la organizații. Ca urmare vom întâlni manageri de vârf, mediu și din prima linie.*

Conținutul termenului de manager (Stanciu et al. 2003:30) corespunde activității de a administra, a ordona, a conduce, a antrena, a dirija, a explica, a influența, a integra, a clarifica, a informa, a perfecționa etc.

Ca atare, principalul rol al managerului constă în: *stabilirea obiectivelor, cunoașterea stării de lucruri reale și luarea măsurilor necesare pentru îndeplinirea obiectivelor propuse.*

Concepția managerială, în prezent, tinde să se dezvolte în marea majoritate a statelor lumii, din SUA, leagănul Business Managementului, în statele europene și în România, ca și în state din celelalte continente, ea constituindu-se într-o disciplină distinctă care nu poate fi confundată cu știința administrației.

Totuși, se poate afirma, cu deosebită temei, că noțiunea de management, în prezent, reprezintă o aplicare practică dar parțială a științei administrației, specializată în cercetarea funcțiilor de organizare și conducere (Alexandru, 2007:181).

C. O concepție sociologică. Dezvoltarea unei științe administrative de inspirație sociologică este rezultatul unei triple investigații (idem): politice, sociologice și juridice.

1. Cea politică (Sfez, 1992), implică actorul administrativ în contextul lucrărilor de sociologie politică. Introducerea unei perspective sociologice în studiile politice a condus la abandonarea progresivă a viziunii juridice formaliste a administrației publice, care se cantona numai la simpla sarcină de execuție. Ori, din această perspectivă, se apreciază că, dimpotrivă, ea este direct implicată în exercitarea puterii și că nu există o barieră etanșă între sfera administrativă și cea politică.

Domaniul sociologiei politice este deosebit de amplu, el cuprinde, printre altele, analiza nivelelor politice și administrative de la nivel național, dar și local, al fenomenului birocratic și tehnocratic, elaborarea politicilor publice și a procesului decizional, în general, precum și a funcționării sistemului politico-administrativ, în ansamblu.

2. Cea sociologică, care vrea să implice administrația publică, fie în cadrul unei sociologii de stat (Chevallier, 1994:49), ca prelungire a tradiției weberiene, fie în cadrul unei sociologii a organizării (Crozier, 1963), a cărei dezvoltare va fi deosebit de mare prin abordările din perspectiva sistemică (Chevallier, 1994:50) și strategică.

3. Cea juridică, care caută să se rupă de dogmatismul juridic și să se apropie de o cunoaștere sociologică (Chevallier, 1994:49).

Tendențele actuale ale sociologiei organizării sunt caracterizate prin abordarea unor noi perspective (Chevallier, 1994:51), între care distingem: curentul culturalist, curentul critic, curentul ecologic și curentul instituțional.

Toate aceste studii sociologice își vor aduce o contribuție însemnată la cristalizarea unei științe administrative de inspirații sociologice, care, însă, în anii optzeci va cunoaște o amplă stagnare, ca apoi să se epuizeze (Chevallier, 1994:54).

Într-adevăr, în prezent, acest cadru este depășit, mai ales, datorită apariției unei noi paradigme, cea a politicilor publice (idem) care au permis relansarea cercetării administrative și concentrând din nou interesul pentru administrația publică.

Și în România au existat asemenea preocupări, prin contribuția lui Traian Herseni (Herseni, 1942: 469-476), pentru constituirea unei științe speciale, intitulată sociologia administrației ca și a unei psihologii a administrației.

Astfel el propunea analiza fenomenului administrativ în cinci părți caracteristice: acțiunea administrativă, obiectul administrației, agenții administrativi, mijloacele acțiunii administrative și scopurile acțiunii administrative.

De asemenea, el critică împrumuturile și imitățile în administrație, considerându-le dăunătoare și simpliste. Îmbunătățirea activității trebuie precedată de cercetări științifice care să determine cea mai adecvată administrație pentru cerințele țării.

În același timp sunt subliniate și realitățile sociale, care nu sunt identice, astfel că în opinia aceluiași autor, României îi trebuie o administrație proprie și activă, adaptându-se cerințelor reale ale țării, fapt pentru care, spunea el, un rol important în cunoașterea științifică a realităților sociale, de către funcționarii administrativi, îi revine sociologiei administrative (Herseni, 1982:91-97).

Concluzii

Niciuna dintre cele trei tendințe conceptuale – percepute drept fundamente ale cercetării întreprinse de disciplina știința administrației nu sunt de natură, în individualitatea lor, să reflecte de –o manieră exclusivă, completă și coerentă, amploarea și diversitatea fenomenului administrativ.

Numai o **abordare interdisciplinară**, determinată, în principal, de interferența concepției juridice cu cea managerială și respectiv cu cea sociologică, este susceptibilă, în opinia noastră, de a pătrunde adânc sensurile *faptului administrativ* – ca obiect de cercetare al științei administrației, pe măsura amplitudinii și complexității fenomenologiei administrației publice.

Bibliografie

1. Alexandru, I., *Administrația publică, Teorii, Realități, Perspective*, Ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Ed. Lumina Lex, București, 2007.
2. Bandet, P., Mehl, L., „Le fait administratif: nature, origine et developpement”, *Traite de science administrative*, Mouton & Co., Paris, La Haye, 1966, p.80.
3. Bielsa, R., *Derecho administrativo y ciencia de la administracion*, vol. I, Ediția a II-a, Buenos Aires, 1929.
4. Chevallier, J., *Science administrative*, Thémis P.U.F., 2^e éd. refondue, Paris, 1994.
5. Colmeiro, M., *Tratado de derecho administrativo espanol*, A. College, Madrid, 1850.
6. Crozier, M., *Le Phenomène bureaucratique*, Seuil, 1963.
7. Dijmărescu, I., *Bazele managementului*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1996.
8. Dissescu, C.G., *Cursul de drept public român*, vol. 3, Drept administrativ, București, 1891.
9. Drăganu, T., „Obiect și particularitățile științei administrației”, *Problematica științei administrației în țările socialiste*, Tankönyv Kiadó, Budapesta, 1964.

10. Herseni, T., „Sociologie și administrație”, *Buletinul Ministerului Afacerilor Interne*, 1942, nr. 3, pp. 469-476.
11. Herseni, T., *Sociologie*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982
12. Heyel, C., *Encyclopedia of Management*, Reinhold Publishing, New York, 1963.
13. Kotarbinski, T., *Tratat despre lucrul bine făcut*, Ed. Politică, Idei contemporane, București, 1976.
14. Massenet, M., *La nouvelle gestion publique*, Ed. Hommes et Techniques, Paris, 1975.
15. Nicolescu, O., Verboncu, I., *Management*, Ed. Economică, București, 1999.
16. Oroveanu, M.T., *Introducere în știința administrației*, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București, 1994.
17. Sfez, L., *Critique de la décision*, Presses FNSP, coll. „References”, 4^e ed., Paris, 1992 .
18. Stanciu, Ș., Leovaridis, C., Ionescu, M., Stănescu, D., *Managementul resurselor umane*, Ed. Comunicare.ro, 2003.
19. Starosciak, J., *Elemente de știința administrației*, Ed. Politică, București, 1967.
20. Taylor, F.W., *The Principles of Scientific Management*, Harper & Brothers, New York, 1911.
21. Vântu, I., Anghene, M., Străoanu, M., *Organele administrației de stat în R.S.R.*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1971.

CONSIDERAȚII PRIVIND OCROTIREA PERSOANEI FIZICE MAJORE ÎN PANOPLIA LEGISLAȚIEI ROMÂNEȘTI

Lect. univ. drd. Daniela CREȚ
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad
Telefon: 0257 / 210171
E-mail: danacristinacret@yahoo.com

Abstract. *Currently one of the most discussed topics of social policies aimed at social protection aimed at giving EU population, especially vulnerable groups. These social policies are found in national law of each state.*

Internally, each branch of the legal system governing the specific legal means to protect human beings. Among them stands the civil law to ensure protection of all legal issues eg on the civilian capacity of the natural capacity and early is a measure of protection, to the protection of subjective rights and civil extinguishing protection, prescription and resuspension the limitation period is dominated by the principle of protecting subjective rights of persons in certain situations, but also certain categories of persons because of age, mental health, physical health, or other circumstances require special protection from society. For these categories the laws have devoted special civil remedies, differentiated in relation to protected person: minor or major.

In the following we address the issue of protecting individuals in private law on the special protection enjoyed by certain categories of major individuals, in terms of means conferred by civil law for their protection: judicial ban and curatorship, but we will refer to means relatively recently covered by special laws: medical treatment for persons with mental disorders and social care for older persons and legal assistance to persons with disabilities.

Keywords: *protection, means of protection, vulnerable persons, legislation*

Preliminarii

În contextul actual caracterizat de tendința de globalizare, de adaptare legislativă și instituțională a țărilor recent integrate în Uniunea Europeană la aquis-ul și practicile comunitare, una dintre cele mai abordate teme vizează politicile sociale menite să confere protecție socială²⁹ cetățenilor statelor membre, în special categoriilor vulnerabile. S-a urmărit astfel intensificarea eforturilor împotriva excluderii sociale și crearea unei societăți mai deschise către problematica socială (printre factorii care generează excluderea socială se observă sărăcia, bătrânețea sau handicapul).

În acest sens, pe plan internațional, se remarcă concentrarea eforturilor statelor membre în scopul îmbunătățirii serviciilor sociale, concentrare materializată în numărul semnificativ al conferințelor internaționale³⁰ care tratează această problematică și adoptarea unor noi documente internaționale sau completarea celor existente³¹ pentru a răspunde acestui deziderat, iar pe plan intern de reforma sistemului de asistență socială, ca parte componentă a protecției sociale.

²⁹ Protecția socială reprezintă ansamblul dispozițiilor legale, al organismelor și instituțiilor, precum și al instrumentelor și procedurilor referitoare la mobilizarea unor resurse publice și private și la redistribuirea lor pentru acoperirea unor nevoi ale unora din membrii societății în cazul apariției sau existenței anumitor riscuri ori în legătura cu producerea unor evenimente așteptate, dar pentru care aceștia nu au asigurat suportul financiar necesar (V. Șeulean, *Protecție și Asigurări Sociale*, Editura Mirton, Timisoara, 2003, pag. 20).

³⁰ Conferința mondială asupra drepturilor omului (Viena, 1993) a reiterat importanța drepturilor fundamentale ale omului și a cerut comunității internaționale să colaboreze pentru realizarea acestui obiectiv; Conferința mondială privind populația și dezvoltarea (Cairo, 1994) a accentuat necesitatea oportunităților egale pentru toți membrii societății; Summit-ul mondial pentru dezvoltarea socială (Copenhaga, 1995) și-a propus evidențierea problemelor sociale grave cu care se confruntă omenirea în prezent către mediul politic și specialiști; în iulie 1999, Comisia Europeană a propus o „Strategie concertată pentru modernizarea protecției sociale”.

La nivel comunitar, European Social Network organizează anual conferințe pe tema serviciilor sociale. Conferința de la Göteborg (6 - 8 iunie 2001) a avut ca tematică „Întâmpinarea provocărilor unei Europe Sociale”.

Conferința Europeană a Serviciilor Sociale care a avut loc la Barcelona în perioada 5 - 7 iunie 2002 a avut tema „Conturarea viitorului serviciilor sociale în Europa”. Conferința a dezbătut modul în care serviciile sociale din diferite țări răspund mediului socio-economic, și modul în care rolul acestora se schimbă. S-au accentuat bunele practici în serviciile pentru copii, tineri, persoane cu handicap și vârstnici.

³¹ Carta Socială Europeană revizuită, adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996, ratificată de România prin Legea nr. 74 din 3 mai 1999, publicată în „Monitorul Oficial al României” nr. 193 din 4 mai 1999.

Necesitatea ocrotirii unor categorii vulnerabile a populației precum sunt de exemplu copiii, rezidă și din anumite rapoarte oficiale. În acest sens din Raportul anual UNICEF 2006 cu privire la situația copiilor în România reiese că la 31 martie 2006, 77.866 de copii se mai aflau în instituții rezidențiale sau în îngrijire de tip familial, față de 100.000 de copii aflați în instituții rezidențiale de asistență de stat la începutul anilor 1990. Cea mai mare parte a copiilor care intră în sistemul de protecție provin din copii abandonați în maternități și spitale de pediatrie (în jur de 9.000 pe an în 2003 și 2004). Cu toate acestea, s-au făcut progrese semnificative cu privire la tipul măsurilor de plasament³².

De asemenea, conform Raportului *România – O evaluare rapidă a impactului crizei economice asupra sărăciei*³³, raport elaborat de UNICEF și Banca Mondială în 2008 se estima că prin comparație cu alte grupe de vârstă, copiii (0-14 ani) și tinerii (15-24 ani) sunt cei mai expuși riscului de sărăcie. Atât în 2008, cât și în 2009, copiii și tinerii reprezintă 43% din totalul populației sărace.

1. Conceptul de mijloace de ocrotire a persoanei fizice

Una dintre cele mai importante preocupări ale dreptului din cele mai vechi timpuri și până în prezent o reprezintă ocrotirea persoanei fizice. Persoana fizică este ocrotită nu doar fragmentar, ci în integritatea sa³⁴.

Conceptul de protecție a persoanei în general, și a persoanei fizice în special, este intim legat de noțiunea de drepturi și libertăți, acesta semnificând atât consacarea în termeni juridici a drepturilor și libertăților, cât și mijloacele de protejare și garantare a lor. Din această perspectivă conceptul de protecție a persoanei fizice cuprinde recunoașterea, protejarea și garantarea juridică, efectivă a acelor drepturi, care indisolubil fiind legate de însăși existența ființei umane, pot beneficia în egală măsură tuturor subiecților de drept, indiferent de calitatea pe care acestea o au la un moment dat, în raport cu un anumit stat³⁵. Această

³² Astfel, din cei 77.866 de copii aflați în asistență de stat sau privată în martie 2006, copiii din instituții reprezentau doar 36,6% (28.516) față de 65% în anul 2000. 63,4% (49.350) se aflau la o familie, fie la familia extinsă fie în asistență maternală, în timp ce 0,22% (43) au fost adoptați în țară, și în jur de 0,61% (474) au fost plasați în vederea adopției (http://www.unicef.org/romania/ro/UNICEF_2006_romana.pdf).

³³ <http://www.unicef-romania.ro/publicatii/general/evaluarea-rapida-a-impactului-crisiei-economice-asupra-saraciei-in-romania.html>

³⁴ I. Imbrescu, *Tratat de dreptul familiei. Familia, protecția copilului, elemente de stare civilă*, Editura Lumina Lex, București, 2006, p. 320.

³⁵ I. Imbrescu, op. cit., p. 321.

protecție este recunoscută în dreptul intern al fiecărui stat, dar tot mai pregnant în dreptul internațional.

Pe plan intern fiecare ramură a sistemului de drept reglementează mijloace juridice specifice³⁶ pentru asigurarea protecției ființei umane. Ansamblul acestor mijloace alcătuiesc sistemul mijloacelor de ocrotire a omului³⁷ care este astfel format din mijloace juridice de ocrotire de ramură, adică: de drept constituțional (Constituția României revizuită din 2003 reglementează în titlul II, printre altele, drepturile și libertățile fundamentale de care beneficiază toți cetățenii), de drept administrativ (de pildă: dreptul persoanelor care se consideră vătămate prin emiterea unui act administrativ de a-l ataca printr-o acțiune în contencios administrativ), de dreptul muncii și securității sociale (de exemplu: consacrarea prin Codul muncii a drepturilor salariaților și angajatorilor), de dreptul familiei (de exemplu: punerea sub interdicție a alienaților și debilor mintal³⁸; tutela minorului etc.), de drept procesual civil (de pildă: consacrarea acțiunii în justiție și a excepției, ca mijloace practice puse la dispoziția subiecților de drept pentru valorificarea și apărarea, prin justiție, a drepturilor lor subiective) etc., dar și de drept civil.

Mijloacele de drept civil referitoare la ocrotirea persoanei fizice sunt numeroase, dar și diverse. Astfel, protecția persoanei fizice se manifestă prin

³⁶ M. Mureșan, *Drept civil. Persoanele*, Editura Cordial Lex, Cluj-Napoca, 1994, p. 111.

Mijloacele juridice de ocrotire a persoanei fizice sunt guvernate de principiul inviolabilității corpului și sufletului uman. Regula în dreptul privat este că nici un individ nu poate fi constrâns să suporte o atingere adusă corpului și sufletului său, chiar dacă ea se justifică prin interesul legitim al altui individ, deoarece conflictul are loc între două interese particulare, din care niciunul nu este *a priori* superior celuilalt (E. Lupan, I. Sabău-Pop, *Tratat de drept civil român. Vol. II. Persoanele*, Editura C. H. Beck, București, 2007, p. 193). Raportat însă doar la corpul uman din prisma prelevării și transplantului de țesuturi și organe umane, a se vedea O. Ungureanu, *Reflecții asupra protecției corpului uman. Prelevarea de țesuturi și organe umane*, în *Acta Universitatis „Lucian Blaga” I*, nr. 1-2 din 2001, p. 23.

³⁷ Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ediția a VI-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae, P. Trușcă, Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., București, 1999, p. 330; I. Dogaru, S. Cercel, *Drept civil. Persoanele*, Editura C. H. Beck, București, 2007, p. 193; E. Lupan, I. Sabău-Pop, *op. cit.*, p. 194; O. Ungureanu, C. Jugastru, *Drept civil. Persoanele*, ediția a 2-a, revăzută, Editura Hamangiu, 2007, p. 224.

³⁸ În literatura medicală se consideră de către psihiatri că termenii de „alienat mintal” și „debil mintal” folosiți în textele juridice nu sunt riguros exacti, în raport cu noțiunile și clasificările actuale ale bolilor psihice. Se propune în acest caz ca termenii în discuție să fie înlocuiți cu cei de boală psihică și boli somatice care afectează capacitatea psihică (O. Buda, *Iresponsabilitatea. Aspecte medico-legale psihiatrice cu aplicații în dreptul penal, civil și al familiei*, Editura Științelor Medicale. Editura Juridică, 2006, p. 220).

mai multe instituții de drept civil³⁹, de exemplu: în materia protecției drepturilor subiective civile și a prescripției extinctive, suspendarea prescripției și repunerea în termenul de prescripție sunt dominate de principiul ocrotirii drepturilor subiective ale persoanelor aflate în anumite situații; în privința capacității civile a persoanei fizice: capacitatea de folosință anticipată (*infans conceptus pro nato habetur quotiens de commodis eius egitur*) reprezintă o măsură de protecție; cele mai multe îngărdiri ale capacității de folosință a persoanei fizice constituie măsuri de ocrotire a acesteia; lipsa capacității de exercițiu și capacitatea de exercițiu restrânsă sunt, de asemenea, mijloace de protejare a ființei umane; în materia actului juridic civil, nulitatea relativă este o nulitate de protecție a unui interes personal, individual.

Se remarcă însă că de mijloacele de protecție reglementate de dreptul civil beneficiază toate persoanele, fără discriminare⁴⁰.

Pentru anumite categorii de persoane care datorită vârstei, sănătății mintale, sănătății fizice sau altor circumstanțe au nevoie de o protecție specială din partea societății (de regulă, aceste persoane sunt lipsite de capacitatea de exercițiu sau au o capacitate de exercițiu restrânsă) dispozițiile legale au consacrat mijloace de drept civil speciale⁴¹.

Aceste mijloace de drept civil, stabilesc drepturi și obligații pentru ocrotitor cu privire la persoana și bunurile celui ocrotit. În acest context, prin ocrotirea persoanei fizice se înțelege aplicarea ansamblului mijloacelor de drept civil prin intermediul cărora se asigură recunoașterea și protecția drepturilor

³⁹ Gh. Beleiu, *op. cit.*, p. 331-332.; I. Dogaru, S. Cercel, *op. cit.*, p. 193.

⁴⁰ O. Ungureanu, C. Jugastru, *op. cit.*, p. 223; M. Mureșan, *op. cit.*, p. 111. Pentru opinia contrară, în sensul că instituția juridică a ocrotirii persoanei fizice în dreptul civil este destinată numai acelor categorii care nu-și pot administra bunurile sau proteja singure interesele datorită vârstei, stării de sănătate mintală sau altor situații speciale în care se află a se vedea I. Dogaru, S. Cercel, *op. cit.*, p. 193 și bibliografia menționată de acesta în nota de sub nr. 2.

⁴¹ O. Ungureanu, C. Jugastru, *op. cit.*, p. 223; M. Mureșan, *op. cit.*, p. 111; Gh. Beleiu, *op. cit.*, p. 332-333. Unii autori consideră că există categorii de persoane care merită „un plus de atenție”. Aceste categorii sunt individualizate după criterii precum: sexul (femeile), vârsta (copiii), naționalitatea (străinii), o anumită concepție asupra marginalității sociale (vagabonzii și persoanele nomade), aplicarea legii penale (deținuții), starea de sănătate fizică și mintală (alienații), statutul profesional (militarii), condițiile de muncă ale corespondenților de presă aflați în străinătate (J. Morange, *Libertățile publice*, Editura Rosetti, București, 2002, p. 99). O asemenea discriminare a unor categorii de persoane fizice nu poate fi acceptată în concepția noastră avându-se în vedere dispozițiile constituționale reglementează expres în art. 16. alin. (1) că „Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări”.

civile subiective și intereselor îndreptățite ale ocrotitului, precum și mijloacele de protecție ale persoanei fizice, ca participante în circuitul civil⁴².

Persoanele fizice care necesită o protecție specială și mijloacele de drept civil pentru ocrotirea acestora sunt:

- **minorii**, a căror protecție se realizează prin ocrotirea părintească, prin tutelă, curatelă, dar și prin alte mijloace⁴³. Principalele acte normative care cuprind reglementări în această materie sunt: Codul familiei, Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului (în special capitolul III – Protecția specială a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi) și Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției⁴⁴;
- **alienații și debili mintali**, ocrotiți prin interdicția judecătorească și prin instituirea tutelei sau curatelei. Actele normative care cuprind dispoziții cu privire la această instituție sunt: Decretul nr. 31/1954, Decretul nr. 32/1954 (secțiunea I a capitolului III, „Procedura interdicției”) și Codul familiei;
- **persoanele aflate în situații deosebite** a căror ocrotire se realizează prin curatelă. Reglementări în această materie se întâlnesc în Decretul nr. 31/1954, Decretul nr. 32/1954, Codul familiei și Codul civil⁴⁵, Legea nr. 36/1995 privind notarii publici și a activitatea notarială⁴⁶.

Deosebit de aceste mijloace clasice de ocrotire a persoanei fizice există și altele precum: încredințarea minorului unui serviciu public specializat sau unui organism privat autorizat, încredințarea copilului unei familii sau unei persoane, plasamentul copilului la o familie sau o persoană, tratamentul medical obligatoriu, asistarea anumitor persoane vârstnice la încheierea unor acte juridice, protecția persoanelor cu handicap prin tutelă, curatelă și asistență juridică.

⁴² E. Lupan, I. Sabău-Pop, *op. cit.*, p. 194.

⁴³ Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004, statuează că protecția alternativă a minorului presupune instituirea tutelei, măsurile de protecție specială prevăzute de această lege și adopția. De asemenea, conform art. 106 din Noul Cod Civil: „Ocrotirea minorului se realizează prin părinți, instituirea tutelei, prin darea în plasament sau, după caz, prin alte măsuri de protecție specială anume prevăzute de lege” (1), iar „Ocrotirea majorului are loc prin punerea sub interdicție judecătorească sau prin instituirea curatelei, în condițiile prevăzute de prezentul cod” (2) (Noul Cod Civil a fost instituit prin Legea nr. 287/2009 publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009).

⁴⁴ Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004.

⁴⁵ În Noul Cod civil curatela este reglementată la Capitolul IV de art. 178-186.

⁴⁶ Legea nr. 36/1995 privind notarii publici și a activitatea notarială publicată în „Monitorul Oficial al României”, nr. 92 din 16 mai 1995.

Ființa umană este ocrotită tot mai pregnant și pe plan internațional. La acest nivel ocrotirea acesteia se realizează prin diverse instrumente juridice: convenții, tratate, declarații, pacte, etc., care de fapt consacră o serie de drepturi. Se remarcă în acest sens așa-zisa „Cartă internațională a drepturilor omului” (The International Bill of Human Rights) care cuprinde: Declarația universală a drepturilor omului (1948)⁴⁷, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966) și Pactul internațional cu privire la drepturile economice, social și culturale (1966).

Sistemele internaționale de protecție ale persoanei sunt instrumente foarte importante, dar reprezintă doar modalități de completare a protecției realizate la nivel intern, cu caracter subsidiar și complementar. Acest rol subsidiar și complementar al reglementărilor internaționale impune o continuă perfecționare a reglementărilor interne în vederea unei eficiente concordanțe cu reglementările internaționale⁴⁸.

Protecția persoanei nu se rezumă însă doar la consacrarea juridică a drepturilor proprii oricărei ființe umane, ea incumbând în mod necesar și implementarea în practică a acestora. Din acest punct de vedere se impun anumite observații. În primul rând se remarcă consacrarea prin dispozițiile art. 20 alin. (2) din Constituția României a priorității reglementărilor internaționale în raport cu cele naționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile. Pe de altă parte, garantarea drepturilor și libertăților poate fi examinată sub două aspecte: existența unui sistem de garanții exterioare juridicului și existența unui sistem de garanții inerente dreptului. În afara sferei dreptului, protecția persoanelor se efectuează în practică prin protecția socială, prin gradul de cultură și civilizație specifice fiecărui stat și care sunt într-o foarte mică măsură dependente de tipul de sistem juridic existent în acel stat la un moment dat⁴⁹.

În cele ce urmează vom aborda problematica ocrotirii persoanei fizice în dreptul privat referitor la protecția specială de care beneficiază anumite categorii

⁴⁷ Articolul 22 din Declarația Universală a Drepturilor Omului proclamă că „Orice persoană, în calitate de membru al societății, are dreptul la securitate socială; ea este îndreptățită să obțină satisfacerea drepturilor economice, sociale și culturale indispensabile pentru demnitatea și libera dezvoltare a personalității sale, prin efort național și cooperare internațională, ținându-se seama de organizarea și de resursele fiecărei țări”.

⁴⁸ I. Imbrescu, *op. cit.*, p. 322; I. Muraru, *Reflectarea în Constituția României a principiilor Declarației Universale a drepturilor omului*, în revista *Drepturile omului* a Institutului român pentru drepturile omului, nr. 4/1998, p. 20 apud I. Imbrescu, *op. cit.*, p. 322 nota de subsol de sub nr. 910.

⁴⁹ I. Imbrescu, *op. cit.*, p. 322.

de persoane fizice majore, din perspectiva mijloacelor conferite de dreptul civil pentru ocrotirea acestora.

2. Originea mijloacelor de ocrotire a persoanei fizice

Ideea de ocrotire a persoanei fizice apărut încă din timpuri străvechi, această ocrotire îmbracă diverse forme în funcție de modul de organizare al societății din fiecare țară și de nivelul de evoluție economică a acesteia.

În perioada antică

Protecția persoanei fizice se regăsește încă din legislația ebraică veche. Astfel, Vechiul Testament recomandă relativ la protecția străinilor, a văduvelor, a orfanilor și a săracilor: „Să nu chiniești pe străin și să nu-l asuprești...Să nu asuprești pe văduvă, nici pe orfan”...”Dacă împrumuți bani vreunui din poporul meu, săracului care este cu tine, să nu fii față de el ca un cămătar, și să nu ceri camătă de la el.” (Ieșirea, 22: 21, 22, 25).

Dacia antică, la fel ca și alte provincii, avea ca specific posibilitatea cetățenilor romani, dar și a peregrinilor de a avea sclavi. Pentru această categorie de oameni nu existau reguli de ocrotire. Treptat, au fost luate unele măsuri de ocrotire fizică a sclavilor, în sensul ca stăpânul care și-a omorât fără motiv sclavii sau dacă se purta prea crud cu ei era obligat să-i vândă. Cetățenii romani, latinii etc. aveau statut juridic diferențiat, dar latinilor li se putea ocroti calitatea de cetățean roman și printr-un act individual de naturalizare⁵⁰.

În dreptul roman se observă apariția formelor incipiente ale ocrotirii părintești. Astfel, este organizarea rigidă și patriarhală a familiei romane, care avea în centrul său pe *pater familias*, a cărui putere se întindea asupra tuturor membrilor familiei; autoritatea sa asupra copiilor și descendenților era numită *patria potestas*⁵¹.

În epoca veche a dreptului roman puterea părintească părea absolută: *pater familias* avea dreptul să le impună descendenților aflați sub autoritatea sa să părăsească familia; putea să atribuie victimei unui delict săvârșit de copil, pe copilul vinovat (*ius noxae dandi*); putea să-i vândă (*ius vendendi*), să-i abandoneze (*ius exponendi*) ori chiar să-i omoare (*ius vitae ac necis*); toate bunurile dobândite de copil aparțineau, în principiu, tatălui (*quidquid ex mea re venit, meum est*)⁵².

⁵⁰ E. Lupan, I. Sabău-Pop, *op. cit.*, p. 195.

⁵¹ Vl. Hanga, *Drept privat roman*, E.D.P., București, 1978, p. 182-187.

⁵² G. Danielopolu, *Explicațiunea Instituțiilor lui Iustinian*, vol. I, Imprimeria statului, București, 1899, p. 161-168; T. Sâmbrian, *Drept roman*, Editura Helios, Craiova, 2001,

Treptat prerogativele puterii părintești se restrâng, iar caracterul său unilateral dispare: este interzisă părăsirea copiilor nou-născuți ori căsătoria copiilor fără consimțământul lor, apar obligații pentru *pater familias* (de înzestrare a fiicelor, de asigurare a hranei pentru copii). În timpul lui Iustinian puterea părintească avea un caracter domestic, dar își păstra durata viageră și imposibilitatea de a aparține femeii⁵³. În cazul în care copilul săvârșea fapte grave, părintele putea cere magistratului să cerceteze și să dispună pedeapsa cuvenită. Tatăl are posibilitatea să vândă numai copiii de vârstă fragedă (*sanguinolentos*) și numai în situația în care familia se afla într-o stare grea de sărăcie (*propter nimiam paupertatem egestatemque*), iar vânzarea se putea încheia cu clauză de răscumpărare a copilului⁵⁴. Totodată, îngrădirile capacității de folosință dispar și se instituie regula conform căreia tot ceea ce dobândește copilul îi aparține.

În dreptul roman erau cunoscute și instituțiile tutelei și curatelei. Aceste instituții vizau doar persoanele fizice lipsite de capacitate de exercițiu. Tutela⁵⁵ era instituită pentru cei care nu împliniseră vârsta de 14 ani și pentru femei căsătorite. Tutela acestora din urmă a fost suprimată în a doua jumătate a secolului IV.

În Legea celor XII Table se prevedea că tutorele putea fi înlăturat din funcție dacă s-a făcut vinovat de dol sau de culpă gravă. În cazul în care, la încetarea tutelei, se dovedea că a sustras din bunurile incapabilului, el era obligat să plătească dublul valorii acelor bunuri.

Pentru ocrotirea mai eficientă prin tutelă dreptul roman a creat *actio tutelae* acordată pupilului împotriva tutorelui pentru restituirea patrimoniului (inclusiv desocotirea), dar și tutorelui împotriva pupilului pentru rambursarea eventualelor cheltuieli pe care le-a ocazionat cu administrarea patrimoniului incapabilului⁵⁶. La început răspunderea tutorelui pentru prejudiciile cauzate era apreciată *in abstracto* (acel gospodar ideal - *bonus pater familias*), iar mai târziu *in*

p. 79; Gaius, *Instituțiunile dreptului privat roman*, ediție îngrijită de A.N. Popescu, Editura Academiei, București, 1982, I, 64, p. 81-82.

⁵³ I. Dogaru, S. Cercel, *op. cit.*, p. 195.

⁵⁴ D. Alexandresco, *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român*, tom II, București, Editura Librăriei Leon Alcalay, 1907, p. 452; dreptul tatălui de a-l ucide pe copil a fost desființat: „*nam patria potestas in pietate debet, non atrocitate consistere*” (L. 5, Dig., De lege Pompeia, 48.9). Puterea părintească încetează prin moartea tatălui sau prin emanciparea copilului.

⁵⁵ Tutela, din punct de vedere al modului în care era deferită, putea fi legitimă, testamentară și dativă (cea deferită de magistrat). A se vedea în acest sens C. St. Tomulescu, *Drept privat roman*, Editura Universității, București, 1975, p. 140 și 158.

⁵⁶ Gaius, *Instituțiunile(...)*, p. 107-119.

concreto, adică trebuia să depună aceeași diligență ca și pentru patrimoniul propriu⁵⁷.

Curatela se regăsea și ea în Legea celor XII Table, fiind puși sub curatelă nebunii (*furiosi*) și risipitorii (*prodigi*). Curatorul era ales dintre cei mai apropiați moștenitori prezumtivi și trebuia să se îngrijească de patrimoniul incapabilului. La Roma instituirea curatorului putea fi cerută de pretor, iar în provincie acesta era numit de guvernatorul provinciei. Risipitorul (care era asimilat nebunului) era considerat astfel dacă își risipea averea moștenită, primită pe cale legală de la strămoși. Mai târziu categoria actelor de risipă s-a lărgit⁵⁸.

În Imperiul Bizantin cei săraci depindeau de generozitatea împăratului, a bisericii și a celor bogați.

De la epoca lui Constantin cel Mare și până la Iustinian se întrezăresc germenii viitoarelor instituții de asistență socială prin crearea anumitor instituții de asistență precum: brefotrofiile (similare leagănelor de copii, dar unde copiii erau întreținuți până la vârsta de 7 ani), orfanotrofiile (orfelinatele), partenocomiile (adăposturi, „cămine” pentru tinerele provenite din orfelinate sau din familii foarte sărace) și ghircomiile (azile pentru văduvele în vârstă și fără sprijin). În aceeași perioadă se remarcă și Societatea religioasă a Parabolanelor formată din grupuri de voluntari creștini care îndeplineau servicii sanitare pe lângă cei afectați de diverse maladii⁵⁹.

În Europa Evului mediu

Societatea medievală a răspuns problemelor de natură socială, remarcându-se în acest sens mai ales contribuția bisericii în ajutorarea celor săraci, bolnavi și abandonați.

Începând cu secolul al XI-lea s-au constituit diferite congregații și ordine călugărești precum: Cavalerii Sfântului Mormânt, Cavalerii Ioaniți, Ordinul Templierilor etc. având ca scop asistența călătorilor, pelerinilor și bolnavilor.

În această perioadă nivelele inferioare ale ierarhiei sociale erau ocupate de cei cărora le lipseau identitatea și minimum de siguranță oferită de părinți. Această categorie era reprezentată în special de cei orfani sau abandonați. Aceștia erau numiți generic „copii fără tată”; distincția dintre orfani și abandonați se făcea în defavoarea ultimilor: orfanii fuseseră

⁵⁷ Vl. Hanga, *Drept privat roman*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1996, p. 148-154.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ F. Mănoiu, V. Epureanu, *Asistența socială în România*, Editura All Educational SA, 1997, pag. 220.

separați de părinți cunoscuți și căsătoriți conform legii, de moartea unuia dintre ei sau a ambilor⁶⁰.

În această perioadă în Italia, Franța, Anglia și aproape în întreaga Europă Apuseană se considera că cei abandonati aparțin statului. Aceștia erau prin excelență ființe dependente de mila acestuia. Numărul lor era în toate perioadele ridicat (în acest sens se observă că la începutul secolului al XVII-lea în documentele spitalului venețian Pieta figurau aproximativ 700 de copii abandonati în fiecare an), dar creștea în perioadele marcate de molime, războaie sau foamete.

„Instituțiile de ocrotire” din acea vreme au fost organizate de Biserică și de stat, adesea reprezentat de seniorul local. În paralel, apare și „plasamentul familial” (îngrijirea de tip *foster*). Spitalele pentru copii angajau doici din împrejurimile orașelor pentru alăptarea și îngrijirea copiilor sau îi trimiteau pe aceștia în zone rurale unde constituiau „filiale” sau unde erau repartizați unor familii caritabile sau interesate. Interesul putea fi material sau consta în posibilitatea de a trimite peste ani copilul în armată în locul propriului fiu⁶¹.

Orfelinatele dezvoltate⁶² în Europa Evului Mediu se răspândesc pe parcursul procesului de colonizare și misionariatului creștin care îi era asociat. Adopția copiilor abandonati de părinți a început abia în secolul XV.

Ocrotirea persoanei fizice în vechiul drept românesc

În această perioadă tutela minorului era cunoscută sub denumirea de „*om bun*” sau de „*ispravnic*”. Mai târziu tutela era formată din mai multe persoane și se numea „*epitropie*”⁶³. Copiii care nu se puteau conduce singuri nici după atingerea vârstei majoratului se numeau „*nevolnici*” sau „*neoblăduitori*”, spre deosebire de copiii emancipați denumiți „*samavolnici*” sau „*oblăduitori*”. „*Neoblăduitorii*” nu se îngrijeau de ei înșiși, de existența lor materială, acestei categorii aparținându-le copiii care deși ajunseseră la vârsta majoratului, rămâneau sub ascultarea tatălui, în casa acestuia. „*Nevolnicii*” erau feciorii care

⁶⁰ *Tratat de asistență socială*, coordonat de G. Neamțu, Editura Polirom, 2003, p. 796.

⁶¹ M. Jeorger, *Enfant trouvé – enfant objet*, Histoire, Économie et Société, vol. 6, 1987, p. 384-385.

⁶² Pentru opinia că orfelinatele au apărut în perioada împăratului roman Constantin a se vedea J. Boswell, *The Kindness of Strangers*, Pantheon Books, New York, 1988, p. 48.

⁶³ O. Ungureanu, C. Jugastru, *op. cit.*, p. 225; E. Lupan, I. Sabău-Pop, *op. cit.*, p. 195.

deși însurați – ceea ce le conferea un drept de emancipare – trăiau cu părinții lor mai departe, iar ce agonisau rămânea în mâna părinților⁶⁴.

Ocotirea părintească a fost reglementată încă din 1817 în Moldova prin Codul Calimah⁶⁵. Acesta avea un capitol întreg dedicat puterii părintești (Capitolul III intitulat „*Despre driturile între părinți și fii*”). Puterea părintească aparținea, în principal, tatălui, în calitate de șef al familiei, și se exercita asupra copiilor din căsătorie. Tatăl avea dreptul să-l crească pe copil „potrivit rangului și cum va socoti de cuviință”, însă copilul putea să ceară o anumită educație și să solicite instanței schimbarea învățaturii conform „plecării inimii și a puterilor sale” (art. 195). Se mai preciza în acest cod îndatorirea părinților de a apăra drepturile copiilor lor (art. 204).

Puterea părintească instituită în acest cod înceta prin ajungerea la vârsta de 25 de ani a copilului sau prin hotărârea judecătoreii înainte de împlinirea acestei vârste (art. 228), iar fata care se căsătorea înainte de împlinirea vârstei de 25 de ani trecea sub puterea bărbatului.

În ceea ce privește persoanele majore lipsite de discernământ se observă că în Evul Mediu românesc timpuriu și până în secolul XVIII, bolnavii psihici erau tratați din perspectiva elementelor de medicină populară și a celor religioase din timpul respectiv⁶⁶, asistența psihiatrică fiind organizată în jurul unor schituri și mănăstiri.. Din punct de vedere juridic aceste persoane erau ocrotite prin curatelă de la aplicarea Codului Calimah⁶⁷. Curatela persoanei nebune era supusă regulilor epitropiei, iar curatorul avea drepturi și obligații legate de persoana nebunului, dar și de averea acestuia.

Ocotirea persoanei fizice în dreptul intern modern

Ocotirea părintească, din perspectiva Codului nostru civil anterior anului 1954, se realiza prin instituția *puterii părintești*⁶⁸. Aceasta presupunea totalitatea drepturilor acordate de lege părinților asupra persoanei și bunurilor copilului, atâta timp cât acesta era neemancipat⁶⁹. Puterea părintească se caracteriza prin următoarele⁷⁰:

⁶⁴ I. Imbrescu, *op. cit.*, p. 408.

⁶⁵ I. Dogaru, S. Cercel, *op. cit.*, p. 195-196.

⁶⁶ Idem.

⁶⁷ *Idem*, p. 220.

⁶⁸ După intrarea în vigoare a Codului familiei puterea părintească a fost înlocuită cu ocrotirea părintească.

⁶⁹ Emanciparea era actul prin care un minor devenea capabil să-și guverneze persoana și sa-și administreze bunurile, ieșind de sub puterea părintească sau de sub tutelă. Emanciparea era o stare intermediară între majoritate și minoritate și putea fi realizată

- a) aparținea ambilor părinți; în timpul căsătoriei ea aparținea tatălui, și numai în absența acestuia puterea părintească este exercitată de către mamă (sau în cazul copilului natural);
- b) înceta în momentul emancipării copilului sau la majorat;
- c) aparținea exclusiv părinților, cu excluderea ascendenților;
- d) puterea părintească genera pe lângă drepturi, și obligații ale părinților față de copii (drepturi cu privire la persoana copilului și drepturi privind patrimoniul acestuia⁷¹).

Referitor la persoana copilului erau reglementate clar anumite drepturi, printre care se remarcă: dreptul de supraveghere (art. 328 prevedea: „copilul nu poate părăsi casa părintească, fără voia tatălui său”); dreptul de a consimți la adopția copilului (art. 311); dreptul de a-l emancipa (art. 422); corelativ părinții aveau obligația de educare și de întreținere a copiilor⁷².

În ceea ce privește asistența bolnavilor psihici se observă că trecerea definitivă a asistenței psihiatrice de la tipul medieval mănăstiresc la asistența medicală laică s-a produs prin publicarea în „Monitorul Medical” al Principatelor Unite în anul 1864 a „Regulamentului ospiciului Mărcuța”.

În această perioadă apar ospicii destinate exclusiv persoanelor cu afecțiuni psihice precum cel de la Golia, spitale precum cel de la Madona Dudu, Socola.

Semnificativă este în acest context și apariția Legii alienațiilor din 1894⁷³. Aceasta obliga spitalul de psihiatrie să informeze în scris organele de procuratură despre orice internare, inclusiv a bolnavilor psihici delincvenți.

Pentru ocrotirea juridică a persoanei majore lipsite de discernământ era prevăzută și în acea perioadă instituția punerii sub interdicție judecătorească⁷⁴ (art. 435-457 C. civ., dispoziții preluate după model francez). Interdicția judecătorească putea fi: judiciară, determinată de slăbirea facultăților intelectuale, și stabilită printr-o hotărâre civilă, aceasta generând instituirea tutelei, și legală, cea legală fiind provocată de condamnarea unei persoane la muncă silnică sau

tacit sau expres (pentru detalii a se vedea E. Lupan, I. Sabău-Pop, *op. cit.*, cele precizate sub nota 3 de la p. 195).

⁷⁰ I. Rosetti-Bălănescu, O. Sechelarie, N. G. Nedelcu, *Principiile dreptului civil român*, Editura de Stat, 1947, p. 116; D. Alexandresco, *Explicațiunea (...)*, p. 453-478.

⁷¹ I. Dogaru, S. Cercel, *op. cit.*, p. 197.

⁷² C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. I, 1996, p. 367-370; D. Alexandresco, *Principiile dreptului civil*, vol. I, Editura Atelierele grafice Socec & Co, București, 1926, p. 295.

⁷³ Publicată în “Monitorul Oficial al României”, nr. 203 din 15 decembrie 1894.

⁷⁴ Prima reglementare clară a problemei ocrotirii sub aspect personal și patrimonial a alienațiilor și debilor mintali este stabilită prin Legea din 15 decembrie 1894 privind alienații internați.

recluziune (potrivit legii penale). Ambele aveau ca efect imposibilitatea celui interzis de a-și administra și de a dispune liber de bunurile sale. Dacă starea sănătății mintale nu impunea interdicția judecătorească, instanța putea aprecia că persoana necesită asistența unui consilii judiciar (art. 445, 458-460 C. civ.), această asistență fiind considerată o interdicție parțială.

În țara noastră se observă că în timpul regimului comunist, protecția socială în România avea o pondere foarte redusă, precum și un caracter pasiv și birocratic. Asistența socială calitativă personalizată, orientată spre rezolvarea problemelor urgente, a fost practic desființată. Asistența socială propriu-zisă viza doar ajutorul instituționalizat pentru bătrâni, persoane cu handicap, bolnavi cronici somatici sau neuropsihici, copii în situații speciale. Foarte adesea însă aceste instituții, centre închise și izolate, nu reușeau să asigure standardele minime de viață⁷⁵.

Din perspectiva mijloacelor de ocrotire a copiilor⁷⁶ se remarcă continuarea existenței ocrotirii părintești⁷⁷, a tutelei, a curatelei, iar în privința copiilor care beneficiau de ocrotire specială, măsurile erau⁷⁸: plasamentul familial, încredințarea minorului unei familii sau persoane și încredințarea minorului unei instituții de ocrotire.

Pentru persoanele lipsite de discernământ erau reglementate și în acea perioadă prin dispozițiile Codului civil și cel al familiei instituțiile⁷⁹ punerii sub interdicție și curatelei. De asemenea exista și tratamentul medical obligatoriu al bolnavilor psihici periculoși.

Ocrotirea persoanei fizice în prezent

Privind retrospectiv situația copiilor⁸⁰ ca o categorie de persoane care necesită măsuri de protecție speciale, se observă că până la începutul secolului

⁷⁵ Pentru o privire de ansamblu asupra sistemului de protecția copilului în Europa de Est în perioada socialistă și în România de după 1990, a se vedea *Tratat de asistență socială*, coordonat de G. Neamțu, *op. cit.*, p. 820-824.

⁷⁶ M. Mureșan, *op. cit.*, p. 111 și urm. în această perioadă minorii erau ocrotiți prin dispozițiile Legii nr. 3/1970. A se vedea în acest sens M. Frunză, *Legea privind regimul ocrotirii unor categorii de minori*, în *R..R..D.*, nr. 5/1970.

⁷⁷ De exemplu ocrotirea părintească urmărea ca „creșterea, educarea și pregătirea copilului pentru viață să se facă în armonie cu țelurile” societății socialiste (I. Albu, *Dreptul familiei*, Editura didactică și pedagogică, București, 1975, p. 320; A. Ionașcu, M. Costin, M. Mureșan, V. Ursa, *Filiația și ocrotirea minorilor în dreptul republicii socialiste România*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 173).

⁷⁸ A. Ionașcu, M. Costin, M. Mureșan, V. Ursa, *Filiația (...)*, p. 273-286.

⁷⁹ M. Mureșan, *op. cit.*, p. 133 și urm.

⁸⁰ D. Balahur, *Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale*, Editura All Beck, București 2001.

XX copiii au fost tratați și considerați ca o extensie a părinților, fără a deține drepturi *per se* (în aceste sens se observă că la sfârșitul secolului al XVIII-lea copiii încă mai puteau fi vânduți de părinții lor, iar un copil de 7 ani putea fi executat pentru furt⁸¹). Ideea că minorii ar putea avea drepturi și chiar diferite de cele ale adulților este recent apărută în gândirea și practica socio-juridică. Abia în a doua jumătate a secolului XX în legislațiile constituționale europene și nord americane au apărut reglementări explicite cu privire la copil și la drepturile sale.

Un pas important în destrămarea puterii părintești absolute asupra copiilor a fost determinat de conștientizarea, la începutul secolului XX, a responsabilității statului față de copii și a necesității de intervenție a acestuia atunci când viața, sănătatea, integritatea fizică și psihică a acestuia sunt periclitate în mediul familial.

La mijlocul secolului XX majoritatea legislațiilor europene cuprindeau reglementări privitoare la drepturile și obligațiile părinților față de copiii lor minori⁸² și la îndatorirea statului de a interveni prin anumite mecanisme și instituții abilitate pentru ocrotirea acestora.

Individualizarea copilului în raporturile cu familia, recunoașterea vulnerabilității și nevoilor sale speciale de protecție, a drepturilor sale au fost consacrate doar spre sfârșitul secolului XX prin adoptarea Convenția Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului (1989)⁸³.

În perioada actuală legislațiile țărilor din Uniunea Europeană consacră în mod expres, prin reglementări interne și internaționale⁸⁴, dreptul de protecție specială al copiilor și al celorlalte persoane care se află în stare de vulnerabilitate. Astfel, de exemplu, în Franța sunt considerate a fi persoane care necesită o

⁸¹ D. Bedingfield, *The child in Need. Children, the State and the Law*, Jordan Publishing Limited, 1998, p. 9.

⁸² Există diferențe esențiale în legislațiile europene în ceea ce privește recunoașterea egalității în drepturi a femeii și bărbatului în privința exercitării autorității părintești. De exemplu în Anglia abia în 1973 a fost recunoscută egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul în exercitarea autorității părintești (D. Balahur, *op. cit.*, p. 17).

⁸³ În privința ocrotirii drepturilor copilului se observă Convenția Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 29 noiembrie 1989, intrată în vigoare la 2 septembrie 1990 și ratificată și de România prin Legea 18/1990, publicată în „Monitorul Oficial al României” nr. 109 din 28 septembrie 1990 și republicată în „Monitorul Oficial al României” nr. 314 din 13 iunie 2001. Această Convenție înglobează întregul spectru al drepturilor omului ale copilului (I. Imbrescu, *op. cit.*, p. 335 și urm.).

⁸⁴ De pildă Convenția europeană asupra exercitării drepturilor copilului, convenție adoptată la Strasbourg la 25 ianuarie 1996 și care a intrat în vigoare la 10 iulie 2000 (Bureau des Traités sur <http://> Convention europeenne sur l'exercice des droites des enfants).

protecție specială, potrivit dispozițiilor Codului civil francez Codului familiei francez, și unor legi speciale: minorii și persoanele majore care nu-și pot să se îngrijească de interesele lor datorită alterării facultăților lor mintale sau corporale⁸⁵.

Ocotirea persoanelor cu tulburări psihice în perioada comunistă reprezintă un capitol întunecat în istoria psihiatriei românești datorită diverselor abuzuri la care erau supuse aceste persoane, cât și opoziției regimului la putere. Abuzurile erau variate, remarcându-se că niciunul din drepturile unui adevărat pacient nu a fost respectat: standarde de igienă, dreptul de a refuza tratamentul sau persoana care îl administrează, garantarea securității etc. Dizidenții erau amestecați cu bolnavii psihici reali, iar disciplina se asigura prin bătaie, electroșocuri, supradoze de neuroleptice, restrângerea vizitelor.

În țara noastră în perioada de după 1990 se observă că protecția persoanelor defavorizate s-a modificat, renunțându-se la măsurile inechitabile din legislația și practica în domeniu.

Mijloacele de ocrotire de drept civil a persoanelor care necesită o protecție specială au fost menținute, dar au fost și adaptate și completate cu altele noi pentru a se plia pe noile realități politice și socio-economice.

O atenție deosebită s-a acordat protecției copilului, și în mod special adopției⁸⁶ și reintegrării copilului în familie, în acest domeniu producându-se o adevărată reformă legislativă și instituțională⁸⁷. Au fost adoptate o serie de legi în acest domeniu⁸⁸ și în domeniul protecției persoanelor cu handicap⁸⁹. Totodată

⁸⁵ Aceste persoane beneficiază de măsuri specifice de ocrotire: minorii sunt ocrotiți prin autoritatea părintească, adopție, tutelă, și curatelă, iar majorii prin punerea sub ocrotirea justiției, tutelă și curatelă. Aceste persoane sunt ocrotite astfel: minorii prin dispozițiile Codului civil modificat prin dispozițiile Legii din 14 decembrie 1964, ale Legii din 4 iunie 1970, ale Legii din 22 iulie 1987, ale Legii din 8 ianuarie 1983, și ale Legii din 4 martie 2002, ale Legii din 11 iulie 1966, 22 decembrie 1976, ale Legii din 5 iulie 1996 și ale celei din 6 februarie 2001. Iar persoanele majore care nu-și pot să se îngrijească de interesele lor datorită alterării facultăților lor mintale sau corporale prin dispozițiile Codului civil și ale Legii din 3 ianuarie 1968 de modificare a Codului civil. În prezent o revizuire de ansamblu a Codului civil francez are loc prin Legea nr. 2007-308 din 5 martie 2007 (a se vedea P. Voirin, G. Goubeaux, *Droit civil – Personnes, Famille, Personnes protégées, Biens, Obligations, Sûretés*, Tome 1, 31^e édition, Librairie générale de droit et de jurisprudence, E.J.A., 2007, p. 173-258).

⁸⁶ A. Bacaci, V. Dumitrache, C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ediția a 4-a, Editura All Beck, 2005, p. 218-255.

⁸⁷ Pentru reforma legislativă și instituțională privind protecția copilului în România postdecembristă a se vedea I. Imbrescu, *op. cit.*, p. 344 și urm.

⁸⁸ Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției, Legea nr. 274/2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea Oficiului Român pentru Adopții. Toate cele trei legi au fost publicate în „Monitorul oficial al României”, Partea I, nr. 557 din 23

s-au reglementat noi mijloace de protecție a persoanelor vulnerabile, precum ocrotirea persoanelor vârstnice aflate în situații deosebite prin asistarea la încheierea unor acte juridice⁹⁰.

În prezent se dorește adaptarea legislației românești de protecție socială la aquis-ul comunitar, tendință reflectată de ratificarea documentelor internaționale care vizează problematica socială.

3. Clasificarea mijloacelor de drept privat referitoare la ocrotirea persoanei fizice aflate în stare de vulnerabilitate

Conform reglementărilor actuale mijloacele de ocrotire⁹¹ ale persoanei fizice care necesită o protecție specială pot fi clasificate în mijloace de ocrotire a minorilor și mijloace de ocrotire a persoanelor majore⁹².

La rândul lor mijloacele de ocrotire în discuție se regăsesc unele în Codul familiei, altele în legi speciale. În Noul Cod civil⁹³, precum menționam anterior

unie 2004; Hotărârea nr. 1442/2004 privind serviciile și activitățile ce pot fi desfășurate de către organismele private române în cadrul procedurii adopției interne, Hotărârea nr. 1441/2004 cu privire la autorizarea organizațiilor private străine de a desfășura activități în domeniul adopției internaționale. Ambele hotărâri au fost publicate în “Monitorul oficial al României”, partea I, nr. 873 din 24 septembrie 2004.

⁸⁹ Legea nr. 448 din 2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, publicată în “Monitorul Oficial”, Partea I nr. 1006 din 18 decembrie 2006, modificată prin Ordonanța de urgență nr. 14/2007 și Legea nr. 275/2007; Hotărârea nr. 197 din 9 februarie 2006 privind aprobarea programelor de interes național în domeniul protecției drepturilor persoanelor cu handicap, precum și în domeniul asistenței sociale a persoanelor vârstnice, persoanelor fără adăpost și persoanelor victime ale violenței în familie și a finanțării acestor programe, publicată în “Monitorul Oficial”, Partea I, nr. 195 din 01 martie 2006. La nivel internațional se remarcă documentul intitulat Carta Socială Europeană revizuită (ratificată de România prin Legea nr. 74 din 3 mai 1999).

⁹⁰ A se vedea în acest sens Legea nr. 17/2000 privind asistența socială a persoanelor vârstnice, lege republicată în “[Monitorul Oficial](#)”, [Partea I, nr. 157 din 06 martie 2007](#) și modificată prin Legea nr. 270/2008 publicată în “[Monitorul Oficial](#)”, [Partea I, nr. 768 din 14 noiembrie 2008](#).

⁹¹ Anumiți autori denumesc unele mijloace de drept civil care vizează ocrotirea persoanei fizice ca instituții juridice (I. Dogaru, S. Cercel, *op. cit.*, p. 206; I. Imbrescu, *op. cit.*, p. 440).

⁹² Pentru o privire de ansamblu asupra incapacităților și a categoriilor de persoane ocrotite a se vedea și O. Ungureanu, C. Muntean, *Reflecții privind incapacitățile de drept civil*, în *Pandectele române*, nr. 1/2006, p. 162 -175.

⁹³ Noul Cod civil a fost publicat în “Monitorul Oficial”, nr. 511 din 24 iulie 2009. Data la care acesta va intra în vigoare nu este stabilită, în cuprinsul Codului făcându-se însă

sunt prevăzute ca modalități de ocrotire pentru copiii ocrotirea prin părinți, tutelă, plasament sau alte măsuri de protecție specială prevăzute de Legea nr. 272/2004 [art. 106 alin. (1) din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil], iar pentru majori punerea sub interdicție judecătorească sau instituirea curatelei [art. 106 alin. (2) din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil].

În prezent, precum menționam și anterior, se observă intensificarea eforturilor instituțiilor abilitate de a adapta legislația în materie de ocrotire a persoanei fizice la standardele impuse de legislația comunitară și de celelalte convenții și tratate la care România este parte. Asistăm astfel la o reformă esențială mai ales în ceea ce privește legislația de protecție și promovare a drepturilor copilului⁹⁴, dar și la instituirea unor noi mijloace de ocrotire a persoanelor vulnerabile majore, precum: asistența socială a persoanelor vârstnice, dar și asistența juridică a persoanelor cu handicap.

Mijloacele de drept privat intern de ocrotire a majorilor

Mijloacele de ocrotire a persoanei fizice majore sunt: interdicția judecătorească și curatela. La aceste mijloace se adaugă unele reglementate relativ recent prin legi speciale: tratamentul medical în cazul persoanelor cu tulburări psihice, asistența socială și juridică a persoanelor vârstnice, dar și asistența juridică a persoanelor cu handicap.

Interdicția judecătorească reprezintă acel mijloc de ocrotire a persoanei fizice care, fiind lipsită de discernământul necesar datorită alienației sau debilității mintale, are ca efect lipsirea acesteia de capacitate de exercițiu și instituirea tutelei⁹⁵.

Alienația sau debilitatea mintală este stabilită de medicul specialist psihiatru. În literatura de specialitate se consideră că înapoierea mintală are trei grade: *idioșenia*, *imbecilitatea* și *debilitatea mintală*. Prin *debilitate mintală* se înțelege forma de înapoiere mintală mai ușoară decât *idioșenia* și *imbecilitatea*, în care individul nu poate depăși însușirea cunoștințelor corespunzătoare primelor patru clase primare. Prin *alienație mintală* se înțelege absența, distrugerea sau alterarea parțială sau generală a funcțiilor psihice, determinată de cauze patologice, intoxicații etc. adeseori, alienarea mintală (denumită popular și în

precizarea că în termen de 12 luni de la publicarea acestuia Guvernul va supune Parlamentului spre adoptare proiectul de lege pentru punerea în aplicare a Codului civil și că în această lege va fi stabilită data intrării în vigoare a Codului.

⁹⁴ A se vedea în acest sens studiul *Reforma în sistemul de protecție a copilului în România 2004* (<http://www.unicef.org/romania/ro/imas2>); a se vedea și studiul *Discuții cu privire la recentele acte normative din domeniul protecției și promovării drepturilor copilului*, având ca autori pe I. Imbrescu, E. Imbrescu, în *Dreptul*, nr. 7/2005, p. 54-68.

⁹⁵ O. Ungureanu, C. Jugastru, *op. cit.*, p. 244.

vechile legiuri românești nebunie) este consecința unor boli psihice, precum schizofrenia, sindroamele maniaco-depresive⁹⁶.

Instituția în discuție este reglementată de dispozițiile art. 142-151 din Codul familiei, de Decretul 32/1954 pentru punerea în aplicare a Codului familiei și a Decretului privitor la persoanele fizice și juridice, art. 30-35, dar și de dispozițiile art. 164-177 din Legea nr. 287/2009 privind Noul Cod civil, neintrat încă în vigoare.

Punerea sub interdicție este de competența tribunalului în a cărui rază teritorială își are domiciliul persoana vizată de această procedură.

Condițiile punerii sub interdicție sunt prevăzute de art. 142 alin. (1) C. fam. Acestea sunt:

- persoana care urmează să fie pusă sub interdicție să nu aibă discernământ;
- lipsa de discernământ să o împiedice să se îngrijească de interesele sale;
- absența discernământului să se datoreze alienației sau debilității mintale.

Procedura punerii sub interdicție traversează două faze: o fază necontradictorie în care se iau anumite măsuri precum⁹⁷: comunicarea de către președintele instanței sesizat cu cererea de punere sub interdicție a acestei cereri către procuror, efectuarea cercetărilor necesare de către procuror și ascultarea opiniei unei comisii de specialiști, fixarea de către președintele instanței a termenului de judecată a cererii după primirea în prealabil a rezultatului cercetărilor și a avizului comisiei de medici specialiști; și o fază contradictorie care se desfășoară după procedura de drept comun în materie civilă, fază în care instanța va proceda la ascultarea celui pus sub interdicție, acesta având calitatea de pârât, iar după administrarea probelor și a concluziilor procurorului va decide prin hotărârea de admitere sau de respingere a cererii..

Efectele punerii sub interdicție sunt: lipsirea interzisului de capacitate de exercițiu și instituirea tutelei interzisului.

Dacă încetează cauzele care au provocat interdicția, instanța judecătorească va pronunța ridicarea ei.

Curatela este instituția de drept civil care are ca scop ocrotirea juridică temporară a persoanei fizice aflate în anumite situații speciale reglementate de lege, care o împiedică să-și exercite drepturile și să-și apere interesele⁹⁸.

Această instituție este reglementată de Codul familiei art. 132, 133, 146; de Decretul 31/1954, art. 15, 16; de Decretul 32/1954, art. 14, 34 și 37; de art. 44

⁹⁶ M. Roșca, *Psihologia deficiențelor mintali*, E. D. P., București, 1967, p. 11-14 apud I. Dogaru, S. Cercel, *Drept civil. Persoanele*, Editura C. H. Beck, București, 2007, p. 223.

⁹⁷ O. Ungureanu, C. Jugastru, *op. cit.*, p. 247.

⁹⁸ E. Lupan, I. Sabău-Pop, *op. cit.*, p. 233.

alin. (1) și (2) și 114 alin. (4) și (5) C. pr. civ. și de art. 178-186 din Legea nr. 287/2009 privind Noul Cod civil.

Curatela poate fi de mai multe feluri⁹⁹, dar principala diviziune distinge între curatela propriu-zisă pentru ocrotirea persoanelor capabile (căreia îi sunt aplicabile regulile de la mandat) și curatela specială care este destinată protecției unor persoane lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă (căreia îi sunt aplicabile regulile de la tutelă).

Curatela propriu-zisă pentru ocrotirea persoanelor capabile se poate institui în afară de cazurile prevăzute de lege, în următoarele situații¹⁰⁰ menționate de art. 152 C. fam.:

a) dacă, din cauza bătrâneții, a bolii sau a unei infirmități fizice, o persoană, deși capabilă, nu poate, personal, să-și administreze bunurile sau să-și apere interesele în condiții mulțumitoare și, din motive temeinice, nu-și poate numi un reprezentant;

b) dacă din cauza bolii sau din alte motive o persoană, deși capabilă, nu poate, nici personal, nici prin reprezentant, să ia măsurile necesare în cazuri a căror rezolvare nu suferă amânare;

c) dacă o persoană, fiind obligată să lipsească vreme îndelungată de la domiciliu, nu a lăsat un mandatar general;

d) dacă o persoană a dispărut fără a se avea știri despre ea și nu a lăsat un mandatar general.

Au fost reglementate prin legi speciale și alte cazuri de curatelă a persoanei capabile, precum: curatela succesorală notarială prevăzută de Legea 36/1995 a notarilor publici și de Decretul 31/1954 în art. 15 alin. (1) și curatela surdo-mutului instituită de dispozițiile art. 816 C. Civ.

În toate cazurile de instituire a curatei propriu-zise activitatea tutorelui trebuie circumscrisă scopului pentru care a fost stabilită curatela, iar instituirea curatei nu afectează cu nimic capacitatea celui reprezentat (art. 153 C. fam.).

Încetarea curatei propriu-zise are loc prin încetarea funcției tutorelui sau prin ridicarea ei ca urmare a dispariției cauzelor care au condus la instituirea ei.

Curatela specială care este destinată protecției unor persoane lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă și poate fi decisă în următoarele situații:

- curatela provizorie până la numirea unui tutore [art. 119 alin. (3) C. fam. coroborat cu art. 139 C. fam.];

⁹⁹ O. Ungureanu, C. Jugastru, *op. cit.*, p. 255.

¹⁰⁰ Aceleași situații sunt prevăzute și de Proiectul Noului Cod Civil. A se vedea și M. Eliescu, *Curatela ca mijloc de ocrotire a intereselor persoanelor fizice capabile în dreptul R.P.R.*, în *Legalitatea populară*, nr. 1 din 1957, p. 20.

- curatela instituită în situația în care părinții sau tutorii nu-și pot îndeplini temporar atribuțiile (art. 152 lit. c) C. fam.);
- curatela instituită în caz de contrarietate de interese tutore și cel aflat sub ocrotirea sa (art. 132 C. fam.);
- curatela provizorie în cursul procesului privitor la punerea sub interdicție (art. 146 C. fam.).

Tratamentul medical în cazul persoanelor cu tulburări psihice

Sănătatea mintală reprezenta în anul 2004 una dintre cele șase priorități ale Strategiei naționale de sănătate publică a Ministerului Sănătății¹⁰¹.

Prin dispozițiile Legii nr. 487 din 11 iulie 2002¹⁰² privind sănătatea mintală și protecția persoanelor cu tulburări psihice s-au promovat măsuri pentru ocrotirea medicală a persoanelor cu aceste tulburări, urmărindu-se apărarea sănătății mintale, dar și prevenirea și tratamentul tulburărilor psihice în regim de internare voluntară sau nevoluntară într-un spital psihiatric. Dar pe lângă acest act normativ există și alte acte care în ansamblu alcătuiesc cadrul necesar ocrotirii acestor persoane, și anume: Legea nr. 600/2004¹⁰³ de completare a Legii 487/2002; Ordinul nr. 372/2006 privind Normele de aplicare a Legii sănătății mintale și a protecției drepturilor persoanelor cu tulburări psihice nr. 487/2002, cu modificările ulterioare; Ordinul pentru aprobarea Normelor procedurale privind efectuarea expertizelor, a constatărilor și a altor lucrări medico-legale nr. 1.134/C/25.05.2000 al Ministerului Justiției și nr. 255/04.04.2000 al Ministerului Sănătății și Familiei și Legea nr. 46 din 2003 privind drepturilor pacientului.

În sensul art. 5 din Legea nr. 487/2002 privind sănătatea mintală și protecția persoanelor cu tulburări psihice, suferă de aceste tulburări „persoana bolnavă psihic, persoana cu dezechilibru psihic sau insuficient dezvoltată psihic ori dependentă de alcool sau de droguri, precum și persoana care manifestă alte dereglări ce pot fi clasificate, conform normelor de diagnostic în vigoare din practica medicală, ca fiind tulburări psihice”. În ceea ce privește persoana cu tulburări psihice grave, acesta este „persoana cu tulburări psihice care nu este în stare să înțeleagă semnificația și consecințele comportamentului său, astfel încât necesită ajutor psihiatric imediat”. Se observă astfel că potrivit acestui act

¹⁰¹ Strategie aprobată prin Ordinul Ministerului Sănătății nr. 923 din 16 iunie 2004 și publicată în “Monitorul Oficial al României”, nr. 662 din 22 iulie 2004.

¹⁰² Publicată în “Monitorul Oficial al României”, nr. 589 din 8 august 2002. Această lege a abrogat Decretul nr. 313/1980 privind asistența bolnavilor psihici periculoși, care la rândul său a înlocuit Decretul nr. 12/1965 privind îngrijirea medicală a bolnavilor mintal periculoși și H.C.M. nr. 39/1965 pentru aplicarea acestuia.

¹⁰³ Legea nr. 600 din 2004 a fost publicată în “Monitorul Oficial al României” nr. 1228/21 decembrie 2004.

normativ protecția vizează alte maladii psihice decât alienația sau debilitatea mintală care suprimă discernământul [art. 142 alin. (1) C. fam.]¹⁰⁴.

Tratamentul și îngrijirea acordată persoanelor cu tulburări psihice¹⁰⁵ se bazează pe un program terapeutic individualizat, discutat cu pacientul, revizuit periodic, modificat atunci când este nevoie și aplicat de către personalul calificat¹⁰⁶.

Diagnosticarea sănătății mintale se efectuează, de regulă, cu consimțământul liber al persoanei în cauză¹⁰⁷. La nevoie aceeașă persoană poate beneficia de asistența reprezentantului personal sau legal. De asemenea, diagnosticarea poate fi făcută și la cererea unor instituții autorizate, în condițiile unei internări silite.

În cazul în care evaluarea pune în evidență o tulburare psihică medicul psihiatru are obligația să stabilească și să aplice, cu consimțământul pacientului¹⁰⁸, un program terapeutic.

Legea în discuție distinge între internarea voluntară și nevoluntară într-o unitate de psihiatrie.

Internarea voluntară se aplică în același mod ca și primirea în orice alt serviciu medical și pentru orice altă boală.

Procedura de internare nevoluntară se aplică numai după ce toate încercările de internare voluntară au fost epuizate (art. 44 din Legea 487). O persoană poate fi internată prin procedura de internare nevoluntară numai dacă

¹⁰⁴ Dar expresia *tulburări psihice* este mai vastă deoarece include atât o perturbare subită (furie, criză de nervi etc.) pasageră (hipnoză, stare de ebrietate etc.), cât și o stare durabilă (alterarea facultăților mintale); aceste tulburări psihice pot justifica, după caz, anularea actului juridic, dar și aplicarea unui regim de protecție (G. Cornu, Association Henri Capitant, *Vocabulaire juridique*, PUF, coll. Quadrige, 2004, p. 919). Așadar, *alienația mintală* și *debilitatea mintală* sunt diferite, dar ambele sunt specii ale tulburărilor psihice. În cazul alienației discernământul lipsește, în cazul debilității discernământul este diminuat.

¹⁰⁵ În sensul Legii 487/2002 prin persoană cu tulburări psihice se înțelege persoana bolnavă

psihic, persoana cu dezechilibru psihic sau insuficient dezvoltată psihic ori dependentă de alcool sau de droguri, precum și persoana care manifestă alte dereglări care pot fi clasificate, conform normelor de diagnostic în vigoare din practica medicală, ca fiind tulburări psihice.

¹⁰⁶ O. Ungureanu, C. Jugastru, *op. cit.*, p. 251.

¹⁰⁷ I. Buda, *op. cit.*, p. 212.

¹⁰⁸ Medicul psihiatru poate institui tratamentul fără obținerea consimțământului pacientului în cazurile menționate de art. 29 alin. (2) din Legea nr. 487/2002.

un medic psihiatru abilitat hotărăște că persoana suferă de o tulburare psihică și consideră că:

a) din cauza acestei tulburări psihice există pericolul iminent de vătămare pentru sine sau pentru alte persoane;

b) în cazul unei persoane suferind de o tulburare psihică gravă și a cărei judecată este afectată, neinternarea ar putea antrena o gravă deteriorare a stării sale sau ar împiedica să i se acorde tratamentul adecvat.

Internarea nevoluntară se poate realiza numai în spitale de psihiatrie care au condiții adecvate pentru îngrijiri de specialitate în condiții specifice.

Se observă că dacă condițiile care au determinat internarea nevoluntară au încetat, medicul psihiatru, iar apoi comisia de revizie vor decide externarea pacientului. Aceeași soluție poate fi adoptată și în cazul în care instanța judecătorească nu autorizează internarea nevoluntară sau retrage autorizația.

Se impune precizarea că măsura internării nevoluntare în vederea aplicării unui program terapeutic persoanei cu tulburări psihice nu produce nici un efect asupra capacității de exercițiu.

Asistența socială a persoanelor vârstnice apare ca o nouă modalitate specială de ocrotire persoanelor cu capacitate de exercițiu.

Această modalitate a fost legiferată prin dispozițiile Legii 17/2000 privind asistența socială a persoanelor vârstnice.

Serviciile comunitare asigurate persoanelor vârstnice sunt sociale (de exemplu cele care vizează îngrijirea la domiciliu, consiliere juridică și administrativă), servicii socio-medicale și medicale (art. 14 din Legea nr. 17/2000). Aceste servicii se pot asigura la domiciliu, în cămine pentru persoane vârstnice sau în centre de zi, cluburi pentru vârstnici etc.

Sunt considerate persoane vârstnice, în sensul prezentei legi, persoanele care au împlinit vârsta de pensionare stabilită de lege.

Beneficiază de prevederile legii în discuție persoana vârstnică, care se găsește în una dintre următoarele situații:

a) nu are familie sau nu se află în întreținerea unei sau unor persoane obligate la aceasta, potrivit dispozițiilor legale în vigoare;

b) nu are locuință și nici posibilitatea de a-și asigura condițiile de locuit pe baza resurselor proprii;

c) nu realizează venituri proprii sau acestea nu sunt suficiente pentru asigurarea îngrijirii necesare;

d) nu se poate gospodări singură sau necesită îngrijire specializată;

e) se află în imposibilitatea de a-și asigura nevoile socio-medicale, datorită bolii ori stării fizice sau psihice.

Dispozițiile alin. (1) ale art. 30 din legea în discuție, alineat introdus prin Legea nr. 270/2008 pentru modificarea Legii nr. 17/2000, prevăd obligația autorității tutelare sau, după caz, a consilierilor juridici angajați ai consiliului

local în a cărui rază teritorială domiciliază persoana vârstnică, de a acorda la solicitarea acesteia, consiliere gratuită la încheierii unor acte juridice, precum cele de vânzare-cumpărare, donație sau împrumuturi cu garanții imobiliare care au drept obiect bunurile mobile sau imobile ale persoanei vârstnice respective.

Persoana fizică aflată în una dintre aceste situații va fi asistată la cererea acesteia sau din oficiu, după caz, în vederea încheierii unui act juridic de înstrăinare¹⁰⁹, cu titlu oneros sau gratuit, a bunurilor ce-i aparțin, în scopul întreținerii și îngrijirii sale, de către un reprezentant al autorității tutelare a consiliului local în a cărui rază teritorială domiciliază acea persoană vârstnică [art. 30 alin. (2) din legea în discuție].

Actul juridic de înstrăinare va trebui încheiat la notarul public și va fi necesar să cuprindă expres obligația de întreținere și de îngrijire, dar și modalitățile practice de executare a lor.

În caz de neexecutare a obligației de întreținere și de îngrijire de către noul proprietar al bunurilor obținute prin actul de înstrăinare poate fi sesizată (sau se poate sesiza din oficiu) autoritatea tutelară a consiliului local în a cărui rază teritorială domiciliază persoana vârstnică. Această autoritate dacă va constata, în urma unei anchete sociale, că cele sesizate sunt reale, va propune măsurile necesare de executare legală a dispozițiilor înscrise în actul juridic încheiat (art. 34).

Se observă că acest mijloc complementar de protecție a persoanelor menționate nu afectează capacitatea de exercițiu a acestora. În acest sens, dacă actul juridic se încheie fără ca înstrăinătorul să fi fost asistat, actul este valabil, el neputând fi anulat pe motiv că reprezentantul autorității tutelare nu a asistat la încheierea lui. De asemenea, se observă că înstrăinătorul poate renunța la această asistență.

Asistența juridică a persoanelor cu handicap

Autoritățile române au avut în vedere și ocrotirea altor categorii vulnerabile ale populației. În acest sens, în vederea integrării și incluziunii sociale a persoanelor cu handicap, a fost adoptată Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap¹¹⁰. Această lege reglementează drepturile și obligațiile acestor persoane, drepturi precum cele referitoare la ocrotirea sănătății, educație și formare profesională, ocuparea și adaptarea locului de muncă, asistență socială etc.

¹⁰⁹ În doctrină se consideră că pot fi astfel de acte: contracte de întreținere, contracte de rentă viageră, contracte de vânzare-cumpărare cu clauză de întreținere sau un contract de donație cu sarcina întreținerii (O. Ungureanu, C. Jugastru, *op. cit.*, p. 259).

¹¹⁰ Publicată în „Monitorul Oficial”, Partea I, nr. 1006 din 18 decembrie 2006, republicată în „[Monitorul Oficial](#)”, Partea I, nr. 1 din 03 ianuarie 2008.

Prin dispozițiile secțiunii a 6-a din legea menționată s-a instituit ocrotirea juridică a acestora în cazul în care persoana cu handicap¹¹¹, indiferent de vârstă, este în imposibilitate totală sau parțială de a-și administra bunurile personale.

Formele de protecție juridică a acestor persoane sunt, conform dispozițiilor art. 25 alin. (2) din Legea 448: instituirea curatelei, tutelei, dar și asigurarea asistenței juridice.

Instanța judecătorească va putea numi ca tutore o rudă sau o altă persoană care dorește acceptarea tutelei, iar în cazul în care nu există o asemenea persoană, va fi desemnată în acest scop autoritatea administrației publice locale sau, după caz, persoana juridică privată care asigură protecția și îngrijirea persoanei cu handicap.

La preluarea tutelei, tutorele are obligația efectuării unui inventar al tuturor bunurilor mobile și imobile ale persoanei cu handicap și prezintării anual a unui raport de gestiune autorității tutelare din unitatea administrativ-teritorială în care persoana cu handicap are domiciliul sau reședința.

Prevederile art. 25 alin. (5) dispun că monitorizarea îndeplinirii obligațiilor care revin tutorelui persoanei cu handicap este asigurată de autoritatea tutelară din unitatea administrativ-teritorială în a cărei rază își are domiciliul sau reședința persoana cu handicap.

Asigurarea asistenței juridice a persoanelor cu handicap se efectuează prin asistarea acestora în fața instanțelor judecătorești competente de către părinte, reprezentantul legal, tutorele, sau organizația neguvernamentală al cărei membru este persoana cu handicap [art. 25 alin. (6)].

Importanța beneficiarii persoanelor cu handicap de drepturile care le revin conform Legii nr. 448/2006 este accentuată și de stipularea expresă a principiului celerității în judecarea cauzelor care au ca obiect obținerea de către persoanele cu handicap a drepturilor prevăzute de această lege.

Concluzii

În consecință, se observă că în legislația românească există mijloace diverse de protecție destinate persoanelor majore. Astfel, s-a avut în vedere atât ocrotirea juridică a persoanelor lipsite de discernământul necesar datorită alienației sau debilității mintale, pentru care este reglementată aplicarea interdicției judecătorești, cât și a persoanelor aflate în anumite situații speciale

¹¹¹ Persoanele cu handicap, conform art. 2 alin. (1) din Legea nr. 448/2006, sunt „cele persoane cărora, datorită unor afecțiuni fizice, mentale sau senzoriale, le lipsesc abilitățile de a desfășura în mod normal activități cotidiene, necesitând măsuri de protecție în sprijinul recuperării, integrării și incluziunii sociale”.

care le împiedică să-și exercite drepturile și să-și apere interesele, persoane care necesită doar o ocrotire temporară, pentru aceste persoane fiind legiferată curatela propriu-zisă.

De asemenea, în scopul adaptării la aquis-ul comunitar s-au instituit și alte forme de ocrotire, precum asistența socială a persoanelor vârstnice, dar și asistența juridică a persoanelor cu handicap, acestea fiind destinate anumitor categorii de persoane aflate în situații deosebite.

În acest context, ocrotirea eficientă a categoriilor vulnerabile ale populației necesită cooperarea coerentă a tuturor instituțiilor abilitate și organismelor care desfășoară activități în domeniu în scopul implementării eficiente a normelor juridice menționate.

Bibliografie

1. Albu, I., *Dreptul familiei*, Editura didactică și pedagogică, București, 1975.
2. Alexandresco D., *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român*, tom II, București, Editura Librăriei Leon Alcalay, 1907.
3. Alexandresco, D., *Principiile dreptului civil*, vol. I, Editura Atelierele grafice Socec & Co, București, 1926.
4. Bacaci, A., Dumitrache, V., Hageanu, C., *Dreptul familiei*, ediția a 4-a, Editura All Beck, 2005.
5. Balahur, D., *Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale*, Editura All Beck, București 2001.
6. Beleiu, Gh., *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ediția a VI-a, revăzută și adăugită de Nicolae, M., Trușcă, P., Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., București, 1999.
7. Buda, O., *Iresponsabilitatea. Aspecte medico-legale psihiatrice cu aplicații în dreptul penal, civil și al familiei*, Editura Științelor Medicale. Editura Juridică, 2006.
8. Danielopolu, G., *Explicațiunea Instituțiilor lui Iustinian*, vol. I, Imprimeria statului, București, 1899.
9. Dogaru, I., Cercel, S., *Drept civil. Persoanele*, Editura C. H. Beck, București, 2007.
10. Dogaru, I., Cercel S., *Drept civil. Persoanele*, Editura C. H. Beck, București, 2007.
11. Gaius, *Instituțiunile dreptului privat roman*, ediție îngrijită de A.N. Popescu, Editura Academiei, București, 1982.
12. Hamangiu, C., Rosetti-Bălănescu, I., Băicoianu, Al., *Tratat de drept civil român*, vol. I, 1996.
13. Hanga, Vl., *Drept privat roman*, E.D.P., București, 1978.
14. Hanga, Vl., *Drept privat roman*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1996.
15. Imbrescu, I., *Tratat de dreptul familiei. Familia, protecția copilului, elemente de stare civilă*, Editura Lumina Lex, București, 2006.

16. Ionașcu, A., Costin, M., Mureșan, M., Ursa, V., *Filiația și ocrotirea minorilor în dreptul republicii socialiste România*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980.
17. Lupan, E., Sabău-Pop, I., *Tratat de drept civil român. Vol. II. Persoanele*, Editura
4. C. H. Beck, București, 2007.
18. Mănoiu, F., Epureanu, V., *Asistența socială în România*, Editura All Educational SA, 1997.
19. Morange, J., *Libertățile publice*, Editura Rosetti, București, 2002.
20. Mureșan, M., *Drept civil. Persoanele*, Editura Cordial Lex, Cluj-Napoca, 1994.
21. Neamțu, G. coordonator *Tratat de asistență socială*, Editura Polirom, 2003.
22. Rosetti-Bălănescu, I., Sechelarie, O., Nedelcu N. G., *Principiile dreptului civil român*, Editura de Stat, 1947.
23. Roșca, M., *Psihologia deficienților mintali*, E. D. P., București, 1967.
24. Sâmbrian, T., *Drept roman*, Editura Helios, Craiova, 2001.
25. Șeulean, V., *Protecție și Asigurări Sociale*, Editura Mirton, Timisoara, 2003.
26. Tomulescu, C. St., *Drept privat roman*, Editura Universității, București, 1975.
27. Ungureanu, O., Jugastru, C., *Drept civil. Persoanele*, ediția a 2-a, revăzută, Editura Hamangiu, 2007.
28. Bedingfield, D., *The child in Need. Children, the State and the Law*, Jordan Publishing Limited, 1998.
29. Boswell, J., *The Kindness of Strangers*, Pantheon Books, New York, 1988.
30. Cornu, G., Association Henri Capitant, *Vocabulaire juridique*, PUF, coll. Quadrige, 2004.
31. Jeorger, M., *Enfant trouvé – enfant objet*, Histoire, Économie et Société, vol. 6, 1987.
32. Voirin, P., Goubeaux, G., *Droit civil – Personnes, Famille, Personnes protégées, Biens, Obligations, Sûretés*, Tome 1, 31^e édition, Librairie générale de droit et de jurisprudence, E.J.A., 2007.

Legislație:

1. *** Hotărârea nr. 1442/2004 privind serviciile și activitățile ce pot fi desfășurate de către organismele private române în cadrul procedurii adopției interne, Hotărârea nr. 1441/2004 cu privire la autorizarea organizațiilor private străine de a desfășura activități în domeniul adopției internaționale. Ambele hotărâri au fost publicate în "Monitorul oficial al României", partea I, nr. 873 din 24 septembrie 2004
2. *** Hotărârea nr. 197 din 9 februarie 2006 privind aprobarea programelor de interes național în domeniul protecției drepturilor persoanelor cu handicap, precum și în domeniul asistenței sociale a persoanelor vârstnice, persoanelor fără adăpost și persoanelor victime ale violenței în familie și a finanțării acestor programe, publicată în "Monitorul Oficial", Partea I, nr. 195 din 01 martie 2006
3. *** Legea 18/1990, publicată în „Monitorul Oficial al României” nr. 109 din 28 septembrie 1990 și republicată în „Monitorul Oficial al României” nr. 314 din 13 iunie 2001

4. *** Legea nr. 36/1995 privind notarii publici și a activitatea notarială publicată în „Monitorul Oficial al României”, nr. 92 din 16 mai 1995
5. *** Legea nr. 17/2000 privind asistența socială a persoanelor vârstnice, lege republicată în „Monitorul Oficial al României”, nr. 157 din 06 martie 2007 și modificată prin Legea nr. 270/2008 publicată în [“Monitorul Oficial”, Partea I, nr. 768 din 14 noiembrie 2008](#)
6. *** Legea nr. 487/2002 privind sănătatea mintală și protecția persoanelor cu tulburări psihice publicată în “Monitorul Oficial al României”, nr. 589 din 8 august 2002 și completată prin Legea nr. 600/2004 publicată în “Monitorul Oficial al României” nr. 1228/21 decembrie 2004
7. *** Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004
8. *** Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004
9. *** Legea nr. 274/2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea Oficiului Român pentru Adopții. publicată în „ Monitorul oficial al României”, Partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004
10. *** Legea nr. 448 din 2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, publicată în “Monitorul Oficial”, Partea I nr. 1006 din 18 decembrie 2006, modificată prin Ordonanța de urgență nr. 14/2007 și Legea nr. 275/2007, republicată în [„Monitorul Oficial”, Partea I, din 03 ianuarie 2008](#);
11. *** Noul Cod Civil instituit prin Legea nr. 287/2009 publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009

Alte surse:

1. Bureau des Traités sur [http:// Convention europeenne sur l'exercice des droites des enfants](http://Convention europeenne sur l'exercice des droites des enfants)
2. <http://www.unicef.org/romania/ro/imas2>
3. http://www.unicef.org/romania/ro/UNICEF_2006_romana.pdf
4. <http://www.unicef-romania.ro/publicatii/general/evaluarea-rapida-a-impactului-crisei-economice-asupra-saraciei-in-romania.html>
5. Strategia națională de sănătate publică a Ministerului Sănătății aprobată prin Ordinul Ministerului Sănătății nr. 923 din 16 iunie 2004 și publicată în “Monitorul Oficial al României”, nr. 662 din 22 iulie 2004

PROBLEMA NAVIGABILITĂȚII ÎN REGIUNEA PORTILOR DE FIER ÎN TIMPURILE MODERNE ȘI IMPLICAȚIILE SALE POLITICE ȘI ECONOMICE

drd. Gheorghe BĂRBĂNȚAN
Institutul de Istorie “Gheorghe Barițiu” din Cluj - Napoca

Abstract. *The Iron Gates region has been considered fascinating since ancient times because of its wild beauty but also for its new options offered to navigation and commerce. In a simple representation, the Iron Gates are that region on the Danube, covering 100 km, between Golubăț and Pescari (km D.1040) and Gura Văii-Sip (km D 940). This very attractive region has been confronting with great natural obstacles put in the way of navigation possibilities. The first procedures of normalizing the naval traffic of the region has been started by the Romanians. Back in those times, the problem of normalizing the traffic of the region caught the attention of the Austrians, their first attempts starting in the year 1778. With the passing of time, this problem became an interest for the entire continent. It became a European problem once with the Congress of Paris dated in 1856 which agreed with the necessity of some projects of rebuilding the Iron Gates. Later after the Congress, the Austro-Hungarian Empire has been chosen to coordinate the rebuilding projects, but, because of other types of problems, the government of Wien transferred the projects to Hungary in 1879. Eventually the operation has led to an improvement in of navigation, although it did not offer a complete a definitive workout to the problem. Hungary took advantage of the role it has received, and tried to become a dominant power in the region, and those kinds of politics had severely affected the economic and political interests of Romania and Serbia. The Hungarian politics have provoked a series of types of reactions in the European diplomatic circles, most of those reactions coming especially from Russia.*

Keywords: *the Iron Gates, navigation, economic and political interests*

Regiunea Porților de Fier și a Cataractelor a fascinat încă din timpuri străvechi prin frumusețea ei sălbatică, dar și pentru oportunitățile ce le putea oferi navigației și comerțului.

Porțile de Fier este numele unui defileu pe fluviul Dunăre. Face parte din granița dintre Serbia și România. În sensul larg, reprezintă 134 km din cursul Dunării, în sensul mai îngust doar barajul hidroelectric din apropierea orașului românesc Orșova. Defileul se află între România în nord și Serbia în sud. În acest punct, râul separă Munții Carpați de Balcani. Numele maghiar, Vaskapu, înseamnă tot „Porțile de Fier”, și este folosit, împreună cu cel românesc, pentru a denumi întreg lanțul de defileuri. Un nume alternativ românesc pentru ultima parte este „Clisura Dunării”. În Serbia defileul este cunoscut sub numele de „Derdap” fiind un parc național, ultima secțiune numindu-se „Derdapska klisura”. Defileul este uneori denumit „Defileul Dunării”, denumire greșită deoarece cursul fluviului mai are și alte defilee, ca de exemplu defileul de la Visegrad.

Descoperirile arheologice de la Lepenski Vir, precum și altele, indică faptul că regiunea Porților de Fier a fost locuită de mult timp. Situl arheologic de la Lepenski Vir este considerat de unii istorici ca cel mai important din Europa de Est și se remarcă în mod deosebit prin statuile din gresie din neoliticul timpuriu.

De la kilometrul 1075 (confluența cu râul Nera) până la kilometrul 851 (confluența cu râul Timoc), Dunărea constituie frontiera de stat dintre România și Serbia pe o lungime de 224 km. Pe acest sector fluvial a ferestruit transversal lanțul Carpaților Meridionali, creând cel mai lung și mai pitoresc defileu din Europa, pe o distanță de 100km, între Golubăț – Pescari (km.D.1040) și Gura Văii – Sip (km.D.940) denumit Porțile de Fier.

O descriere din anul 1882 a acestei regiuni subliniază următoarele: „Începând din imediata apropiere a localității Vârciorova, pe o distanță de 2400 m, în albia Dunării, sunt stânci de formă plată care se ridică până la 1 m sub nivelul apei; după acest prag de stânci încep adevăratele Porți de Fier ale căror stânci sunt vizibile, în timpul când scade apa Dunării, pe o distanță de 1800 m în sensul de curs al fluviului și de la un mal la altul”¹¹².

Prima descriere a acestui sector este în legătură cu episodul potrivit căruia hyleenii (dorienii sau rhodienii) de pe valea râului Slătinicul Mic (Rhodanus) căutau să găsească drumul de întoarcere al argonauților, ei fiind atestați și ca primii edecari pe Dunăre.

Referindu-se la această regiune, marele geograf român George Vâlsan afirma: „Oltenia, Banatul și regiunile locuite de români în Serbia și Bulgaria (bazinul Timocului și al Moravei) deși fiecare cu un trecut istoric deosebit, alcătuiesc un fel de mare provincie cu aceleași caractere geografice, etnice și lingvistice. S-ar putea numi ținutul Porților de Fier. Numirea ar fi potrivită nu numai fiindcă e cea mai cunoscută în restul Europei, din timpurile vechi și până azi, nu numai fiindcă exprimă o realitate istorică și antropogeografică, - întreaga regiune a avut funcțiunea de „poartă” a Europei civilizate spre regiunile de șes cu

¹¹² Constantin N. Bărbulescu, Vârciorova – așezarea de la izvoarele Istrului, Editura Dacia Europa Nova, Lugoj, 2002, p.176.

popoare rătăcitoare - „dar și fiindcă Porțile de Fier înseamnă punctul de încrucișare a celor două elemente geografice principale care comandă regiunea – Dunărea și Carpații -, precum înseamnă și un triplex confinium: punctul în care se unesc cele trei provincii componente”¹¹³

În geografia fizică, ținutul Porților de Fier cuprinde capătul extrem meridional al lanțului carpatic, care, după cercetările geografilor și geologilor, nu se termină la Dunăre, ci mult mai la sud, în bazinul Timocului. Valea Dunării e un fel de șanț îngust și adânc, cotind printre munți cu totul asemănători.¹¹⁴

Cercetările geografice asupra defileului, începute încă din secolul al XIX-lea și mai cu seamă cele întreprinse în anii 1965-1971, au dus la o cunoaștere detaliată a unor particularități fizico-geografice, geomorfologice și hidrologice, fapt important pentru cunoașterea și explicarea specificului navigației în acest sector.

Navigația pe Dunăre era însă îngreunată de existența, pe anumite porțiuni, a unor obstacole naturale greu de depășit. Astfel, pe porțiunea cuprinsă între Moldova Nouă- Vințe și Drobeta Turnu- Severin- Kostol (km.1048-km.931), înainte de construirea Sistemului Hidroenergetic și de Navigație Porțile de Fier I, navigația întâmpina cele mai mari dificultăți provocate de obstacole și fenomene naturale: zone de praguri stâncoase cu adâncimi mici, alternând cu porțiuni înguste ale albiei, căderi concentrate cu viteze mari, sinuozități pronunțate ale albiei, cele două mari curbe de la Svinița și Ada-Kaleh¹¹⁵, la care se adăugau pe timp nefavorabil negura, ceața, burnița, ploaia violentă, ninsoarea, sau apariția pe timp de iarnă a sloiurilor de gheață din amonte, ori formarea lor bruscă în sector și transformarea în poduri de gheață, favorizate de porțiunile înguste ale albiei sau de zonele de praguri.

Pericolul cel mare îl constituiau stâncile ascunse sub apă de la Porțile de Fier, în special în secțiunea Vodița – Gura Văii cu numeroase și masive roci care traversează fluviul, cunoscute sub denumirea de „ Porțile de Fier” sau „Gherdapuri”.

Romanii, care aveau interese strategice, militare și economice în regiune, au fost primii care au încercat regularizarea navigației pe Dunăre. Ei au realizat regularizarea, săpând în stâncă un canal pe malul drept(în dreptul localității Sip) și un baraj, în vremea împăratului Traian. Canalul a fost utilizabil

¹¹³ „Arhivele Olteniei”, anul V, nr.23, ianuarie- februarie 1926, p.3

¹¹⁴ Ibidem

¹¹⁵ în traducere Insula-Cetate sau Fortăreața; era o insulă a Dunării, unde turcii ridicaseră o puternică fortăreață, așezată la intrarea în Banat în locul unde fluviul întretaie lanțul Carpaților, între gura râului Cerna și a Bahnei(Ahmet Ali, Monografia Insulei Ada Kaleh, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1934,p.3); insula a fost acoperită de ape în timpul construcției Hidrocentralei de la Porțile de Fier

până în anul 1895 și a reprezentat pentru multe secole un factor de protecție pentru flota de război și cea comercială a Romei. Canalul fusese terminat în anul 101 și avea forma unui arc, cu capetele spre mal, având lungimea de 3,2 km și lățimea de 30m. Un dig de pământ apăra intrarea de viiturile aduse de pârâul Cosaina.¹¹⁶ Săparea acestui canal este menționată în inscripția în marmură, descoperită în 1969 în Serbia, la Karatas.¹¹⁷

În Evul Mediu, austriecii au făcut o serie de studii pentru îmbunătățirea navigației în zonă, fiind începute în anul 1778 de către căpitanul Lauterer, dar primele încercări de înlăturare a obstacolelor din acest sector al fluviului și de realizare a unui canal cu ecluze la Porțile de Fier au avut loc în al patrulea deceniu a secolului al XIX-lea.

În Epoca Modernă problema rezolvării navigabilității în zona Porților de Fier s-a impus ca o necesitate stringentă.

Începând cu Tratatul de la Paris din 30 martie 1856, care prevedea libertatea navigației pe Dunăre și care reglementa regimul navigației pe acest fluviu pe baza unei convenții internaționale, toate documentele ce vor fi emise ca urmare a unor dezbateri la nivelul marilor puteri, referitoare la Dunăre (Viena 1857, Londra 1871, Berlin 1878) au prevăzut și problema înlăturării obstacolelor din calea navigației la Porțile de Fier.

Lucrările vor fi atribuite Austro-Ungariei, dar printr-un complex de împrejurări guvernul de la Viena a transferat Ungariei în 1879 sarcina de a efectua lucrările. Aceasta a definitivat planul de execuție în anul 1883, iar la 18 septembrie 1890 a început acțiunea de amenajare. La inaugurarea lucrărilor au participat reprezentanți ai statului austro-ungar, dar și miniștrii Serbiei, Gruici și Josimovici. După discursurile de inaugurare, ministrul comerțului Barosz a făcut să sară în aer prima mină săpată pe malul sârbesc lângă Greben, care era încărcată cu 60 kg dinamită și care a făcut ca mai multe sute de metri cubi să sară în aer.¹¹⁸

Legat de acest eveniment ziarul „Newoie Wremea” (și care numea Dunărea râu slav) compara lucrările privitoare la Porțile de Fier, prin importanța lor, cu tunelul de la St.Gotard. Se considera că prin aceste lucrări comerțul Germaniei își va găsi un larg debarcaș spre Orient, România, Serbia și Asia Mică și vor transporta grânele lor și materia brută în centrul Europei. De asemenea va

¹¹⁶ Th.N.Trâpcea, Tabula Traiana de la Porțile de Fier, în revista „Danubius”, 1970, p.19

¹¹⁷ inscripția specifică : „Ob Periculum Cataractarum Derivato Flumine Tutam Danubii navigationem fecit” adică „din cauza primejdiei cataractelor, fiind abătut fluvial, s-a asigurat navigația pe Dunăre”.

¹¹⁸ „Telegraful Român” (colecția de presă a bibliotecii „Gheorghe Bibicescu” din Drobeta Turnu-Severin), Anul II, nr.479 din 5 septembrie 1890.

înlesni germanilor și maghiarilor cucerirea statelor dunărene, precum se va mări și întări influența austro-germană în Peninsula Balcanică.¹¹⁹

Construcția canalului Sip se impunea ca o soluție obligatorie în condițiile în care traficul și tonajul navelor depășea deja un milion de tone la începutul deceniului nouă al secolului al XIX-lea.¹²⁰ În timpul lucrărilor de la Porțile de Fier s-a folosit ca metodă spargerea pietrei cu ciocane de fier de 9.800 kg unul, mișcate prin presiunea aerului și prin materiale explozibile, ce erau introduse prin găurirea pietrei cu sfredele.¹²¹ Explozibilul necesar a fost aprovizionat de la firmele vieneze Lehman et Leyrer, Urban Ede, G.Wimiwarter și A.Stogenmayer.¹²² De asemenea pentru explozibilul necesar dislocării de arocamente se va încheia o înțelegere și cu Societatea Anonimă Dinamit Nobel.¹²³ Depozitul materialului exploziv se afla pe insula Ada-Kaleh.¹²⁴ Pentru a vedea cum se desfășoară lucrările de derocament, inginerul superior Alajos Hoszpoczky s-a deplasat pe Rin pentru a asista la astfel de lucrări.¹²⁵ Lucrările de derocament s-au făcut după metoda Lauer, înlocuită mai târziu cu metoda inginerului Schmidthauer.¹²⁶ Într-un alt document se menționează că vaporul pentru derocamente a fost dat în exploatare la 1 martie 1890; pentru lucrările de derocament fiind comandat vaporul „Sziklato” Societății de Navigație Lucsenbacher.¹²⁷ Pentru manipularea explozibilului necesar se constituise un Comitet Militar al Administrației. Potrivit menționărilor documentare în perioada de lucrări s-au înregistrat și victime; marinarii Avramovici Adam și Petrovici Fota s-au înecat în perioada lucrărilor din sectorul Greben – Svinița.¹²⁸ În documente sunt menționate și dese avarieri pe care le suferă vasele aflate în circulație în zona Porților de Fier și Cataractelor.¹²⁹

¹¹⁹ Ibidem, nr.485 din 13 septembrie 1890.

¹²⁰ Stelian Baicu, Din istoria navigației pe Dunăre la Porțile de Fier, în, Drobeta,,XI-XII, 2002, p.377-378

¹²¹ „Telegraful Român”, Anul III, nr.540 din 3 ianuarie 1891

¹²² Direcția Arhivelor Naționale Mehedinți, fond Administrația Porților de Fier Orșova, Protocolul anului 1889, inventar 1/1889, f.26

¹²³ Ibidem, f.6

¹²⁴ Ibidem, f.46

¹²⁵ Ibidem, f.52 nr.502

¹²⁶ Ibidem, f.13

¹²⁷ Ibidem, f.10

¹²⁸ Ibidem, f.54 nr.523

¹²⁹ este menționată avarierea la Salanda 503, a pasagerului „Margarit”, a remorcherului „Magyar”, a salandelor M.F.T.R 360 și 361etc.(Ibidem, f.18,21,27,34)

Canalul avea o lungime de 1700 m, lățimea de 73 m și o adâncime de 2,70 m.¹³⁰ Viteza apei din canal, ce se scurgea la cote maxime, datorită în mare parte și stâncii „Brigada” îngreuna urcarea convoaielor, făcând-o aproape imposibilă. Pentru rezolvarea acestei probleme a fost necesară construirea unei nave speciale, a unui remorcher care să lucreze pe baza atotractării. Numită „Vaskapu”, nava a intrat în exploatare la 2 noiembrie 1899 și fusese construită în șantierul „Danabius-Schonichen-Hartman” din Budapesta.¹³¹ „Vaskapu” a lucrat până în 1916 când apropiindu-se frontal de Porțile de Fier, a fost tăiat octogonul de autotractare, iar vasul a fost evacuat la Turnu-Severin și apoi la Odessa.¹³²

Câteva detalii tehnice ne ajută să cunoaștem mai bine funcționalitatea acestui vas. El a fost comandat în anul 1895 la Budapesta și avea rolul de vas ajutător auxiliar touer (remorcher), pentru a ajuta la navigare în amonte, lucru greu de realizat în condițiile curenților foarte puternici. Denumirea sa în limba maghiară a fost „Vaskapu”, iar în românește Porțile de Fier. Tuerul era prins cu un cablu de oțel care avea un capăt la mal sau pe fundul fluviului. Celălalt capăt era fixat pe vas legat la un tambur, acționat de o mașină plan orizontală ce avea două viteze destinate pentru tracțiune. Vasul mai avea două mașini de propulsie. În timpul deplasării în amonte „Vaskapu” trăgea convoiul de vase, cablul înfășurându-se pe tambur.¹³³ Static „Vaskapu” avea puterea inițială de 650 CP, iar în timpul mersului prin acționarea motoarelor puterea putea ajunge la 2200 CP.

Între 1899-1914 „Vaskapu” a funcționat pe canalul Sip. La începutul primului război mondial sârbii au confiscat vasul, iar în 1916 a fost dus la Odessa, unde după revoluția rusă din 1917, a fost zărit de o unitate de intervenție din marina austriacă și adus la Orșova. În anul 1920 va fi readus pe canalul Sip până în anul 1933 când va fi mutat la Greben (km 1000).

În timpul primului război mondial germanii au instalat pe malul sârbesc în dreptul canalului Sip trei locomotive care trăgeau convoaiele în amonte. Locomotivele în respectivul canal au fost reintroduse după 1933.

După construirea canalului Sip și regularizarea apelor fluviului în zona Cataractelor și introducerea mijloacelor de tracțiune auxiliară, traficul fluvial a crescut sensibil. În perioada 1906-1910 prin Porțile de Fier s-au transportat 2.669.000 tone mărfuri. O reducere a traficului de mărfuri s-a înregistrat în

¹³⁰ Ministerul Energiei Electrice, Anuar, Muzeul tehnic, Prof.ing.D.Leonida,, București, 1987, p.98

¹³¹ Constantin Juan, Navigația dunăreană și dezvoltarea Orșovei, în Historia urbana, Extras, 1995/1-2, p.134.

¹³² Ministerul Energiei Electrice, Anuar., p.99.

¹³³ Constantin Portase, Scurt istoric al amenajării navigației în sector Porțile de Fier (referat prezentat la sesiunea de comunicări ținută în 1967 la APFC), p.3.

timpul războiului mondial și în primii ani interbelici. Statisticile ne arată o treptată revigorare și creștere, astfel că în perioada anilor 1926-1930 s-au transportat prin Porțile de Fier peste 6.857.282 tone mărfuri. Între anii 1935-1939 volumul mărfurilor transportate a crescut la 11.348.852 tone mărfuri. S-au produs modificări și în structura bastimentelor. Pavilionul românesc reprezenta înainte de primul război mondial 8% din totalul pavilioanelor, iar în 1938 a ajuns să reprezinte 20%.¹³⁴

Între anii 1899-1919 ființa în zona Porților de Fier Serviciul regal ungar al Dunării de Jos cu sediul la Orșova. El avea menirea de a organiza, reglementa și îmbunătăți navigația în acest sector.

Administrației ungare în sectorul Porților de Fier i s-a pus capăt prin prevederile articolului 350 al Tratatului de la Versailles.

Importanța acestui sector de interes european a implicat un efort consistent pentru regularizarea navigației.

Din cauza stâncilor care au diferite înălțimi apa nu curge liniștit cum se întâmplă în celelalte sectoare ale Dunării. În curgerea ei apa se lovește de stânci și dă naștere unor curenți traversi. Direcția acestor curenți se schimbă foarte des din cauza distanței reduse dintre stânci făcând foarte dificilă manevrarea tuturor navelor care navigau aici.¹³⁵

Primele studii în epoca modernă au fost făcute de inginerul maghiar Paul Vasarhelyi în 1832, sub conducerea lui s-au făcut spargeri în stâncă în sectorul Izlaz-Greben. Unele spargeri în stâncă au fost făcute și de societatea de navigație austriacă D.D.S.G.¹³⁶

După ce guvernul maghiar a primit dreptul de a face lucrări de regularizare în sectorul Porțile de Fier, studiile au fost aprofundate și transformate într-un proiect de îmbunătățire a navigației. Cheltuielile pentru lucrări au fost suportate de guvernul ungar. Pentru acoperirea lor a fost făcut un împrumut de 45 milioane de coroane de aur.

Cea mai dificilă lucrare dintre toate a fost construirea canalului Sip¹³⁷, a cărei construcție s-a realizat între 1891-1896 cu mari sacrificii materiale și umane. În timpul lucrărilor s-au scos din canal 367.876 metri cubi de stâncă și s-a întrebuințat 525 kg de dinamită pentru distrugerea digului artificial, au murit 85

¹³⁴ Iulian Cârțână, Ilie Seftiuc, Dunărea în istoria poporului român, Editura Științifică, București, 1972, p.231

¹³⁵ Ibidem, p.89

¹³⁶ Constantin Portase, op.cit., p.2

¹³⁷ simultan s-au săpat alte 7 canale, printre care Cozla-Dochia, Elișeva, Izlaz- Tachtalia ș.a

de muncitori, iar pentru construcție s-au cheltuit 20 de milioane de coroane de aur.¹³⁸

În baza avizului întocmit (1874) de Austria, Ungaria și Turcia, s-a decis (1889), începerea construirii canalului Sip (lungime – 2200 m și lățime – 80 m), săpat în sânul Porților de Fier, prevăzut fiind cu două diguri de piatră.

Lucrările contractate de inginerul Hajdu, sprijinit fiind de antreprenorii germani Hugo Lutter din Brunswick și, Comptorul de scont din Berlin, au fost evaluate la 10 milioane franci.¹³⁹ Pentru lucrări au fost folosite explozive, utilaje franceze și americane care făceau găuri în apă; un vas „dragă” de o., dimensiune colosală” construit în Scoția curăța fragmentele de stânci de sub apă, adâncimea canalului fiind astfel calculată încât atunci când scădeau apele să aibă o adâncime navigabilă de minimum 2 m. Dirijarea navigației prin canal se realizează cu ajutorul „baloanelor” instalate în ambele capete ale canalului, având corespondențe pe malul românesc. Tractarea vapoarelor și a șlepurilor remorcate de acestea, spre amonte de canal, fusese asigurată de două locomotive puternice care rulau pe o secțiune de cale ferată normală construită de-a lungul canalului.

Canalul Sip a fost inaugurat oficial la 24-25 septembrie 1896 în prezența împăratului austro-ungar și a regilor României și Serbiei, dar deschis navigației abia la 1 octombrie 1898.

Ungaria își va atribui puteri discreționare în acest sector, iar la 4 iulie 1899, guvernul ungar a stabilit un tarif al taxelor de navigație și o serie de regulamente privind desfășurarea navigației, perceperea taxelor, poliția navigației, pilotajul, încheindu-se astfel eforturile depuse în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea pentru ridicarea gradului de navigabilitate la Porțile de Fier. Ca urmare a acestor îmbunătățiri s-a înregistrat o creștere a cantității de mărfuri transportate prin defileu de la 2.865.314 tone în anul 1900 la 3.757.897 tone în anul 1907.¹⁴⁰

Politica Ungariei în această regiune va afecta România atât în plan economic, cât și politic. În plan economic, România va fi afectată prin impunerea sistemului taxării naturii mărfurilor și nu a cantității lor, sistem ce contravenea practicilor și reglementărilor internaționale. Multe produse de export românești (petrol, sare, cereale) intrau în categoria cu cel mai ridicat nivel de taxare. Era afectată și suveranitatea de stat a României, printr-o serie întreagă de prevederi ale regulamentelor, dar în special prin articolul 13 al Regulamentului de organizare al „Autorității regale ungare de navigație a Dunării de Jos”, care specifica că organele acesteia pot debarca și opera oricând pe teritoriul românesc și sârbesc, până la Turnu Severin și reclama cooperarea obligatorie a autorităților locale. Prin aceste reglementări Ungaria urmărea să impună o adevărată barieră

¹³⁸ Daniil Laitin, *Dunărea de la Baziaș la Porțile de Fier*, p.68

¹³⁹ Constantin Bărbulescu, *op.cit.*, p.150

¹⁴⁰ Iulian Cârțână, Ilie Seftiuc, *op.cit.*, p.95-97

vamală pentru a proteja mărfurile sale, în detrimentul celorlalți riverani din jos de Porțile de Fier. România va fi în situația de a plăti o taxă de 4 ori mai mare decât cea percepută de Comisia Europeană la gurile Dunării, ajungând la suma anuală de 1.220.000 lei plățiți drept taxă de trecere pe la Porțile de Fier.¹⁴¹ Protestele guvernului român nu au modificat atitudinea guvernului austro-ungar, care a impus în condițiile lipsei de interes manifestate de marea majoritate a puterilor europene, aplicarea acestui sistem până la primul război mondial.¹⁴²

O serie de documente din corespondența delegatului Angliei la Comisia Europeană a Dunării cu Ministerul de Externe al acestei țări, în perioada 1866-1900, păstrate la Direcția Arhivelor Naționale Galați evidențiază că în ciuda faptului că problema nu intra în competența directă a acestui reprezentant diplomatic, totuși guvernul englez a considerat necesar să-l pună la curent cu o serie de demersuri diplomatice legate de problema Porților de Fier, solicitând în același timp informații și opinii. Primele informații provin din rapoartele ambasadei britanice la Viena, date la 19 noiembrie 1886, 3 aprilie și 2 iunie 1888 și se referă la discuțiile purtate în parlamentul austro-ungar asupra necesității efectuării lucrărilor de amenajare, proiectele luate în considerare de guvernul ungar, costul lucrărilor, modul de finanțare ș.a. În același timp, se subliniază faptul că o cauză importantă a tergiversării lucrărilor o constituie lipsa de dorință a guvernului ungar de a facilita, prin executarea lor, accesul cerealelor românești pe piețele de pe Dunărea Superioară.¹⁴³

Prima etapă a lucrărilor încheindu-se în 1896, guvernul austro-ungar a organizat cu acest prilej festivități de mare amploare la care au fost invitați să participe și delegații statelor membre ale Comisiei Europene a Dunării.

Primind aprobarea Londrei, delegatul britanic, H.Trotter, participă, alături de colegii săi, la inaugurarea solemnă a canalului de la Porțile de Fier.¹⁴⁴ La 15 octombrie 1896, el înaintează un raport asupra evenimentului, în care constată faptul deosebit dat festivităților și observă deosebirea, reflectată în protocol, dintre relațiile cordiale austro-române și cele mult mai reci austro-sârbe. Raportul subliniază faptul că inaugurarea formală și grăbirea lucrărilor au avut un scop politic – dorința de a da un caracter triumfal încheierii manifestărilor prilejuite de comemorarea „mileniului maghiar” și scoate în evidență deficiențele lucrării, legate de adâncirea prea mică a canalului, în perioada apelor scăzute și

¹⁴¹ V.Brătianu, Un pericol național.Studiu asupra taxelor de la Porțile de Fier, București, 1899, p.31-33

¹⁴² I.Cârțână, I.Seftiuc, op.cit.,p.95-96

¹⁴³ Direcția Arhivelor Naționale Galați, fond Comisia Europeană a Dunării, Delegatul Angliei, dosar 21/1883, f.107-108 ; 23/1887, f.36-40

¹⁴⁴ Ibidem, dosar 31/1894, f.100

creșterea vitezei curentului în urma construcției acestuia.¹⁴⁵ După încheierea definitivă a lucrărilor, raportul lui Trotter din 22 aprilie 1899 subliniază inconveniențele grave provocate de viteza foarte mare a curentului de canal – până la 70 m/s – și ajunge la concluzia că singura utilitate a acestor lucrări a constituit-o prelungirea duratei de navigație cu 6 săptămâni anual, în sezonul de toamnă.¹⁴⁶

De altfel, contrar opiniei experților și specialiștilor care propuneau un canal cu ecluze, a fost construit canalul deschis de la Sip. Adâncimea mult prea mică a apei și curentul foarte puternic al acesteia au fost factori care au ridicat în continuare dificultăți de navigație, iar accidentele erau încă destul de frecvente. Între anii 1899 – 1929 din cele 140.816 vase trecute în amonte sau aval de Porțile de Fier, în sectorul Cataracte – Porțile de Fier, respectiv de la Moldova Veche la Ada Kaleh, 14 vase s-au înecat, 127 de vase au suferit mari avarii și un număr de 91 au suportat însemnate deteriorări.¹⁴⁷ Examinarea documentului intitulat „Tabelul localităților din sectorul Cataractelor și al Porților de Fier unde au avut loc accidente de navigație în anii 1899 la 1929”,¹⁴⁸ ne prezintă un număr de 26 de puncte ale sectorului mai sus menționat, între acestea fiind și canalul de navigație de la Porțile de Fier, cu un număr de 22 de accidente; cele mai multe accidente având loc în punctul Iuți, în număr de 36.

Analiza documentului privitor la împrejurările acestor accidente ne dezvăluie cauzele lor.¹⁴⁹ Rezultă că cele mai multe accidente de navigație, respective 76, s-au datorat unor cauze de forță majore („circumstanțe fizice”), obstacolelor văzute și nevăzute din apă (stânci, trunchiuri de copaci etc.) și unor cauze „necunoscute”. De fapt și alte cauze clasificate în document, precum înălțimea mare a încărcăturii pe punte, lungimea, lățimea și greutatea excesivă a trenului de remorcă și altele se raportau, în ultimă analiză, tot la morfometria și morfologia albiei Dunării în acest sector. Ar rezulta astfel că circa 97 de accidente din cele 232 petrecute în anii 1899 -1929, respectiv 41-42%, adică mai mult de o treime, s-au datorat unor cauze naturale asupra cărora se cerea a se intervine, în continuare, prin lucrări de amenajare, regularizare și sporirea siguranței circulației. Un fapt de remarcat este acela că în timpul primului război mondial, la 16.386 de vase trecute exclusive sub pavilionul Puterilor Centrale, au

¹⁴⁵ Ibidem, dosar 30/ 1894-1901, f.172-179

¹⁴⁶ Ibidem, f.284 – 286(despre aceste aspecte vezi și Grigore Antipa, Chestiunea Dunării, în vol. Politica externă a României, București, 1924, p.146)

¹⁴⁷ Direcția Arhivelor Naționale Mehedinți, fond Administrația Porților de Fier și Cataractelor, inv.42/1929, f.87

¹⁴⁸ Ibidem, f.23

¹⁴⁹ Ibidem, f.95

avut loc numai 6 accidente de circulație, în timp ce în anul 1929 vor avea loc 26 de accidente.¹⁵⁰

În privința mărimii exagerate a taxelor, raportul ministrului britanic la Budapesta, Gerald Lowter, din 13 aprilie 1899, comparând pe tona de încărcătură, taxele plătite la Porțile de Fier și cele de pe canalul Kiel din Germania, dintre Marea Baltică și Marea Nordului, găsește, că în medie la Porțile de Fier (lungimea canalului de 1,7km) se plătește o taxă de 8 ori mai mare decât pe canalul german (lungimea canalului de 95 km) la un cost comparativ de 5 ori mai mare al lucrării germane.¹⁵¹ În același timp Trotter aprecia că, la un export românesc de 800.000 tone cereale efectuat prin Porțile de Fier, România ar avea de plătit 80.000 de lire sterline anual ca taxe de navigație, ceea ce ar echivala cu totalul încasărilor anuale medii ale Comisiei Europene a Dunării și ar însemna o rată de recuperare anuală de 4,5 ori a cheltuielilor, mai mult decât dublul estimărilor guvernului ungar.¹⁵²

În ce privește prevederile regulamentelor, Trotter, fără a se pronunța direct asupra lezării suveranității României și Serbiei, face observația că acestea încalcă normele dreptului internațional și subliniază că alte prevederi și anume stabilirea maghiarei ca limbă oficială a autorității de la Orșova și a Ministerului Comerțului al Ungariei ca instanță supremă de apel a litigiilor, sunt, în detrimentul special al navigației” și dovedesc o încercare de maghiarizare a acestei porțiuni a fluviului.¹⁵³

Deși guvernul de la Viena susținea pretențiile Ungariei, rapoartele britanice sugerează existența unui anume antagonism de interese în această problemă între Austria și Ungaria, în ciuda faptului că ministrul austriac, contele Koluchowski, dădea senzația de minimalizare a protestelor Rusiei și României.

Din motive politice și economice, Rusia s-a opus regulamentelor ungare de la Porțile de Fier. În mai 1899, un memorandum rusesc protestează împotriva fixării unilaterale de către Ungaria a tarifului, contesta principiul taxării mărfurilor după natură și atrăgea atenția asupra gravelor atingeri aduse suveranității teritoriale ale României și Serbiei.¹⁵⁴ Un raport al ambasadei de la Viena reproduce numeroasele obiecții expuse de ambasadorul rus, contele Kapnist.¹⁵⁵ Faptul că poziția Rusiei era mult mai hotărâtă decât afirma

¹⁵⁰ Ibidem, inv.16/1928, p.8 și inv.42/1929, p.82, pentru perioada 28 oct.1915 – 31 decembrie 1916

¹⁵¹ Direcția Arhivelor Naționale Galați, fond Comisia Europeană, dosar 30/1894-1891, f.137-138

¹⁵² Ibidem, f.286, 381

¹⁵³ Ibidem

¹⁵⁴ Ibidem, 31/1894-1901, f.86-195

¹⁵⁵ Ibidem, f.168-178

Koluchowski rezultă din raportul ministrului britanic în Bavaria, care arată că Izvolski, pe atunci ministrul Rusiei la Munchen, cerea guvernului său, că în caz de neintervenție a Angliei, să se pronunțe pentru desființarea Comisiei Europene a Dunării¹⁵⁶

Poziția Angliei era caracterizată prin neangajare, lucru ce reiese clar din nota înmănată ambasadorului austro-ungar la 6 mai 1899¹⁵⁷, la care, pe lângă considerentele politice, un rol deosebit în acceptarea de facto a regulamentelor ungare, l-au avut și cele de ordin economic, evidențiate în raportul din aprilie 1899 a Consulatului General al Angliei la Galați. După ce analizează prejudiciile ce rezultă pentru capitalurile engleze din România, plasate în special în industria petrolului, și arată că restrânsul comerț britanic pe Dunărea de Sus nu este prejudiciat de tarif, raportul subliniază că prin derivarea comerțului de cereale spre gurile Dunării, aplicarea tarifului va aduce beneficii armatorilor britanici.¹⁵⁸ Deși nu aprofundează poziția României, rapoartele lui Trotter menționează iritarea manifestată de puterea de la București și analizează din punct de vedere al dreptului internațional nota de protest a României din din 16 octombrie 1899¹⁵⁹, diplomatul englez venea și cu propunerea ca regulile de navigație de la Brăila și până la Moldova Veche, deci inclusiv sectorul Porților de Fier, să fie făcute de către Comisia Europeană a Dunării, cu participarea și a Serbiei și Bulgariei, ceea ce după părerea sa ar duce și la acceptarea Tratatului de la Londra din 1882 de către România.¹⁶⁰

Din cele relatate se desprind câteva concluzii. Lucrările de la Porțile de Fier, efectuate de guvernul maghiar, au contribuit la îmbunătățirea navigației în regiune, fără a reprezenta însă o soluționare completă și definitivă. Profitând de rolul care i-a fost atribuit, Ungaria tinde să devină o putere discreționară în regiune, reflectată atât în plan economic, prin sistemul arbitrar de impunere al taxelor, cât și politic, prin lezarea suveranității României și a Serbiei. Politica Ungariei în regiune a determinat reacții în cercurile diplomatice europene, cel mai vehement critic a politicii guvernului maghiar devenind Rusia.

Bibliografie

¹⁵⁶ Ibidem, f.184-186

¹⁵⁷ Ibidem, f.180-182

¹⁵⁸ Ibidem, dosar 30/1894, f.277-278

¹⁵⁹ Ibidem, dosar/1894, f.277-278

¹⁶⁰ Ibidem, f.281, 316-325

Lucrări și articole

1. Ahmet, Ali, Monografia Insulei Ada Kaleh, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1934,p. 3.
2. Antipa, Grigore, Chestiunea Dunării, în volumul Politica externă a României, București, 1924, p.146.
3. Baicu, Stelian, Din istoria navigației pe Dunăre la Porțile de Fier, în,, Drobeta’’, XI-XII, 2002, p.377-378.
4. Bărbulescu, N,C, Vîrciorova – așezarea de la izvoarele Istrului, Editura Dacia Europa Nova, Lugoj, 2002, p.150-151, 176.
5. Cârțână Iulian, Seftiuc Ilie, Dunărea în istoria poporului român, Editura Științifică, București, 1972,p. 89, 95-97, 231.
6. Juan, Constantin, Navigația dunăreană și dezvoltarea Orșovei, în,, Historia urbana,, Extras, 1995/1-2, p.134.
7. Portase, Constantin, Scurt istoric al amenajării navigației în sector Porțile de Fier(referat prezentat la sesiunea de comunicări din 1967 la A.P.F.C), p. 2-3.
8. Trâpcea, Th.,N, Tabula Traiana de la Porțile de Fier în,,Danubius,,1970,p.19
9. Vâlsan,George, Ținutul Porților de Fier, în,, Arhivele Olteniei,, anul V, nr.23, ianuarie – februarie, p.3.
10. Ministerul Energiei Electrice, Anuar, Muzeul tehnic Prof.ing.D.Leonida, București, 1987,p. 98-99.

Arhivă

1. Direcția Arhivelor Naționale Mehedinți, fond Administrația Porților de Fier Orșova, inv. 1/1889, 16/1928, 42/1929
2. Direcția Arhivelor Naționale Galați, fond Comisia Europeană a Dunării, Delegatul Angliei, 1866-1900, dosar 21/1883, 30-31/1894-1901

Presă

„Telegraful Român,,(Colecția de presă a bibliotecii,,Gheorghe Bibicescu,, din Drobeta-Turnu Severin), Anul II, nr.479 din 5 septembrie 1890 și nr. 480 din 13 septembrie 1890; Anul III, nr. 540 din 3 ianuarie 1891

GHIDUL AUTORILOR

Revista semestrială „Societate și Politică”, editată de Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, evaluată de Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior la categoria C, indexată în Baza de Date Internaționale (BDI) - CEEOL (www.cceol.com) din Frankfurt, Germania, având ISSN: 1843-1348, publică lucrări de cercetare originale, comunicări științifice validate în cadrul unor conferințe internaționale, studii și recenzii, semnate de autori din țară și din străinătate.

Articolele se vor redacta și în limba română și în limba engleză. Redacția nu va accepta spre evaluare articole care nu pot fi citite cu ușurință în limba engleză.

1. Precizări importante

- Prin apariția unei lucrări în revistă, dreptul de autor este trecut asupra revistei și, ca atare, lucrarea nu mai poate fi trimisă spre publicare, integral sau parțial, unei alte reviste, decât cu acordul Comitetului de redacție. De asemenea, revista nu publică lucrări apărute în alte reviste din țară sau străinătate.
- Revista apare de două ori pe an în lunile aprilie și noiembrie. Pentru numărul din aprilie manuscrisele trebuie trimise până în data de 15 ianuarie, iar pentru numărul din noiembrie până la data de 15 septembrie.
- Lucrările trebuie să aibă circa 10-15 pagini A4 (inclusiv grafice și tabele), scrise cu Times New Roman, caracter 11, spațiat la un rând. Folosirea diacriticelor este obligatorie.
- Lucrările trimise trebuie să fie formate în Word 2003 cu extensia ".doc".
- Articolele care nu respectă cerințele precizate în acest ghid vor fi respinse înainte de a fi date la *peer review*.

2. Recomandări privind redactarea

Titlul lucrării: Titlul trebuie să reflecte conținutul articolului.

Rezumatul lucrării: Rezumatul trebuie să cuprindă informații suficiente pentru ca cititorii să poată aprecia natura și semnificația subiectului. Acesta trebuie să evidențieze obiectivele articolului, metoda de cercetare, modul de culegere și prelucrare a datelor și principalele rezultate.

Cuvinte cheie: Se indică 4 – 6 termeni cheie (cuvinte sau expresii) care surprind esența lucrării, asigurându-se corespondența cu titlul și rezumatul articolului.

Introducerea: Introducerea trebuie să reflecte stadiul actual al cunoașterii, cercetările curente în domeniu și scopul demersului prezentat în articol.

Corpul lucrării: Structura articolului trebuie să fie logică și clar evidențiată prin titluri și subtitluri ierarhizate corespunzător. Pentru ca cititorii să poată înțelege demersul autorilor se vor respecta următoarele cerințe: utilizarea terminologiei recunoscute a domeniului; descrierea în detaliu a metodelor folosite; enunțarea rezultatelor în mod clar și evidențierea implicațiilor.

Concluzii: Acestea au rolul de a sintetiza contribuțiile lucrării, de a evidenția importanța acesteia și de a indica direcții viitoare de cercetare.

3. Reguli privind formatul articolului

Titlul articolului se scrie cu majuscule, cu caractere Times New Roman, caracter 14, bold, centrat în partea de sus a paginii.

Numele autorilor lucrării lor se vor scrie în stânga lucrării, spațiat la un rând, precizându-se: titlul științific, universitatea sau instituția, orașul, țara, numărul de telefon și adresa de e-mail. Se va folosi Times New Roman, caracter 12, bold, italic.

Rezumatul în limba engleză, se va scrie cu Times New Roman, un număr de 100-200 de cuvinte, dimensiunea literei 10, italic, justify, spațiat la un rând. În rezumat nu se folosesc abrevieri.

Cuvinte cheie – keywords, între 4-6, dimensiunea literei 12, italic, centrat.

Corpul lucrării se va scrie cu Times New Roman, caracter 11, spațiate la un rând.

Tabelele și figurile: Conținutul lor se va scrie cu Times New Roman, caracter 10, iar titlul coloanelor tabelelor se va scrie cu Times New Roman, caracter 10, bold. Titlul și numărul tabelelor vor fi poziționate deasupra acestora, iar titlul și numărul figurilor, sub acestea. Numărul tabelelor și figurilor va fi amplasat în corpul textului, într-o paranteză, acolo unde se fac referiri la ele, de exemplu: (fig. nr. 1), (tabel nr. 1).

Ecuțiile și formulele sunt numerotate, plasându-se numerele lor în paranteze, în dreapta acestora.

Abrevierile și acronimele se vor explica de prima dată când apar în textul articolului.

Referințe, citări și bibliografie:

Reguli de citare

Toate articolele care sunt trimise în vederea recenzării trebuie să îndeplinească cerințele de citare listate mai jos. Acest lucru constituie o condiție pentru acceptarea manuscrisului în vederea publicării.

În interiorul textului se folosește sistemul de citare Harvard.

Exemplu: (Popescu, 2004, p.7) sau (Popescu, 2006, pp.7-9). La sfârșitul articolului, în secțiunea bibliografie, trebuie introduse toate citările folosite în text.

Exemplu: (la secțiunea bibliografie)

Popescu, I., *Reforma administrației*, Cluj-Napoca: Accent, 2004.

Toate referințele bibliografice trebuie numerotate.

Dacă există explicații care nu doriți să se regăsească în textul principal, folosiți note de subsol (nu sunt acceptate notele de subsol în cazul titlurilor sau bibliografiei). Toate notele de subsol trebuie să se încheie cu punct.

1. Carti

Autor, *Titlu*, editura, anul, pagina

Exemplu: Veblen, T., Popescu, I. și Valea, M., *The Place of Science in Modern Civilization*, New York: Huebusch, 1919, p. 132.

2. Articole

Autor, *Titlu*, anul, Revista, număr (dacă se aplică), și intervalul de pagini din revistă la care se găsește articolul.

Exemplu: Marais, E., and Gregor, S., *The Police Service in South Africa*, 1996, New Law Journal, 146, p. 1235-1245.

3. Contribuții în cadrul unor volume colective

Autor, *Titlu*, în numele editorului (ed.), Titlul volumului colectiv, editura, anul, pagina sau paginile de la care s-a citat.

Exemplu: Dubinskas, F. A., *Janus Organizations: Scientists and Managers in Genetic Engineering Firms*, in Dubinskas (ed.), *Making Time*, PA: Temple University Press, 1988, pp. 147-182.

4. Articole de ziar

Autor (dacă este cunoscut), *Titlu*, Ziar, data, pagina

Exemplu: A. Lewis, *The War Crimes Tribunal Works*, International Herald Tribune, 31 July 1995, p. 5.

5. Documente ale unor organizații internaționale

- Documente ale Uniunii Europene

Directiva 7/23/EC, OJ L 181, 9.7.1997, p. 1

Regulamentul (EC) numărul 2027/95

- Alte documente

Pentru toate celelalte tipuri de documente vă rugăm să urmăriți stilul oficial de citare folosit de organizațiile care au elaborat documentele respective.

6. Internet

Dacă se folosesc articole, rapoarte, documente oficiale, care sunt disponibile online, citarea acestora se va face după regulile de mai sus, cu mențiunea ca documentul este disponibil online la adresa completă de url, menționând, de asemenea, data ultimei accesări.

Exemplu: Popescu, G., *Planul urbanistic al Clujului*, [Online] la adresa <http://www.primariaclujnapoca.ro/>, accesat la data de 1 aprilie 2009.

7. Documente oficiale naționale

Pentru toate documentele oficiale naționale vă rugăm să urmăriți stilul oficial de citare folosit de organizațiile care au elaborat documentele respective.

4. Instrucțiuni pentru trimiterea articolelor în formă electronică

Manuscrisele se trimit pe cale electronică la adresa miovan@uvvg.ro, sau pe suport electronic și listat, la sediul redacției: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, 310025 Arad, Bd. Revoluției, nr. 94-96 - revista „Societate și Politică”.

Alte informații: telefon /fax - 0040/0257/284899

Persoană de legătură: prof. Dumitrean Daniela